

Pia Karoline Farstad Eriksen

Avhørsrapporten som rekontekstualisering av avhøret

En studie av en simulert avhørssituasjon gjennomført av studenter
ved Politihøgskolen

Masteroppgave i språklig kommunikasjon

Trondheim, våren 2013

Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk- og kommunikasjonsstudier

Forord

Takk til:

Gøril Thomassen – min veileder. Hos deg har jeg blitt tatt varmt imot, i dobbelt forstand. Du har et utrolig engasjement for det du driver med – det smitter. Takk for dine inspirerende forelesninger, dine gode råd og dine løftende veiledninger.

Marit Olave Riis-Johansen – min medforsker. Da jeg var på jakt etter tema for masteroppgaven hanket du meg inn og ga meg troen på at det var nettopp avhørsrapporter jeg skulle studere. Uten deg hadde ikke denne avhandlingen handlet om akkurat dette. Du har vært mitt faglige forbilde og du har gladelig delt av all din kunnskap på våre POKER-samlinger.

Ole Thomas Bjerknes og Nina Sunde – ansatte ved Politihøgskolen. Takk for all hjelp til å skaffe materiale, for gode svar på mine mange spørsmål og for deres interesse for det jeg har drevet med.

Mitt kjære ISK. For å ha vært mitt andre hjem de siste årene. Her har jeg funnet meg til rette og opplevd stor tilhørighet. Dette instituttet har uten tvil de beste studentene og utrolig kunnskapsrike ansatte.

Mine ISK-kollegaer. Jeg har satt stor pris på at dere ikke har vært redd for å bruke av min rastløshet, enten jeg har transkribert, vært læringsassistent, har drevet med konferansearbeid eller skrudd møbler.

Mine medstudenter. For hyggelige pauser, sammenkomster, masterseminarer, ferier, lunsjer og ikke minst for godt selskap. Og for feiringer, fellesveiledninger, middager, förfester og kakespising. Dere har brakt med dere gode diskusjoner og masse latter. Signe og Cecilie har bidratt til å gjøre dagene på lesesalen ekstra hyggelige med våre rare påfunn.

Responsgivere og korrekturlesere. Til alle dere som med deres utenfra-blikk har lagt ned tid og ressurser for å gjøre denne masteroppgaven enda bedre, både innholds- og språkmessig.

Ludimus – verdens beste linjeforening. For de fine og kjærkomne arrangementene jeg har fått være med å sette i stand og delta på. Spesielt takk til styremedlemmene i perioden 2012-2013 for deres eminente entusiasme, pågangsmot og engasjement. Ludimus vil for meg være linjeforeningen med det store vaffelhjertet og lukta av eau de vaffél vil alltid minne meg om dere og vår dårlige humor.

Tuva og Brita. For uregelmessige PTB-sammenkomster, lunsjer og sosiale avbrekk gjennom hele studietiden. GG ville ikke vært det samme uten dere.

Min flotte familie. Dere har heiet på meg hele veien. Jeg har alltid gledet meg *fole* til turene deres til Trondheim og mine ferier hjemme hos dere.

Kenneth – min kjære hverdagshelt. For å alltid være der for meg, for alltid å ha trua på meg og for dine gode middager. Takk for de mange stjernene i boka jeg har fått når det egentlig var du som hadde fortjent alle sammen. De har lyst opp mer enn du tror.

Dere er alle fantastiske!

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	1
1.1 Hva er en avhørsrapport?	2
1.2 Forskning på avhør og avhørsrapporter	3
1.3 Forskning på spørsmål i politiavhør	4
1.4 Gjengivelse av spørsmål i rapportene	6
1.5 Problemstillinger	7
1.6 Oppgavens struktur	8
2 Materiale	9
2.1 Hoved- og sekundærmateriale	9
2.2 Politiutdanningen ved Politihøgskolen	9
2.3 Praktisk virksomhet	10
2.4 Avhør	11
2.5 Politihøgskolens avhørsmodell	11
2.6 Utsatt rapportskrivning	13
2.7 Trenings situasjon	14
2.8 Institusjonell kommunikasjon	14
2.9 Beskrivelse av ransvideoens innhold	15
2.10 Kommunikasjonskjeder	16
2.11 Regulert av lover og regler	17
2.12 Kompleks tekst	17
3 Metode	19
3.1 Forskningsetiske overveielser	19
3.1.1 Anonymisering	20
3.2 Transkripsjon	20
3.3 Bruk av allerede eksisterende materiale	22
3.4 Forskerposisjon	22
3.5 Utvalgskriterium	23
3.6 Analyseprosessen	23
4 Teori	25
4.1 Dialogisme	25
4.2 Virksomhetsanalyse	25
4.2.1 Avhøret som kommunikativ virksomhetstype	26
4.2.2 Tekster som virksomhetstyper	28
4.2.3 Virksomhetsanalyse	28
4.3 Interaksjonistisk forståelse av spørsmål	29
4.3.1 Krav om respons	29
4.3.2 Ulike typer krav	31
4.4 Rekontekstualisering	32
4.5 Reported speech	33
4.6 Innramming og innrammingsmarkører	33
4.7 Initiativ	34
5 Analyse - treningsrapportenes oppbygging	35
5.1 Institusjonalisering av rapportene	35
5.1.1 Opplysninger	35
5.1.2 Formalia	37
5.1.3 Erklæringer/begjæringer	38
5.1.4 Underskrift	39

5.2 Oppbygging av forklaringen	40
5.2.1 Gjenspeiler avhørets struktur	40
5.2.2 Temastrukturering.....	42
5.3 Viktige uttalelser	44
6 Analyse - spørsmål.....	45
6.1 Eksempel på kravtypene	46
6.2 Konsekvent bruk av spørsmålsformuleringer	47
6.3 Med og uten spørsmålsformuleringer.....	54
6.4 Uten innrammingsmarkører.....	57
6.5 Innrammingsmarkør som overordnet temahenvi- sing.....	61
6.6. Oppsummering av analysefunn	73
7 Drøfting	75
7.1 Rekontekstualisering – fra treningsavhør til treningsrapport.....	75
7.2 Spørsmål – muliggjør forklaring.....	76
7.3 Utvelgelse og reduksjon	77
7.4 Ukonsekvent bruk av innrammingsmarkører.....	78
7.5 Økt bevissthet – mer tekstkompetanse.....	79
7.6 Generalisering og videre forskning	80
Litteratur	83
Vedlegg.....	87

1 Innledning

Politiet er et offentlig forvaltningsorgan som skal ivareta samfunnets interesser ved å opprettholde ro, orden og sikkerhet, i tillegg til å forebygge og forfølge lovbrudd.¹ Dette gjør de ved å påse at lover og andre rettsforskrifter overholdes og lovbrudd etterforskes, og ved å påtale rettsforstyrrelser (Gjone udatert.). Én av politiets mange arbeidsoppgaver er å skrive rapporter. Politiet skriver to typer politirapporter: avhørsrapporter og egenrapporter (Bjerknes og Williksen 2012:10). En avhørsrapport er en skriftlig gjengivelse av et avhør. Politiet lærer hvordan de skal skrive avhørsrapporter og gjennomføre avhør gjennom utdanningen de tar ved Politihøgskolen. Og det er slike rapporter, som studenter skriver, som ligger til grunn for denne avhandlingen.

I denne studien skal jeg altså studere det jeg fra nå av vil omtale som treningsrapporter og treningsavhør, som er avhørsrapporter og avhør som politistudenter gjennomfører som en del av utdanningen sin ved Politihøgskolen (se utdyping i kapittel 2.7). Jeg skal gjøre en kvalitativ studie med hovedvekt på treningsrapportene, men det er òg nødvendig å se rapportene i relasjon til de tilhørende treningsavhørene. Dette på grunn av at disse er gjensidig avhengig av hverandre, siden rapporten bygger på det som kommer fram i avhøret. Kravene til hvordan slike treningsrapporter og treningsavhør skal skrives og gjennomføres gjenspeiler de krav som gjelder for faktiske avhørsrapporter og avhør som yrkesaktive politifolk utfører. Slik blir det å gjøre treningsavhør og etterpå skrive treningsrapporter en form for trening for arbeidslivet. Gjennom studiet skal politistudentene opparbeide seg kunnskaper og ferdigheter som de trenger for å bli generalister etter endt utdanning.

Denne studien skriver seg inn i det tverrvitenskapelige fagfeltet anvendt språkvitenskap. Her studerer og analyserer man hvordan kommunikasjon foregår, forutsetninger for og konsekvenser av kommunikasjon. Det som studeres er ulike former for språklig kommunikasjon, i både skriftlig og muntlig form. Det gjøres empiriske undersøkelser av kommunikasjon i ulike kontekster i offentlige og private virksomheter. I tillegg utvikles perspektiver på kommunikasjonen ut fra empirien. Anvendt språkvitenskap er en disiplin som har ambisjon om å bidra til forbedring og forandring av kommunikasjonspraksiser.

Jeg skal i denne studien analysere åtte treningsrapporter skrevet av studenter ved Politihøgskolen og se de i relasjon til de tilknyttede treningsavhørene. Jeg skal også mer spesifikt se nærmere på hvordan spørsmål gjengis i rapportene. Formålet med dette er ikke å

¹ Jamfør politiinstruksen § 2-1.

evaluere rapportene og avhørene som gode eller dårlige, noe jeg også har presisert i informasjonsskrivet som ble tilsendt deltakerne i prosjektet (se vedlegg A). Det jeg derimot skal gjøre er å undersøke hvordan kommunikasjonen foregår i rapportene, og slik bidra til kunnskap om hvordan avhørsrapporter skrives.

Politiet har en høy grad av bevissthet knyttet til det å gjøre avhør, og spesielt det å legge til rette for en fri forklaring. Men ut fra litteraturen jeg har lest er det lagt lite vekt på å studere rapportene og se hva som skjer i overgangen fra avhør til rapport. Det er først og fremst i pensumlitteraturen ved Politihøgskolen at det blir gjort rede for det å skrive avhørsrapporter (Bjerknes og Johansen 2009; Bjerknes og Williksen 2012). Ved å gå inn og vise fram hvordan rapporter skrives kan dette føre til ny kunnskap og perspektiver hos praktikerne selv. Ved å vise eksempler både fra treningsavhør og treningsrapport, og sammenligne disse, skal jeg analysere fram hva som skjer i overgangen fra avhør til rapport. Formålet med analysen er at politistudenter og politiet skal få bedre innsikt i, og bli mer bevisst på, hva studenter gjør når de skriver treningsrapporter.

1.1 Hva er en avhørsrapport?

En avhørsrapport er basert på interaksjonen som skjer mellom politiet og avhørte i et avhør. Faktiske avhørsrapporter skal være et sammendrag av informasjonen fra avhøret som kan bidra til etterforskningen og avgjørelse av tiltalespørsmålet.² De brukes av politiet for å kommunisere skriftlig med ulike personer knyttet til straffesakshåndteringen (Bjerknes og Williksen 2012:11). Rapportene er ofte sentrale ved vurderinger og beslutninger, de kan blant annet bli presentert for retten flere ganger. Dette skjer på etterforskningsstadiet og i forbindelse med hovedforhandling på ulike nivå (Bjerknes og Williksen 2012:39).

Treningsrapportene derimot skrives for et annet formål enn faktiske avhørsrapporter. De er skrevet med utgangspunkt i en avhørsøvelse politistudentene har gjennomført ved Politihøgskolen. Disse rapportene er levert inn som et obligatorisk arbeidskrav, som alle studenter må få godkjent som en del av studiet. Dette fører til at treningsrapportene skiller seg fra faktiske rapporter med tanke på den videre bruken og hvem som skal lese dem. Dette vil bli videre utdypet i oppgavens materialdel (se kapittel 2).

² Jamfør straffeprosessloven §226.

1.2 Forskning på avhør og avhørsrapporter

Innenfor ulike fagfelt har det vært stor interesse for å forske på ulike typer institusjonell kommunikasjon, deriblant avhør og avhørsrapporter. Jeg skal her ta for meg noe av forskningen gjort med et kommunikasjonsperspektiv, hvor reelle avhør så vel som treningsrapporter og faktiske avhørsrapporter er studert.

I norsk sammenheng har Gunnerød skrevet sin hovedoppgave *Politiavhøret som samtale: en empirisk undersøkelse av sju avhør av siktede/mistenkte* (2005) innenfor fagfeltet anvendt språkvitenskap. I hovedoppgaven har hun gjort en virksomhetsanalyse av sju politiavhør, hvor hun har sett hvordan avhørene er bygd opp og hvilke faser de består av. I tillegg har hun sett hvordan rapporter som skrives underveis i avhøret er med på å påvirke hvordan avhøret gjennomføres. Riis-Johansen³ (under arbeid) studerer også avhør i sin doktoravhandling. Der gjør hun en virksomhetsanalyse av avhør av fornærmede. Materialet i dette prosjektet er avhør med utsatt rapportskrivning.

I Sverige har blant andre Jönsson (1988), Jönsson og Linell (1991) og Ask og Byrman (2010) studert avhør og avhørsrapporter. I *Polisförhöret som kommunikationssituation* har Jönsson (1988) studert hvordan avhørssamtalen og avhørsrapportene blir til. Der har hun sett på overensstemmelsen mellom det som kommer fram i avhøret og det som skrives i rapportene. Det samme gjør Jönsson og Linell (1991) i deres artikkel ”Story generations: from dialogical interviews to written reports in police interrogations” hvor de ser hvordan fortellingen forandres fra avhørssamtalen til rapporten. De viser at fortellingen går fra å være vagt framstilt i avhøret til å bli presisert i rapporten. I denne transformasjonen går kronologien i framstillingen fra å være usammenhengende til sammenhengende. Ask og Byrman (2010) har i sin studie av både politistudenter og politiets avhørstekster gjort en relieffanalyse, hvor de ser hvordan lovbrudd framstilles og da spesielt på hvordan rapportskriverne bruker verb for å fremstille lovbruddene.

I Nederland har blant andre Komter (2006; 2012) og van Charldorp (2011) gjort forskning hvor avhør og avhørsrapporter står sentralt. I artikkelen ”From talk to text: the interactional construction of a police record” har Komter (2006) studert hvordan avhørsrapporter blir konstruert underveis i avhøret, og hvordan samtalen og skrivingen påvirkes av dette. I artikkelen kommer det frem at avhør hvor avhørsrapporten skrives underveis i avhøret er organisert slik at innholdet tilpasses rapporten. Slik er rapporten aktivt med å styre avhøret selv om rapporten ikke er en samtaleaktivitet. Komters studie skiller seg

³ Marit Olave Gunnerød har siden 2005 skiftet navn til Marit Olave Riis-Johansen.

fra min ved at jeg studerer treningsrapporter som skrives i etterkant av avhøret, såkalt utsatt rapportskrivning. Dette gjør at relasjonen mellom avhør og rapport er annerledes i min studie, siden treningsrapportene skrives etter at avhøret er ferdig.

van Charldorp (2011) studerer i sin doktoravhandling *From police interrogation to police record* den interaksjonelle konstruksjonen av avhørsrapporter, og ser hvordan rapportene konstrueres underveis i avhøret. Hun viser også frem hvordan rapportene kan ses på som en institusjonalisert versjon av interaksjonen som foregår i avhøret. Rapportene viser en mer faktisk, intensjonell og presis versjon av det som har skjedd, sammenlignet med det den avhørte forklarer i avhøret. Det van Charldorp kommer frem til støtter opp om det Jönsson (1988) og Jönsson og Linell (1998) har funnet i sine studier.

I artikkelen "The career of a suspect's statement: Talk, text, context" viser Komter (2012) hvordan den avhørtes forklaring forandres fra avhøret fram til rettssaken. Hun viser hvordan den avhørtes forklaring er skrevet ned slik at det er mulig å ta informasjonen ut fra en kontekst (avhøret) til en annen (rettssak), noe som omtales som rekontekstualisering. Dette innebærer at forklaringen rekontekstualiseres fra avhøret til avhørsrapporten. Videre rekontekstualiseres avhørsrapporten også når rapportene leses opp under rettssaken.

1.3 Forskning på spørsmål i politiavhør

I avhør stiller politiet mange spørsmål for å få utdypet den informasjonen den avhørte har kommet med i sin innledende forklaring. Slik kan politiet få oppklaring i det som eventuelt er uklart, de får utdypet visse aspekter ved forklaringen og de kan komme med tilleggsspørsmål. Jeg vil i denne delen gi en utdyping av hvordan politiet selv forstår og definerer spørsmål. Dette er i stor grad forståelser som baserer seg på en innholdsmessig definisjon av hva spørsmål er, hvor spørsmål blir definert ut fra deres (grammatikalske) utforming.

Spørsmål er noe som opptar politiet. Dette ser man blant annet ut fra den store mengden artikler hvor spørsmål blir kategorisert ut fra om de anses for å være åpne eller lukkede (Aldridge og Cameron 1999; Myklebust og Alison 2000; Gamst og Langballe 2004; Myklebust og Bjørklund 2006; Myklebust 2010; Oxburg, Myklebust og Grant 2010). I tillegg blir spørsmål tematisert i pensumbøkene de bruker ved Politihøgskolen (Bjerknes og Johansen 2009; Bjerknes og Williksen 2012).

Å kategorisere spørsmål som enten åpne eller lukkede defineres blant annet ut fra om spørsmålene kan bli svart på med en kort eller en lang respons. Dette er en inndeling blant andre Myklebust og Bjørklund bruker i artikkelen "The effect on long-term training on police

officers' use of open and closed questions in field investigative interviews of children (FIIC)" (2006). De skriver at åpne spørsmål i større grad kan omhandle flere emner enn det lukkede spørsmål kan. I tillegg tillater åpne spørsmål mer fleksibilitet med tanke på hvilke aspekter av en hendelse som avhørte kan beskrive (Myklebust og Bjørklund 2006:171). Åpne spørsmål fremkaller også lengre redegjørelser og disse er anerkjent som nøyaktig og informativ informasjon fra den avhørte. Men selv om redegjørelser er lengre og mer detaljerte, gir de ikke nødvendigvis all den informasjonen som avhører trenger. Ved å konsentrere seg om allerede kjent informasjon som avhørte har gitt kan avhører stille lukkede spørsmål som bygger på dette (Myklebust og Bjørklund 2006:166).

Spesielt innenfor studier og forskning på avhør av barn er det sett nærmere på bruken av spørsmål i avhør og på hvordan spørsmål kan defineres. I norsk sammenheng har blant andre Myklebust og Alison (2000) og Gamst og Langballe (2004) studert dette. Aldridge og Cameron (1999), som også har undersøkt avhør av barn, har i deres studie delt opp spørsmål i fem kategorier:

- Oppfordring til fri forklaring
- Åpne spørsmål
- Spesifikke spørsmål
- Ledende spørsmål
- Ikke-ledende spørsmål

Oppfordring til fri forklaring oppmuntrer den avhørte til å beskrive den aktuelle hendelsen med egne ord. Oppfordringen er et forsøk på å legge til rette for en upåvirket forklaring, og kalles ofte for fritt narrativ. Eksempler på verb brukt i denne delen av avhøret er *fortell*, *beskriv* og *forklar*. Åpne spørsmål er definert som spørsmål som kan invitere til mange ulike svar, og kan ikke bli besvart tilstrekkelig med *ja* eller *nei* eller andre korte énfrasesvar. Denne typen spørsmål foreslår ikke noen form for svar i spørsmålsformuleringen. Disse spørsmålene begynner ofte med *hva*, *hvordan*, *hvorfor* eller *kunne du*, slik som eksempelvis *hva skjedde i går?* Spesifikke spørsmål avgrensner et spesielt tema til samtalen og kan bli besvart med *ja*, *nei*, ett ord eller en kort frase. Slike spørsmål begynner gjerne med *var*, *gjør*, *gjorde*, *hvem*, *hvor* og *når* (Aldridge og Cameron 1999:140).

Åpne spørsmål og spesifikke spørsmål kan igjen deles videre inn ut fra om de er ledende eller ikke-ledende. Ledende spørsmål har et svar innbakt eller foreslått i spørsmålsformuleringen. Slike spørsmål drar slutninger og kommer med forslag om det som

har skjedd, men ikke på bakgrunn av det som har kommet fram tidligere i avhøret. Ledende spørsmål leder alltid den avhørte mot et spesielt type svar (Aldridge og Cameron 1999:140-141). Ikke-ledende spørsmål foreslår ikke et spesielt svar, men lar det være opp til den avhørte å komme opp med et passende svar. De gir altså ikke referanser til uetablerte hendelser eller forhold. Spesifikke spørsmål kan være ikke-ledende om de er brukt for å få mer informasjon om detaljer knyttet til informasjonen som tidligere har kommet fram i avhøret (Aldridge og Cameron 1999:141).

Ut fra disse beskrivelsene kan vi se at det finnes mange definisjoner på spørsmål. Dette påpekes også i oversiktsartikkelen ”The question of question types in police interviews: A review of the literature from a psychological and linguistic perspective” (Oxburg, Myklebust og Grant 2010). Her påpeker forfatterne at det har vært en overflod av artikler og forskning som ser på bruken av politiets spørreteknikker og effektiviteten av avhør med offer, vitner og mistenkte. De har i sin artikkel undersøkt psykologisk og lingvistisk litteratur og sett på hvordan spørsmål er definert. De påpeker også at flere av studiene de har sett på skiller mellom åpne og lukkede spørsmål. Åpne spørsmål gir lengre, mer detaljert og mer nøyaktig respons av den avhørte enn det lukkede spørsmål gir (Oxburg, Myklebust og Grant 2010:46).

Oxburg, Myklebust og Grant påpeker også at det er lite vektlagt å se på spørsmålenes funksjon i et avhør (2010:54). Ved å se på formålet med spørsmålet legges det mer vekt på å se hva avhører ønsker å oppnå med å stille det aktuelle spørsmålet enn selve utformingen av spørsmålet (Oxburg, Myklebust og Grant 2010:55). Den analysen jeg skal gjøre av spørsmål er basert på et interaksjonistisk perspektiv, hvilket innebærer å legge hovedvekt på spørsmålenes funksjon og definere spørsmål ut fra hvordan de opptrer i deres interaksjonelle kontekst (Ehrlich og Freed 2010). Dette vil bli utdypet ytterligere i teorikapitlet (se kapittel 4.3).

1.4 Gjengivelse av spørsmål i rapportene

I avhøret er politiet opptatt av å innhente en mest mulig fri forklaring. Men avhører vil som regel ha behov for å utdype og oppklare momenter knyttet til det som kom frem i den frie forklaringen, og vil slik stille spørsmål. En del av disse spørsmålene skal skrives ned i rapportene, siden spørsmål kan være en kilde til mulig påvirkning (Bjerknes og Williksen 2012:59).

I pensumlitteraturen som brukes ved Politihøgskolen som omhandler rapportskrivning påpekes det at det er vanskelig å gi en klar beskrivelse av når det er relevant å skrive ned både

spørsmål og svar. Der står det at i de tilfellene hvor spørsmål kan være ledende, eller måten spørsmålet er stilt på kan ha påvirket svaret, er det grunn til å vurdere om både spørsmål og svar bør fremkomme i rapporten der emnet blir omhandlet. En tommelfingerregel politiet gjerne følger er at når svaret gir grunn for å gjengis, bør også spørsmålet komme frem. Det påpekes også at spørsmål og svar skrives ned når det er nødvendig å synliggjøre at informasjonen er fremkommet på bakgrunn av ledende spørsmål eller informasjon. Hensikten med å skrive ned spørsmål er å klargjøre hva avhørte er spurt om og hva som er svart (Bjerknes og Williksen 2012:63).

På grunnlag av dette kan vi se at det ikke er noen enkel forklaring på når spørsmål skal skrives ned i rapportene. Dette fører også til at studentene, som vi skal se, skriver ned spørsmål på forskjellige måter. Det veksles gjerne på om det henvises til at det er stilt spørsmål og om en gjengivelse av spørsmålsformuleringen er tatt med. At det finnes ulike måter å gjøre dette på fører til at dette ikke gjøres på en konsekvent måte i det materiale jeg skal undersøke, noe jeg vil vise fram i analysen (se kapittel 6).

1.5 Problemstillinger

Treningsrapportene baserer seg som sagt på den informasjonen som kommer fram i interaksjonen mellom politiet og avhørte i treningsavhøret, noe som innebærer at informasjonen tas fra en kontekst (avhøret) til en annen (rapporten). Denne transformasjonen omtales også som rekontekstualisering, noe som betyr at interaksjonen i avhøret danner utgangspunkt for interaksjonen i rapporten (se utdyping i kapittel 4.4). Med utgangspunkt i dette vil jeg i denne avhandlingen gi svar på følgende spørsmål:

Hvordan rekontekstualiseres treningsavhør til treningsrapporter?

Jeg skal altså se på dynamikken mellom treningsavhøret og treningsrapporten. Dette vil være den overordnede problemstillingen for hele studiet. Rekontekstualisering er en overordnet forståelsesmåte som jeg vil bruke som utgangspunkt for å forstå hvordan treningsavhør og treningsrapporter relateres til hverandre. Hva rekontekstualiseringen innebærer vil både komme fram gjennom beskrivelsen jeg skal gjøre av materialet (se kapittel 2) og gjennom analysen (se kapittel 5 og 7). Dette vil også være viktig når jeg skal se hvordan treningsrapporter inngår som en del av en spesifikk kommunikativ virksomhet (Karlsson og Strand 2010).

Selv om jeg ser på relasjonen mellom avhør og rapport skal jeg i hovedsak konsentrere meg om treningsrapportene i analysen. I analysen vil jeg i hovedsak gå mer spesifikt inn og se på spørsmål i rapportene. Dette leder meg til følgende problemstilling:

Hvordan gjengis spørsmål i treningsrapportene?

Spørsmål er som vist i kapittel 1.3 noe som opptar politiet, og noen av spørsmålene som avhører har stilt i avhøret skal skrives ned i rapporten. I denne studien vil jeg altså se nærmere på hvordan denne gjengivelsen foregår og hva dette innebærer.

1.6 Oppgavens struktur

Til nå har jeg gjort rede for hva jeg skal studere i denne avhandlingen og tatt for meg relevant forskning på avhør, avhørsrapporter og treningsrapporter. I kapittel 2 presenteres det som utgjør materialet for denne studien. Her gjør jeg en kontekstualisering av treningsrapportene og treningsavhørene. Deretter, i kapittel 3, gjør jeg rede for metodene som er brukt for å samle inn og bearbeide materialet. Videre, i kapittel 4, tar jeg for meg virksomhetsanalyse og dens relasjon til dialogismen. Jeg vil også gjøre rede for de teoretiske og analytiske redskap jeg tar i bruk i analysen. Kapittel 5 og 6 er oppgavens analysekapittel. Det første analysekapitlet handler om hvordan treningsrapportene er oppbygd. I det neste analysekapitlet konsentrerer jeg meg om hvordan spørsmål gjengis i rapportene. Dette vil jeg knytte sammen i kapittel 7, hvor jeg også peker på mulighetene for generaliserbarhet og for videre forskning.

2 Materiale

Interaksjonen i en avhørsrapport eller et avhør kan ikke forstås løsrevet fra sine kontekster, de må ses i relasjon til situasjonen og virksomheten de er en del av. Derfor vil jeg i dette kapitlet gjøre en kontekstualisering av treningsrapportene og treningsavhørene som utgjør materialet for denne studien. Dette skal være med å gi en større forståelse for hva som ligger til grunn for disse virksomhetstypene, hva som kjennetegner dem og hva de brukes til. Dette skal også brukes som grunnlag til å forstå analysen jeg gjør i kapittel 5 og 6.

2.1 Hoved- og sekundærmateriale

Materialet i denne studien består av et hovedmateriale og et sekundærmateriale. Hovedmaterialet består av åtte avhørsrapporter skrevet av tredjeårsstudenter ved Politihøgskolen. Disse treningsrapportene har studentene levert inn som et arbeidskrav i forbindelse med en avhørsøvelse de gjennomfører innenfor fagområdet rapport- og etterforskningslære (se utdyping i kapittel 2.7). Det er treningsrapportene jeg i hovedsak skal studere.

I tillegg til treningsrapportene har jeg et sekundærmateriale som består av videoopptak av vitneavhørene som rapportene er et sammendrag av og et videoopptak av et iscenesatt ran som vitnene gir sin forklaring om. Siden treningsrapportene baserer seg på treningsavhøret og ransvideoen, henger alt materialet sammen og kan best forstås i relasjon til hverandre. Sekundærmaterialet gir dermed en bedre forståelse for hvordan treningsrapportene skrives. Videoopptaket av avhøret gjør det også mulig å sammenligne informasjonen som kommer fram i avhøret med det som gjengis i treningsrapportene.

2.2 Politiutdanningen ved Politihøgskolen

Avhørsøvelsen som studentene gjennomfører inngår som en del av utdanningen de tar ved Politihøgskolen. Grunnutdanningen for politiet er en treårig bachelorutdanning som gjennomføres ved Politihøgskolen. Utdanningen er en profesjonsutdanning som skal gi et bredt teoretisk og praktisk grunnlag for arbeid i politiet, og kvalifiserer for politiyrket etter endt utdanning (Politihøgskolen udatert:5). Bachelorutdanningen går over tre år, hvor første (BI) og siste studieår (BIII) gjennomføres ved Politihøgskolen, og andre studieår (BII) er et praksisår som gjennomføres i et politidistrikt (Politihøgskolen udatert:8).

Bachelorutdanningen er inndelt i fem hovedområder: politi og samfunn, metode, operative oppgaver, forebyggende oppgaver og etterforskning (Politihøgskolen udatert:7). Opplæringen i å gjennomføre avhør og skrive avhørsrapporter inngår som en del av etterforskningsområdet, nærmere bestemt innenfor emnet Rapport- og etterforsklingslære. Etterforskning utgjør til sammen 12 studiepoeng på BIII, hvorav Rapport- og etterforsklingslære er på 3 studiepoeng (Politihøgskolen udatert:48). I faget Rapport- og etterforsklingslære skal studentene gjennomføre en avhørsøvelse og levere inn en individuell avhørsrapport basert på denne avhørsøvelsen. Det er dette som utgjør materialet jeg skal analysere.

Målet med å gjennomføre avhørsøvelsen er todelt. Det første målet er at studentene skal kunne planlegge, gjennomføre og dokumentere et avhør. Gjennom avhøret skal de ta i bruk relevante avhørstilnærminger slik som kommunikasjonsteknikker, kognitive teknikker og bruk av tegning. Det andre målet er at studentene skal få litt erfaring med hvor vanskelig det kan være å få med seg detaljer fra det de forklarer seg om og huske dette. Studentene skal i løpet av utdanningen tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og få en forståelse av grunnleggende rapport-retningslinjer, og kunne klare å formulere det som er relevant inn i rapporten. Til dette trengs det teoretisk kunnskap og erfaring i det å skrive, samt god forståelse av hva som er relevant innhold (Bjerknes og Williksen 2012:10).

2.3 Praktisk virksomhet

Avhørsrapporter er et eksempel på en tekst som inngår i det Karlsson og Strand (2012) omtaler som en praktisk virksomhet. Praktiske virksomheter er gjerne knyttet opp mot yrker som tradisjonelt ikke anses som skriftbundne. Eksempler på slike yrker er sjåfør og førskolelærer, som Karlsson (2006) har studert i *En arbeidsdag i skriftsamhället*. Tekster i praktiske virksomheter har en mindre selvklar status enn det tekster i tekstbundne virksomheter har. Forskning, høyere utdanning og akademiske profesjoner er eksempel på tekstbundne virksomheter, hvor tekster har en mer selvsagt plass (Karlsson og Strand 2012:113).

Politivirksomheten er en form for praktisk virksomhet. Det å skrive avhørsrapporter er en av mange arbeidsoppgaver politiet har, noe man blant annet kan se ut fra emneplanene i bachelorstudiet for Politiutdanningen (Politihøgskolen udatert). Avhørsrapportene har likevel en klar rolle og formål i politivirksomheten: de skal være et sammendrag av det viktigste som

framkom i avhøret. Faktiske rapporter skal gjengi relevant informasjon skriftlig til bruk på etterforsknings- og domstolsstadiet (Bjerknes og Williksen 2012:116; Komter 2012:742).

2.4 Avhør

Et faktisk politiavhør er et møte mellom to mennesker, hvor politiet er den profesjonelle part som skal legge til rette for at den avhørte skal få anledning til å gi en nøyaktig og detaljert forklaring om et straffbart forhold eller hendelse. Gjennom avhøret skal man finne ut hva som har skjedd, til hvilken tid det skjedde og på hvilken måte; hvor det skjedde og hva som var årsaken til at det skjedde (Bjerknes og Johansen 2009:159).

Avhør kan grovt sett deles opp i to typer: avhør av vitne og fornærmet, og avhør av mistenkt/siktet. Et vitne er en person som har sett eller hørt noe som kan bety noe for den aktuelle saken eller som på andre måter kan ha informasjon om relevante forhold knyttet til saken som etterforskes (Bjerknes og Williksen 2012:274). I en strafferettslig sammenheng kan man si at et vitne er en person som ikke er mistenkt eller siktet i en straffesak. Alle vitner har i utgangspunktet forklaringsplikt for retten, men vitner har som hovedregel ikke plikt til å forklare seg for politiet. Fornærmede anses som et vitne, men har i tillegg ytterligere rettigheter (Bjerknes og Williksen 2012:272).

I de aller fleste saker finnes det én eller flere gjerningsmenn. Politiet vil gjennom sine oppgaver finne frem til opplysninger som kan peke ut én eller flere mistenkte. En mistenkt er den personen som med en viss grad av sannsynlighet kan antas å ha begått en forbrytelse som er gjenstand for etterforskning (Keiserud 2012). En person som er siktet er en mistenkt person som det er innledet straffeforfølgning mot i retten (siktet udatert). Den viktigste forskjellen mellom mistenkt og siktet er at siktede anses som part i forbindelse med rettsmøter som holdes i saken. Siktede har krav på å bli varslet om rettsmøter, og har også krav på å være til stede og til å uttale seg i dem (Bjerknes og Williksen 2012:293).

2.5 Politihøgskolens avhørsmøtmodell

Når politistudentene gjennomfører avhør er det med utgangspunkt i Politihøgskolens avhørsmøtmodell. Modellen er utformet med bakgrunn i forskning og erfaringer fra andre land, og tar spesielt utgangspunkt i den engelske avhørsmøtmodellen PEACE. PEACE legger vekt på det politiet kaller upåvirket informasjonsinnsamling i avhør og inkluderer tema som vitnepsykologi og kommunikasjon. Modellen til Politihøgskolen er tilpasset norske forhold,

blant annet ved at fasen sammenhengende forklaring er lagt til som et selvstendig punkt (Myklebust 2005; PHS 2007 i Bjerknes og Johansen 2009:164). I Politihøgskolens avhørsmodell inngår følgende faser:

1. Planlegging
2. Innledning/kontaktetablering
3. Sammenhengende forklaring
4. Oppklarende og utdypende spørsmål
5. Konfronterende og kontrollerende
6. Erklæringer/begjæringer
7. Avslutning
8. Evaluering

Fase 1 og 8 gjennomføres i forkant og etterkant av avhøret, mens selve avhøret er delt inn i fasene 2-7 (Bjerknes og Johansen 2009:165). Målet med fase 1, planleggingsfasen, er å fremme kvalitet og rettsikkerhet for gjennomføringen av avhøret. Dette skjer ved at avhører forbereder seg best mulig til avhøret, for slik å skape gode forklaringsforutsetninger for den avhørte (Riksadvokaten 2008d i Bjerknes og Johansen 2009:172). I fase 2, innledning/kontaktetablering, skal formalia forklares til avhørte. Avhørte skal forstå de formelle bestemmelsene som gjelder. I tillegg skal avhører legge til rette for å ”skape kontakt og klima for god kommunikasjon” (Bjerknes og Johansen 2009:203).

I fase 3, sammenhengende forklaring, er målet at den avhørte skal gi mest mulig informasjon uten påvirkning fra avhører. Denne fasen omtales også som fri forklaring. Avhører skal først og fremst observere, notere og lytte aktivt uten å avbryte. Det er informasjonen som kommer fram i den sammenhengende forklaringen som anses som den mest verdifulle informasjonen, da dette ses på som upåvirket informasjon (Bjerknes og Johansen 2009:213). Innenfor norsk avhørsmetodikk vektlegges det å få en fri og uavhengig forklaring⁴ (Bjerknes og Johansen 2009:229), før avhører begynner å stille mer utdypende spørsmål eller konfronterer med annen informasjon.

Etter at avhørte er ferdig med sin sammenhengende forklaring, er man over i fase 4, oppklarende og utdypende spørsmål. Her er målet at avhører, ved å stille spørsmål, skal få avhørte til å utdype aktuelle tema. Det er muligheter for at avhørte kan få anledning til en ny

⁴ For vitne gjelder påtaleinstruksen §8-11 og for mistenkte gjelder påtaleinstruksen §8-2.

forklaring om de tema avhører velger å sondere rundt. Deretter presiseres uklarheter, tema utdypes og eventuelle hull i forklaringen tettes (Bjerknes og Johansen 2009:220). Målet med fase 5, konfronterende og kontrollerende, er blant annet at avhører skal stille konfronterende og kontrollerende spørsmål, for å sannsynliggjøre uriktige forklaringer og kontrollere pålitelighet (Bjerknes og Johansen 2009:229). Mellom fasen sammenhengende forklaring og fasen konfronterende og kontrollerende finnes det glidende overganger, noe som gjør det vanskelig å påpeke når denne overgangen skjer. Derfor vil jeg konsekvent henviser til fasen oppklarende og utdypende spørsmål for å vise til det som skjer *etter* den sammenhengende forklaringen, når avhører stiller spørsmål.

Deretter i fase 6, erklæringer/begjæringer, skal avhørte få vite og forstå de formelle bestemmelsene knyttet til erklæringer og begjæringer (Bjerknes og Johansen 2009:233). Avhørte skal kjenne de formelle bestemmelsene for avhøret og skal ta stilling til disse. Fase 7, avslutning, er siste fase i selve avhøret. Her er det viktig at de mellommenneskelige faktorer ivaretas og avhører skal tilstrebe å gi et godt sisteinntrykk (Bjerknes og Johansen 2009:234).

2.6 Utsatt rapportskrivning

Rapportene som utgjør hovedmaterialet mitt er treningsrapporter som skrives i etterkant av avhøret, ved såkalt utsatt rapportskrivning. Ved utsatt rapportskrivning blir det gjort lyd- og bildeopptak av avhøret, og opptakene danner sammen med avhørers notater og hukommelse grunnlaget for rapporten som avhører skriver (Bjerknes og Williksen 2012:147). Dette er en praksis som følger Riksadvokatens oppfordring om å gjøre bruken av lyd- og bildeopptak av politiavhør obligatorisk etter at dette har vært gjennomført i en prøveperiode fra 2007 til 2009 (Riksadvokaten 2009:1). Tidligere var det vanligere å skrive rapporten i løpet av avhøret, noe det blant annet gjøres i avhørene Gunnerød (2005) har studert.

Noen av fordelene det pekes på ved utsatt rapportskrivning er at avhører i større grad kan konsentrere seg om å få den avhørte til å forklare seg uten å samtidig måtte konsentrere seg om å skrive rapporten underveis. I tillegg gir det rapportskriver en mulighet til å høre på opptaket flere ganger, og slik sikre at det som blir sagt blir korrekt nedskrevet (Bjerknes og Williksen 2012:128). Ved utsatt rapportskrivning er det nødvendig å få avhørte til å møte avhører en gang til for å gjennomgå rapporten. Dette skjer enten ved at avhørte selv leser rapporten eller får den opplest (Bjerknes og Williksen 2012:132). Dette gir avhører mulighet til å forsikre seg om at avhørte har forstått og godkjent det som står i rapporten.

2.7 Treningssituasjon

Rapportene er som sagt skrevet av tredjeårsstudenter ved Politihøgskolen og er et arbeidskrav i forbindelse med en avhørsøvelse, som igjen er en del av studentenes utdanningsløp. På grunn av at avhørsrapportene skrives i en utdanningskontekst kan de betraktes som *treningssrapporter*. Studentene skal gjennom avhørsøvelsen få trening i å gjennomføre avhør og i å skrive avhørsrapporter. Studentene gjennomfører øvelsen som en del av et utdanningsløp hvor de skal ende opp som profesjonelle polititjenestemenn etter endt utdanning. Derfor kan studentene omtales som semi-profesjonelle, ettersom de skal bli profesjonelle. Avhørene gjøres og rapportene skrives i en utdanningskontekst, hvor aktørene skal tilstrebe å få det de gjør til å ligne faktiske avhørsrapporter og avhør (Thomassen 2005:15).

Avhøret som rapportene skal være et sammendrag av er et vitneavhør. Alle vitnene i mitt materiale er òg tredjeårsstudenter ved Politihøgskolen. Vitnene har i forkant av avhøret sett et videoopptak av et simulert ran av en bensinstasjon (se utdyping i kapittel 2.9). Vitnene har kun sett videoen én gang, og de ble i forkant instruert til å opptre som om de skulle vært vitne til ranet i en virkelig situasjon. De har fått anledning til å bruke fri fantasi for å forklare hva de gjorde før de kom til bensinstasjonen og hva de gjorde etter ranet. Vitnene har sett videoen i siste forelesning før øvelsen ble gjennomført, noe som betyr at de har sett videoen alt fra noen dager til en uke før avhøret.

Avhørerne har ikke fått noen spesielle instruksjoner ut over å ta vitneavhør. Avhørerne var på forhånd klar over at vitnene ikke hadde opplevd en faktisk ranssituasjon og at vitnene også er studenter ved Politihøgskolen. Avhørerne har ikke sett avhørsvideoen selv. Dermed måtte begge parter spille for å få en situasjon som ligner virkeligheten. Både studentene som går inn i rollen som avhører og de som går inn i rollen som vitne er kjent med at avhørssituasjonen er en treningssituasjon. Dette betyr at både de som gjør rollen som profesjonell (avhører) og de som gjør rollen som klient (avhørte) har like kunnskaper om hvordan et avhør skal gjennomføres. Dermed kan de definere situasjonen på en mer identisk måte enn det avhørte og avhører ville gjort i en faktisk avhørssituasjon.

2.8 Institusjonell kommunikasjon

Institusjonell kommunikasjon er et sentralt begrep for å forstå kommunikasjon som er knyttet til arbeidsliv og utdanning. Institusjonell kommunikasjon er definert som en kommunikasjonsform der minst én av aktørene deltar som en del av sitt arbeide, yrke eller

profesjon. Deltakerne har også ulike roller, med ulike rettigheter og plikter knyttet til seg. I tillegg er aktiviteten sosialt anerkjent og har som oftest et navn i dagligtalen, slik som et avhør og en avhørsrapport har. Institusjonell kommunikasjon er videre knyttet til spesifikke aktiviteter med forhåndsdefinerte formål, som realiseres på rutiniserte måter (Linell 1990:21).

Det å skrive avhørsrapporter er en rutinemessig profesjonell aktivitet og dermed er det en institusjonell praksis. Rapportene oppfyller et institusjonelt behov, samtidig har de status som en nyttig profesjonell ressurs. Hva som tas med i rapportene og hvordan dette gjøres er basert på den profesjonelles vurdering og rutiniserte praksiser (Sarangi og Brookes-Howell 2006:197). Disse vurderingene gjøres ut fra de institusjonelle føringene som finnes, som styrer og skaper forventninger til hvordan avhørsrapporter skrives.

Avhør er en institusjonell samtale som får en spesiell karakteristikk på grunn av samtalens overordnede formål. Formålet med faktiske avhør er å få frem informasjon om et mulig straffbart forhold for å avgjøre om noen kan straffes for det som har skjedd. For å få til dette stiller blant annet politiet spørsmål og vitnet svarer på disse. Dette gjør at avhøret i stor grad baserer seg på et interaksjonsmønster av typen spørsmål–svar. Spørsmålene som stilles er knyttet til avhørets overordnede oppgave, nemlig å få vitnet til å forklare seg om hva som skjedde. Slik etableres det et spørsmål–svar-format i samtalen (Thomassen 2005:45).

Treningsavhørene og treningsrapportene som inngår i mitt materialet er også en form for institusjonell kommunikasjon, men har da tilknytning til en utdanningsramme og en simuleringsramme. Avhørsøvelsen studentene utfører gjennomfører de, som nevnt tidligere, som en del av utdanningen deres. Denne avhørsøvelsen er basert på en iscenesatt ranshendelse og studentene skal gjennom simuleringen av treningsavhøret og skrivingen av treningsrapportene etterligne etablerte praksiser i arbeidslivet. Og det er på bakgrunn av informasjonen som kommer frem under det simulerte avhøret at studentene skal skrive en treningsrapport.

2.9 Beskrivelse av ransvideoens innhold

Ransvideoen som vitnene har sett omhandler et ran av en bensinstasjon. Ranet er simulert og er iscenesatt av Politihøgskolen. Ranet er filmet med det formål å inngå i avhørsøvelsen. Deltakerne i ranet er studenter og lærere ved Politihøgskolen. Videoen varer i 1 minutt og 35 sekunder. Videoen er filmet slik at vi ser ranet slik vitnet ville gjort det med sine egne øyne. I det følgende avsnittet gir jeg en beskrivelse av hovedhandlingen i videoen:

Vitnet går inn på en Statoilstasjon. Vitnet går litt rundt inne på stasjonen, utveksler noen ord med betjeningen bak kassa. Etter en kort stund kommer to menn inn i lokalet. De går begge mot kassa, hvor den ene retter en pistol mot betjeningen og sier ”this is a robbery, give me all your money”. Betjeningen flytter seg bak kassen. Den andre gjerningspersonen står nærme vitnet og roper ”get down on the ground, now”. Vitnet legger seg ned på bakken og ser etter hvert litt rundt seg. Gjerningspersonen ved kassa ber også om å få sigaretter, og ber deretter om at alt skal puttes i en pose. Gjerningspersonen ved kassen får overrakt posen, før begge gjerningspersonene til slutt forlater lokalet.

2.10 Kommunikasjonskjeder

Treningsrapportene jeg undersøker er et eksempel på en tekst som baserer seg på en samtale, og må slik ses og forstås i relasjon til kommunikasjonskjeden den er en del av (Linell 1998c:24). Den første delen av kjeden er slik:

Video av simulert ranshendelse → treningsavhør → treningsrapport

Kommunikasjonskjeden viser til de ulike materialtypene som inngår i denne studien.

Den siste delen av kommunikasjonskjeden treningsrapportene inngår i knytter seg opp mot hvem som skal lese og bruke rapporten videre etter at den er ferdig skrevet. Siden treningsrapporten er en del av en avhørsøvelse og et arbeidskrav ved politiutdanningen, inngår de i en annen kommunikasjonskjede enn det avhørsrapporter skrevet av politiet ville gjort. Treningsrapporten skrives med det formål å få trening i å skrive avhørsrapporter. De skal leveres inn og godkjennes av faglærer. Derfor er det faglærer som blir hovedleseren av disse rapportene. Slik vil rapport–leser-relasjonen se slik ut framstilt i en kommunikasjonskjede:

Treningsrapport → faglærer

Faktiske avhørsrapporter leses og brukes derimot ut over politivirksomheten. Disse rapporten har som formål å gi rettsapparatet en versjon av vitnets forklaring og skal tjene som grunnlag i en straffesakssammenheng. Men det er også flere enn bare aktørene i straffesakssystemet som leser og tar i bruk rapportene politiet skriver. De leses av etterforskere, analysemedarbeidere, etterforskningsledere, forsvarer, bistandsadvokat, andre sakkyndige og høyere påtalemyndighet (Bjerknes og Williksen 2012:23). Rapportene inngår som en del av den videre etterforskningen, og leses av andre på et senere tidspunkt (Komter 2012:742). I tillegg kommer det frem av etterforskningsbeskrivelsen i §§224 og §§226 at både

barnevern, arbeidstilsyn, brannvern, ulykkeskommisjoner, forsikringsselskap og ulike domstoler skal kunne lese og bruke rapportene (Bjerknes og Williksen 2012:23). Alle de ulike leserne til de faktiske rapportene befinner seg på ulike steder, leser rapportene til ulike tider, med forskjellig utgangspunkt og med tilknytning til andre virksomheter. De faktiske rapportene skrives altså for en heterogen gruppe. Og slik inngår de i en annen kommunikasjonskjede enn det treningsrapportene gjør. Treningsrapportene inngår nemlig i denne kjeden:

Video av simulert ranshendelse → treningsavhør → treningsrapport → faglærer

2.11 Regulert av lover og regler

I en faktisk avhørssituasjon må avhører forholde seg til gjeldende lover⁵, retningslinjer fra Riksadvokaten (Riksadvokaten 2009), og institusjonelle krav og forventninger som politiet selv har utviklet. Dette er påvirkninger utenfra som er med på å regulere hvordan gjennomføringen av avhør og skrivingen av avhørsrapporter skal gjøres, som igjen er knyttet til hva som utgjør disse virksomhetstypene. Dette er med på å legge føringer for den språklige utførelsen av rapportene allerede før avhøret er gjort og skrivingen av rapporten har startet. Disse lovene, reglene og forventningene må også politistudentene vise at de har forstått og forholder seg til når de skal gjennomføre avhørsøvelsen. Det studentene gjør i øvelsen måles opp mot og vurderes ut fra hvordan faktiske avhør gjøres og avhørsrapporter skrives.

2.12 Kompleks tekst

Den kontekstualiseringen jeg har gjort i dette kapitlet er med på å vise at treningsrapportene er komplekse tekster. Det er mye rapportskriveren må ta hensyn til når rapportene skal skrives. At materialet mitt består av treningsrapporter og treningsavhør og ikke faktiske avhørsrapporter og avhør er også med på å gjøre disse virksomhetstypene komplekse. Dette fordi studentene må forholde seg til to tilgrensende samhandlingsrammer samtidig, både den knyttet til treningssituasjonen og den for faktiske avhørssituasjoner.

Når studentene skriver treningsrapportene skal de skrive disse på en slik måte at de skal fremstå som faktiske avhørsrapporter. Samtidig er studentene klar over at treningsrapportene skrives til faglærer som skal vurdere disse tekstene som nettopp

⁵ Det er først og fremst straffeprosessloven, påtaleinstruksen og straffeloven som sier noe om gjennomføringen av avhør og hvordan avhørsrapporter skal skrives.

treningsrapporter. Politistudentene skriver for å lære og for å få kunnskaper om å skrive avhørsrapporter. Og disse kunnskapene er viktige når studentene skal gå fra å være semi-profesjonelle til profesjonelle polititjenestemenn.

3 Metode

I dette kapitlet skal jeg gjøre rede for de forskningsetiske overveielser som knyttes til det å gjøre et forskningsprosjekt som tar utgangspunkt i et autentisk materiale. Jeg vil også gjøre rede for bearbeidingen av materialet og for innhenting av det. Til slutt vil jeg si noe om hvordan analyseprosessen for denne studien har vært.

3.1 Forskningsetiske overveielser

Alle forskningsprosjekt som involverer mennesker berører etiske problemstillinger, noe også det å bruke et autentisk materiale gjør. Ved å gjøre analyser på mikronivå av språkbruk undersøker man noe personlig, noe som er nært knyttet til de personene som deltar. I mitt tilfelle er språkbruken knyttet opp til en opplærings situasjon ved Politihøgskolen hvor studentene skal fremvise profesjonell praksis (Thomassen 2005:56).

Masterprosjektet er gjennomført i tråd med de etiske krav som stilles til forskning. Det er meldt inn og godkjent hos Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). NSD er et kompetansesenter som veileder forskere og studenter i datainnsamling, metode, personvern og forskningsetikk (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste udatert). I prosjektet har jeg lagt vekt på konfidensialitet, anonymisering, makulering av materialet ved prosjektslutt, taushetsplikt og frivillig deltakelse. Dette ble det også informert om i informasjonsskrivet (se vedlegg A) som alle deltakerne fikk ved forespørsel om deltakelse i prosjektet. Det ble òg opplyst om formålet med prosjektet og hvilket type materiale jeg var ute etter å innhente. Både studentene som deltar i avhørssituasjonen og de ansatte og studentene ved Politihøgskolen som medvirker i ransvideoen har mottatt informasjonsskrivet. De skrev også under på en samtykkeerklæring som ble sendt sammen med informasjonsskrivet (se vedlegg A).

Studentene som valgte å delta i denne studien er rekruttert av faglærer ved Politihøgskolen som har ansvar for opplæringen i det aktuelle faget. Jeg har slik ikke hatt noen direkte kontakt med deltakerne som inngår i materialet. Ingen av deltakerne har trukket seg etter at de skrev under på samtykkeerklæringen, men noen valgte å ikke delta i prosjektet da de ble forespurt.

3.1.1 Anonymisering

Når man jobber med autentisk materiale får man tilgang på informasjon om enkeltmenneskers liv. Dette stiller krav til etiske hensyn, siden disse menneskene har rettmessig krav på anonymitet, konfidensialitet og diskresjon (Linell 2011a:153). Anonymisering innebærer at alle navn, fødselsnummer og andre personentydige kjennetegn er fjernet fra materialet, slik at opplysningene ikke lenger kan knyttes til en enkeltperson (Kalleberg 2006:18).

I anonymiseringsprosessen har jeg byttet ut alle navn og andre identifiserende opplysninger og gjort dem fiktive. Dette betyr også at jeg har fjernet opplysninger om hvilke klasser deltakerne går i. I tillegg har jeg også endret datoene for når avhørene har blitt gjort. Slik fremkommer det ikke eksplisitt ut av treningsrapportene og treningsavhørene hvem deltakerne er.

3.2 Transkripsjon

Når man skal analysere avhørene er det nødvendig å transkribere dem for å få en systematisk gjengivelse av hvordan samtalen foregikk. En transkripsjon er en prosess hvor man skaper en skriftlig representasjon av et samtalemateriale for å gjøre det tilgjengelig for forskning (Du Bois, Schuetze-Coburn, Cumming og Paoline 1993:45). Gjennom denne prosessen foretar man en omgjøring av et materiale fra muntlig til skriftlig representasjon. Transkripsjonsprosessen innebærer en redigering, slik at enkelte elementer velges ut og fremheves, mens andre velges bort (Lind 1995:1-2).

Enhver transkripsjon kan variere i grad av detaljer og omfang. Jeg har i transkripsjonen utelatt en del detaljer, men har med informasjon om hva som er sagt, hvem som har sagt det, inndeling av turer og markering av intonasjonsenheter, pauser, latter og usikker transkripsjon (Du Bois et al. 1993:46). I tillegg har jeg inkludert kroppsspråk der dette er relevant for å forstå meningen av det som sies.

Hva som er inkludert i transkripsjonen er knyttet opp mot formålet med analysen. En transkripsjonsprosess er styrt av interesse og formål (Linell 2011a:131). I denne studien skal jeg gjøre en analyse hvor jeg sammenligner det som er skrevet i treningsrapportene med det som sies i avhørene. For meg vil det derfor være viktig å vise det som blir sagt i avhøret, samt å identifisere spørsmål i sin interaksjonistiske kontekst (se kapittel 4.3)

En av de detaljene som jeg bevisst har unnlatt i mine transkripsjoner er noen av miniresponsene, slik som tilbakekoplingssignal, som avhører og avhørte kommer med i avhørene for å vise at de følger med på hva som blir sagt. Spesielt "mm" forekommer ofte.

Tilbakekoplingssignalenes viktigste funksjon er å regulere det interaktive samspillet mellom deltakerne (Svennevig 1995:61), og gir dermed lite informasjon som er relevant å ta med i treningsrapportene. Å unnlate noen av tilbakekoplingssignalene fra transkripsjonene gjør at relasjonen mellom avhørers spørsmål og vitnets svar blir satt i forgrunnen, og det er nettopp denne relasjonen jeg skal studere.

Selv om jeg har valgt å bruke fiktive navn på deltakerne i rapportene har jeg i transkripsjonen tatt utgangspunkt i den institusjonelle rollen de to studentene inntar i det simulerte avhøret, for å henvise til deltakerne. Siden begge deltakerne er studenter har det vært vanskelig å bestemme hvordan denne henvisningen skal være. I analysen vil det være viktig å løfte frem at rapportene baserer seg på simulerte avhør og at det er studenter som går inn i rollene både som politi og som vitne. En mulighet for henvisning ville da vært å kalle politistudenten som er avhører for PS (politistudent) og vitnet for VS (vitnestudent). Men dette er forkortelser som er lite intuitive og som allerede er etablerte forkortelser med andre betydninger. Derfor har jeg valgt å henvise til deltakerne etter hvilken rolle de går inn i da de gjør avhøret. Politistudenten, som går inn i rollen som avhører og rapportskriver, er navngitt som P (politistudent). Vitnet som blir avhørt har jeg valgt å kalle V (vitne). Sammenhengen mellom deltakernes roller og navn kommer frem i analysen.

Transkripsjonsnøkkelen jeg har benyttet meg av er et utvalg av tegn fra transkripsjonsnøkkelen til Du Bois et. al (1993):

Transkripsjonsnøkkel:

.	(punktum)	fallende intonasjonskontur (også kalt "hevdende")
?		stigende intonasjonskontur
,	(komma)	svakt stigende, svakt fallende eller flat kontur (fortsettende)
..		kort pause (under 0,5 sekund)
...		mellomlang pause (0,5-1 sekund)
=		forlenging av lyd
'	ord	trykksterkt ord eller stavelse
[ord],	² [ord] ²	overlappende tale
[ord],	² [ord] ²	(tallene indikerer rekkefølgen på nærliggende overlapp)
o-		avbrutt ord
(HOST)		ikke-språklige lyder fra taleapparatet (host, kremt, nys osv)
@		latterstavelse
((KOMMENTAR))		kommentar til transkripsjonen
X		uhørbar stavelse
<X ord X>		usikker transkripsjon/kvalifisert gjetning

3.3 Bruk av allerede eksisterende materiale

Materialet jeg analyserer i denne studien består av treningsrapporter, videofilmede treningsavhør og videoen av det iscenesatte ranet, og disse er ikke produsert med det formål å inngå i et forskningsprosjekt. Jeg har fått tilgang til dette allerede eksisterende materialet i etterkant, noe som betyr at deltakerne ikke visste at dette skulle studeres og analyseres da disse ble laget og gjennomført. Deltakerne har derfor måttet godkjenne at materialet brukes for forskning i etterkant.

At materialet ikke er produsert med det formål å besvare en forskningsmessig problemstilling, bør gi forskeren anledning til ettertanke, skriver Dahler-Larsen (2005:236). Han oppfordrer forskeren til å tenke gjennom hvilken sosial kontekst materialet er produsert i og anvendt, før det blir studert (Dahler-Larsen 2005:236). Ved å tilegne meg kunnskap om treningsrapportene og treningsavhørene som virksomhetstype, som jeg skriver om i materialkapitlet (se kapittel 2), har jeg gjort rede for hvilke premisser som ligger til grunn for akkurat dette materialet.

3.4 Forskerposisjon

I en virksomhetsanalyse er det grunnleggende å gjøre en 'thick description' (Getz 1973 i Sarangi 2007:574). Dette betyr at man i analysen ser på mer enn selve materialet, ved at man ser materialet i relasjon til konteksten rundt for å få en fyldig beskrivelse av det. For å få til dette har jeg blant annet satt meg inn i pensumlitteraturen de bruker ved Politihøgskolen som omhandler rapportskrivning og avhør⁶, relevant forskning på både avhør og rapporter (se kapittel 1.2), samt forskning knyttet til spørsmål (se kapittel 1.3). Jeg har også vært i kontakt med ansatte ved Politihøgskolen som har gitt meg mer informasjon om disse praksisene. Slik har jeg opparbeidet meg en kunnskap, en 'thick description', som jeg kan forstå materialet mitt ut fra.

En forutsetning for 'thick description' er det Sarangi kaller 'thick participation', som er en form for sosialisering (Sarangi 2006 i Sarangi 2007:573). Som forsker bør man bruke tid på å sosialisere seg inn i de profesjonelles måter å se og gjøre ting på, noe som betyr at man må gå ut over materialsamlingen og materialtolkningen når man skal gjøre analyse. Ved å skaffe meg informasjon om materialet vil jeg i større grad sikre at jeg stiller relevante

⁶ Disse pensumbøkene er *Etterforskningsmetoder – en innføring* (Bjerknes og Johansen 2009) og *Politirapport* (Bjerknes og Williksen 2012), og brukes i faget Rapport- og etterforsklære.

forskningsspørsmål og videre gjør en analyse som også anses som relevant for politiet. Om en forsker ikke deler det samme perspektivet som de profesjonelle vil det bli vanskelig å forstå og tolke materialet på en måte som kan gi noe tilbake til praktikerne (Sarangi 2007:571).

Politiet gjennomfører avhør og skriver avhørsrapporter som en del av sin yrkesutøvelse og derfor er det de som kjenner disse praksisene og kontekstene rundt dem best. Slik har politiet et innenfraperspektiv på sin egen språkbruk. Jeg som forsker, med bakgrunn fra en annen fagretning, vil derimot ha et utenfraperspektiv på politivirksomheten (Sarangi 2012:10). Ved å basere meg på en fortolkning der jeg gjør en kontekstualisering av treningsrapportene og treningsavhørene, slik jeg har gjort i materialkapitlet (se kapittel 2), kan jeg gå fra et utenfraperspektiv til et mer innenfraperspektiv. Likevel vil det å ha et utenfraperspektiv ha en gevinst av at jeg som forsker ikke er for nært knyttet til det jeg skal undersøke, og derfor kan jeg slik se materialet på en annen måte en praktikerne selv.

3.5 Utvalgsriterium

Utvalgsriteriene for materialet kom jeg frem til i samråd med en av de ansatte ved Politihøgskolen som er tilknyttet faget Rapport- og etterforsningslære. Denne personen har god kjennskap til hvordan avhørsøvelsene er gjennomført ved studiet, og bidro med nyttige aspekter om hva som var lurt å ta utgangspunkt i for innsamling av materialet.

Det ble bestemt at avhørsøvelsene skulle være gjennomført av tredjeårsstudenter ved Politihøgskolen. Disse studentene skal i løpet av kort tid ut i arbeidslivet. De har et relativt høyt kunnskaps- og erfaringsnivå til å være studenter, da de er ferdig med praksisdelen av utdanningen. Dette gjør at treningsrapportene disse studentene skriver i større grad kan ligne på faktiske avhørsrapporter. Rapportene som jeg studerer tar utgangspunkt i samme scenario. Alle vitnene har sett den samme ransvideoen av bensinstasjonen, noe som er beskrevet i kapittel 2.9. Det ble også bestemt at materialet skulle basere seg på videofilmede øvinger, slik at innholdet i treningsavhørene kan sammenlignes med det som er skrevet ned i treningsrapportene.

3.6 Analyseprosessen

Etter at jeg fikk tilsendt materialet fra Politihøgskolen satte jeg meg grundig inn i treningsrapportene og transkriberte alle treningsavhørene i sin helhet. Slik kunne jeg få en oversikt og en forståelse av hva som foregikk. Problemstillingen for prosjektet er generert ut fra det som er interessant med tanke på at treningsrapportene er en gjengivelse av

treningsavhøret. Ved å studere sammenhengen mellom avhør og rapport fikk jeg en større forståelse for hvordan avhørsrapporter skrives, og jeg så forskjeller i informasjonen som ble gjengitt i treningsrapporten sammenlignet med informasjonen som kom frem treningsavhøret. I tillegg har jeg, som jeg har vært inne på, vært i dialog med Politihøgskolen for å få en forståelse av hva som vil være relevant for dem å få mer kunnskaper om. På denne måten vil studien ikke bare være faglig relevant for min egen del, den vil også være av interesse for praktikerne selv.

Etter å ha kommet frem til problemstillingene (se kapittel 1.5) startet jeg med å identifisere alle spørsmålene i treningsavhørene og alle innrammingsmarkørene for spørsmål i treningsrapportene. Innrammingsmarkører er språklige markører som signaliserer hvilken innramming deltakerne orienterer seg mot (se utdyping i kapittel 4.6). Deretter sammenlignet jeg innholdet i avhøret med innholdet i rapportene for å finne ut hvor informasjonen i rapportene stammer fra. Dette ble også satt inn i en tabell, som enkelt kunne gi meg oversikt over hva som er skrevet i rapportene og hva som sies i avhøret (se forklaring på tabell i vedlegg B; se utdrag fra tabell i vedlegg C). Slik kunne jeg enkelt se hvor mange og hvilke spørsmål fra avhøret som henvises til gjennom innrammingsmarkørene i rapportene. Spørsmålene jeg identifiserte ble også kategorisert ut fra hvilke krav om respons de kan kategoriseres som (utdyping i kapittel 4.3). Underveis i analyseprosessen har jeg hele tiden sammenlignet treningsrapportene og treningsavhørene opp mot hverandre, og har hele tiden jobbet datanært.

Jeg har også identifisert fasene i avhøret for å få en større forståelse for hva som skjer i treningsavhørene (se vedlegg D). Jeg har her tatt utgangspunkt i de samme fasene som inngår i Politihøgskolens avhørsmodell, men har valgt å dele opp fasen oppklarende og utdypende spørsmål i flere underfaser. I tillegg til at avhører stiller spørsmål, gir også vitnet en forklaring i omvendt rekkefølge, vitnet tegner opp lokalet og avhører foretar en oppsummering av informasjonen som er kommet frem så langt i avhøret. Disse ulike underfasene forekommer ulikt i avhørene og i forskjellig rekkefølge. Hvilke faser som er med i avhøret sier noe om hva som har skjedd i avhøret for å få frem informasjonen som er tatt med i rapportene. Tabellen gir informasjon om hvilke faser som opptrer i hvert av avhørene og hvilken rekkefølge de forekom i.

4 Teori

I dette kapitlet skal jeg presentere det teoretiske og analytiske bakteppet for denne studien. Først vil jeg gjøre rede for det teoretiske overordnede perspektivet dialogisme og for analysemetoden virksomhetsanalyse, før jeg deretter presenterer begreper som er sentrale for analysen. Disse begrepene er krav om respons, rekontekstualisering, reported speech, innrammingsmarkører og initiativ.

4.1 Dialogisme

Dialogisme er et overordnet syn på språk, handling, tenkning og kommunikasjon (Linell 1998a:67). Dialogismen er basert på Bakhtins arbeid og er blant annet videreutviklet av Linell (1998a). Innenfor dialogismen har man et dynamisk syn på ytringer (samtale og tekst). Enhver ytring må forstås i relasjon til andre ytringer, og er slik avhengig av de omkringliggende ytringene for å få mening (Linell 1998a:70). Derfor kan vi ikke snakke om en ytring som isolert, den eksisterer alltid i dialog med andre ytringer. Dette betyr at ytringer er betinget av kontekstene de inngår i (Linell 1998a:164).

All kommunikasjon er slik situert i kontekst. Vi bruker alltid språket i en eller annen sammenheng (Scheuer 2005:34). Linell (1998a) snakker om at interaksjon inngår i en dobbelt dialogisitet. Interaksjonen må derfor ses i lys av hva som skjer der og da, i situasjonen, og i lys av de sosiokulturelle praksisene som den inngår i (Linell 1998a:54). Dermed kan man ikke bare se på den faktiske interaksjonen som foregår mellom deltakerne i en kommunikasjonssituasjon, men må også se på hvordan de orienterer seg mot situasjonen de er i og virksomheten interaksjonen er en del av.

4.2 Virksomhetsanalyse

Det å basere seg på en dialogisk forståelse av kommunikasjon påvirker valg av analysemetode for prosjektet. Kommunikasjon skal betraktes og forstås ut fra kontekstene den er en del av, noe som gjør at analysemetoden jeg velger må inkludere disse perspektivene. Innenfor en virksomhetsanalyse er det viktig å se språkbruk i relasjon til den sosiale situasjonen og virksomheten den er en del av, noe som gjør virksomhetsanalyse kompatibel med det dialogistiske perspektivet. Jeg har i materialkapitlet gjort en kontekstualisering av materialet

(se kapittel 2), som må ses i relasjon til utgreiingen av virksomhetsanalysen som jeg nå skal gjøre.

Jeg skal gjøre rede for hva som ligger i Levinsons begrep virksomhetstype (1979), ved å vise hvordan det kan forstås opp mot et samtalemateriale, som i mitt tilfelle er avhør.⁷ Deretter vil jeg vise hvordan begrepet også kan være fruktbart for å studere tekster, nærmere bestemt avhørsrapporter. Her vil jeg støtte meg på det Karlsson og Strand (2012) skriver om tekst i virksomhet.

4.2.1 Avhøret som kommunikativ virksomhetstype

Begrepet kommunikativ virksomhetstype (activity type) ble introdusert inn i diskursstudier av Stephen Levinson (1979), og har siden blitt videreutviklet av blant andre Linell (1998a; 2010; 2011a; 2011b) Sarangi (2000), og Linell og Thunqvist (2003). Levinson gir følgende forklaring på hva en kommunikativ virksomhetstype er:

I take the notion of an activity type to refer to a fuzzy category whose focal members are goal-defined, socially constituted, bounded, events with *constraints* on participants, setting, and so on, but above all on the kinds of allowable contributions (1979:368; kursiv i original).

Levinson påpeker i dette sitatet at virksomhetstyper blant annet er målrettede. I faktiske politiavhør skal politiet foreta avhør av et vitne eller mistenkt/siktet. Avhørte er innkalt for å gi en forklaring om et mulig straffbart forhold (Bjerknes og Johansen 2009:159). Formålet i faktiske avhør er å få mest mulig informasjon om et slikt forhold for å avgjøre om noen kan straffes for handlingene (Bjerknes og Williksen 2012:8). I treningsavhørene er derimot *målet* først og fremst å gjennomføre en avhørsøvelse for å få trening i å gjøre avhør, samt at dette avhøret skal danne grunnlag for en treningsrapport som skal leveres inn som et arbeidskrav. Til tross for at treningsavhørene er gjort i en utdanningskontekst måles de opp mot forventningene som er knyttet til faktiske avhør. Slik kan man se at også treningsavhør er styrt av et formål og i tillegg innrammet av forventninger (Linell 2010:43).

At det også finnes et konvensjonelt navn på virksomhetstypen, slik som politiavhør, viser at det er knyttet til et konsept for virksomhetstypen (Linell 2010:42). Deltakerne har visse forventninger og ideer om hva som kan og bør skje i situasjonen. En slik førforståelse har deltakerne med seg før de går inn i virksomhetstypen og deltakerne orienterer seg også

⁷ Begrepet kommunikativ virksomhetstype har som regel blitt forstått opp mot og brukt på ulike typer institusjonelle samtaler.

mot førforståelsen når virksomhetstypen utføres. Treningsrapporter og treningsavhør er også etablerte virksomhetstyper. De skal til en viss grad simulere en annen virksomhetstype, samtidig som disse i seg selv er en egen virksomhetstype med egne formål knyttet til utdanningskonteksten.

Virksomhetstypen gir også noen begrensninger og muligheter for hvilke handlinger og bidrag som ses på som passende og hensiktsmessige (Levinson 1979:393). I treningsavhørene forklarer avhørte seg om et ran av en bensinstasjon som vedkommende har sett en video av. Vitnet forteller først om av hva som har skjedd, hvor det har skjedd og hvem som var involvert, før avhører stiller spørsmål for å få mest mulig utdypende informasjon om ranet. Slik kan man se at både vitnet og avhører fører en samtale om et forventet tema, nemlig den aktuelle hendelsen. Om vitnet derimot i sin forklaring ville si noe om hvilken middag vedkommende spiste samme dag som ranhendelsen kan vedkommende gjøre dette. Men det er ikke sikkert politiet følger opp denne informasjonen for å få utdypet den eller skriver om det i avhørsrapporten, om det ikke synes å være relevant for den videre straffesakshåndteringen.

I tillegg til å ha en overordnet oppgave har deltakerne i virksomhetstyper ulike roller (Linell 2011a:91). I et faktisk avhør er politiet den profesjonelle parten som skal legge til rette for at den avhørte, som har blitt innkalt til avhør, skal få anledning til å gi sin forklaring om det som har skjedd. Politiet er også profesjonelle i den forstand at de har opplæring og erfaring i å skrive rapporter, mens avhørte er klienter som i stor grad er ukjent med politiets arbeid og rettsprosessen (Bjerknes og Williksen 2012:39). I mitt materiale er dette annerledes siden begge deltakerne er studenter (se kapittel 2.7). De er kjent med at avhøret er simulert og at begge går inn i rollene som avhører og vitne.

En virksomhetstype er både knyttet til en institusjon/organisasjon og en profesjon. Politi henviser både til en organisasjon, ved at det er et offentlig forvaltningsorgan som har som oppgave å ivareta samfunnets interesser i å opprettholde ro, orden og sikkerhet, og til en profesjon. Politiet skal påse at lover og andre rettsforskrifter overholdes og brudd mot disse etterforskes, og de skal påtale rettsforstyrrelser (Gjone udatert.). Treningsrapportene og treningsavhørene er som vist knyttet opp mot politiorganisasjonen gjennom hva de måles opp mot, men de er først og fremst knyttet opp mot utdanningsinstitusjonen PolitiHøgskolen.

Linell (2011a) argumenterer for at virksomheter og virksomhetstyper fungerer som et begrep som kan binde sammen interaksjonen og det situasjonelle (mikro) på den ene siden og samfunnet, institusjonen eller profesjonen og praksiser (makro) på den andre siden. Slik kan virksomhetstyper betraktes som en slags institusjon på mesonivå. Denne institusjonen vokser

frem fra hva man sier, gjør og hvordan man forholder seg til ulike situasjoner og praksiser. Samtidig påvirker etablerte samtalekulturer og samfunnsinstitusjoner hva som skjer i den enkelte interaksjon (Linell 2011a:92).

4.2.2 Tekster som virksomhetstyper

Kommunikative virksomhetstyper er ikke bare et begrep som egner seg for å studere samtaler (som vist over), det kan også anvendes for å studere tekster. Karlsson og Strand (2012) har i artikkelen ”Text i verksamhet: mot en samlad förståelse” argumentert for og vist hvordan det å se på virksomhetstyper også kan være nyttig for å undersøke tekstlig kommunikasjon, slik som treningsrapporter. Det er vanlig å forstå tekster som språklige ytringer som er relativt selvstendige, som er avsluttede og er mulig å gi respons på (Karlsson og Strand 2012:113). Sammenlignet med samtaler har tekster en viss stabilitet.

Karlsson og Strand (2012) er inspirert av virksomhetsbasert samtaleforskning, og vil på samme måte som samtaleforskningen se på virksomheter på kontekstnivå, da i relasjon til tekst. I samtaleforskningen har det vært lagt vekt på at samtalen relaterer seg og skaper sine kontekster i sanntid. Derimot har det i tekstforskningen i stedet vært en tendens å se på tekstenes kontekster i relasjon til kultur og ideologi. Dette innebærer at relasjonen tekst og kontekst ofte har fremstått som mindre direkte enn mellom samtaler og kontekst. Å legge vekt på virksomhetstypen får tydeligere frem at tekster også er dynamiske prosesser og at de også skaper og forandrer sine kontekster (Karlsson og Strand 2012:112). Et slikt syn på tekster får frem at de både er knyttet opp mot det som skjer her og nå – og til tradisjoner og rutiniserte praksiser. Man må se tekst og kontekst som sammenflettet og samvirkende (Karlsson og Strand 2012:111).

4.2.3 Virksomhetsanalyse

Som sagt er det først og fremst samtaler som har blitt forstått som kommunikative virksomhetstyper, og dermed har også analyser av virksomhetstyper som oftest vært samtaleanalyser. En slik form for samtaleanalyse kan ses på som en utvidet CA-analyse (Conversation Analysis) som ser samtalen opp mot dens institusjonelle og organisatoriske kontekst. En slik virksomhetsanalyse kan sies å omfatte to steg. Først gjøres en datanær analyse av hva som skjer og sies i spesifikke utdrag. Dette er en form for detaljert analyse inspirert av CA, som bygger på at hver detalj i interaksjonen har eller kan ha betydning for forløpet i interaksjonen. Her analyseres det som skjer i selve samtalen. Det andre steget

innebærer å ta inn det som antas å være typisk for materialet. Dette steget er mer generaliserende og teoretisk, og man skal sette sine observasjoner fra det første steget inn i en større forklarende sammenheng (Linell 2011a:162-163). Man skal altså se hvordan selve samtalen relaterer seg til dens kontekster.

Til tross for at virksomhetsanalyse først og fremst har vært brukt på samtaler er det også utviklet analysemetoder for å gjøre virksomhetsanalyser på et tekstmateriale, noe Karlsson og Strand (2012) skriver om. De deler opp sine analyser av tekster i virksomheter i tre nivå. Det første delen av analysen knyttes til virksomhetens nivå. Her skal man plassere teksten inn i virksomheten og blant annet si noe om kommunikasjonskjeden til teksten, noe jeg har gjort i kapittel 2.10. Videre skal man se på teksten som redskap, hva anvendes den til, hva oppnås av den, og av hvem den tas i bruk. Dette har jeg allerede gjort rede for i materialkapitlet (se kapittel 2). Til slutt skal man se på tekstens nivå, og studere hvordan det faktiske innholdet i teksten er realisert språklig (Karlsson og Strand 2012:130), altså hvordan teksten er skrevet. Dette vil jeg gå nærmere inn på i de følgende analysekapitlene (se kapittel 5 og 6).

4.3 Interaksjonistisk forståelse av spørsmål

I analysen skal jeg se nærmere på hvordan spørsmål gjengis i treningsrapportene for å gi svar på problemstillingen *Hvordan gjengis spørsmål i treningsrapportene?* Jeg vil gjøre en kategorisering av spørsmålene som tar utgangspunkt i Jan Scheuers krav om respons (1998). Dette er kategoriseringer som baserer seg på et interaksjonistisk syn på spørsmål, som innebærer å se og forstå spørsmålene i sin interaksjonistiske kontekst. Jeg vil altså se på de kommunikasjonshandlingene i avhøret som er av en slik karakter at vitnet må respondere, og se hvordan disse handlingene trer frem i samtalen. Denne måten å se på spørsmål på skiller seg fra mye av forskningen gjort på spørsmål av politiet. Politiets kategorier tar i stor grad utgangspunkt i en innholdsmessig definisjon av spørsmål, hvor spørsmål kategoriseres ut fra hvordan de er utformet, som vist tidligere i kapittel 1.3.

4.3.1 Krav om respons

Jan Scheuer har i boken *Den umulige samtale: sprog, køn og magt i jobsamtaler* (1998) blant annet sett nærmere på spørsmål i sammenheng med jobbintervju. Spørsmål kan i følge ham brukes til å kontrollere innholdet i samtaler, både i tilknytning til hvilke tema som skal tas opp

og hvordan disse struktureres. I tillegg kan spørsmål brukes for å kontrollere samtalsens form. Når noen stiller et spørsmål forventes det at noen skal gi et svar tilbake. På denne måten dannes det altså en forventning og et krav om respons⁸ (Scheuer 1998:125). Krav om respons er en form for handlingsanvisning hvor det forventes en bestemt handling, nemlig at adressaten skal gi et svar. På samme tid avgrenser et spørsmål vårt handlingsrom, ved at det gir handlingsanvisninger.

En person som spør forplikter den som blir spurt til å gi et svar. Når et spørsmål er stilt er det vanskelig å ignorere det. Gjennom vår kulturelle oppfatning er vi lært opp til at man skal svare på de spørsmålene man blir stilt (Scheuer 1998:125), og slik blir det et krav. Dette kravet fører til at deltakerne får visse kommunikative roller, og samtalen får en viss form. I et avhør vil én av deltakerne stille spørsmål (avhører) og én svare (avhørte). Ved å spørre oppfordrer man en samtaledeltaker til å fortsette samtalen. Slik blir spørsmål–svar-praksiser et verktøy som kan anvendes til å kontrollere samtaler (Scheuer 1998:126).

I Scheuers definisjon av krav om respons inngår ikke bare det som typisk ses på som spørsmål. En vanlig oppfatning er at ytringer med en stigende intonasjon (setningsmelodi) på slutten av ytringen er med å gjøre den spørrende. Krav om respons trenger heller ikke å defineres av at ytringen har syntaktisk form som et spørsmål. Mange krav om respons er formet som vanlige setninger med normal ordrekkefølge. Hva som defineres som krav må dermed forstås ut fra den kommunikative situasjonen ytringen inngår i (Scheuer 1998:128).

Også Freed og Ehrlich, redaktørene av antologien *Why do you ask?* (2010), påpeker at spørsmål ikke trenger å ha en interrogativ (spørrende) form for å være et spørsmål. De har valgt å legge vekt på ytringers funksjonelle og sekvensielle dimensjoner i sin definisjon. Spørsmål er ytringer som oppfordrer til informasjon, bekreftelse eller handling, altså en form for respons. De er også ytringer som gir adressaten til ytringen en mulighet for å gi en form for respons (Ehrlich og Freed 2010:6).

Scheuers definisjon av krav om respons tar utgangspunkt i talehandlingsteorien (Austin 1962, Searle 1969; 1979 i Scheuer 1998:128). Austin mente at det var mer til ytringen enn bare meningen til ordene og frasene. Han var overbevist at vi ikke bare bruker språket til å si ting, men også til å gjøre ting (utføre handlinger) (Thomas 1995:31). Dette var et oppgjør med den logiske semantikken, hvor utsagn ble kategorisert som sant og ikke-sant. Språkhandlingen som utføres i og med ytringen, slik som å spørre og beordre, kalte Austin

⁸ Jeg velger å bruke 'krav om respons' i stedet for Scheuers 'krav om tale' (1998). Begrepet 'tale' konnoterer i større grad opp mot språklige tilbakemeldinger, mens 'respons' i større grad åpner for å inkludere ikke-språklige responser som nikking og ulike former for kroppsspråk.

den illokusjonære handlingen (Tjønneland 2011). Og ved å gjøre en illokusjonær handling forlanger mennesker handling av et annet menneske (Scheuer 1998:128), slik som at avhører vil ha en forklaring av vitnet.

Scheuer skiller videre mellom krav om respons og mulighet til respons (1998:128). Mulighet til respons er steder i samtalen hvor avhører avslutter en ytring og avhørte på eget initiativ tar ordet. Krav om respons er det bare hvor avhører eksplisitt gir ordet fra seg og forventer en respons av avhørte. Forskjellen i krav og mulighet til respons er knyttet til hvor vellykket samtalen blir. En samtale vil oppleves som vellykket selv om man ikke benytter en mulighet for å snakke, men virker påfallende om vedkommende ikke tar ordet når det legges frem et krav om det (Scheuer 1998:129).

4.3.2 Ulike typer krav

Scheuer skiller mellom ulike kategorier av krav om respons, ut fra hvilken respons de krever. Han deler dem opp på følgende måte:

- Krav om redegjørelse
- Krav om opplysninger
- Krav om bekreftelse

Krav om redegjørelse er typiske hvorfor-spørsmål og ytringer som *fortell om*. Her forventes det at mottakeren skal komme med et lengre og fyldig svar, som gjerne inneholder en redegjørelse. En redegjørelse er en fremstilling eller beskrivelse av noe, hvor man setter frem påstander om hvordan noe er eller henger sammen. Gjennom redegjørelsen kan man både beskrive og begrunne. Kravet om redegjørelse er relativt åpent. Det er opp til svareren å bestemme hvor fyldig svaret skal være, samt å velge og disponere emnene som skal inngå i svaret (Scheuer 1998:130-131).

Den andre krav-kategorien er krav om opplysninger. Dette kravet er som oftest utformet som et spørsmål, gjerne knyttet til *hvor, når, hvem og hvilket*. Svaret er som regel ett ord eller én setning, altså kortere ytringer (Scheuer 1998:131).

Det siste kravet er krav om bekreftelse. Kravet fremstilles gjennom et spørsmål som kan besvares bekræftende eller avkreftende, med *ja, nei* eller tilsvarende. Også nikking kan være et godkjent svar (Scheuer 1998:132).

4.4 Rekontekstualisering

Ved å se på relasjonen mellom avhør og rapport vil dette gi svar på problemstillingen *Hvordan rekontekstualiseres treningsavhør til treningsrapporter?* Treningsrapportene tar som sagt utgangspunkt i informasjonen vitnet gir i treningsavhøret. Dette innebærer en transformasjonsprosess der informasjonen tas ut fra én kontekst til en annen, fra én virksomhetstype til en annen. Denne prosessen kan også omtales som rekontekstualisering (Linell 1998a:154). Rekontekstualisering innebærer at språklige ressurser, situasjonsdefinisjoner, kunnskaper, ideer og argumenter resirkuleres og gjenbrukes i nye kontekster. Dette betyr også at ny mening tilføyes i og gjennom den nye situasjonen (Linell 2011a:82). Rekontekstualisering er en prosess hvor tidligere snakk, tekst og kontekst blir reproduisert og forandret (Linell 1998; Sarangi 1998 i Sarangi og Brookes-Howell 2006:202).

Siden rapportene er en rekontekstualisering av avhøret kan man også se at det skjer en forflytning av informasjon innad i kommunikasjonskjeden som rapportene inngår i (se kapittel 2.10). Rapportene bærer altså med seg spor fra andre virksomhetssammenhenger (Karlsson 2007b i Linell 2011b:413). Relasjonen mellom virksomhetstypene avhør og rapport er en form for intertekstuell rekontekstualisering, hvor det skjer en forflytning mellom en samtale og tekst (Linell 1998c:34 og Linell 2011b:413). Intertekstualitet innebærer at tekster og samtaler baserer seg på andre tekster og samtaler, og dette setter ulike spor i interaksjonen (Scheuer 2005:56).

Når informasjon er transformert gjennom rekontekstualisering kan det ofte foregå en forandring av denne informasjonen. Ofte må det enten en forenkling, forkorting, utarbeiding og refokusering til for at informasjonen skal passe i den nye konteksten (Bernstein 1990 i Linell 1998a:155). Samtidig vil en rekontekstualisering involvere å ta med seg noen aspekt av konteksten fra den ene virksomhetstypen til den andre (Linell 1998b:148). Dette innebærer en forandring av mening og meningspotensial. Deler av informasjonen fra treningsavhøret er sitert og brukt som en ressurs for å skape mening i en ny kommunikativ kontekst i treningsrapporten (Linell 1998a:155), noe jeg skal se nærmere på i analysen.

I treningsrapportene vil ulike rekontekstualiseringssignaler vise at innholdet er rekontekstualisert fra avhøret. Disse signalene kan enten være implisitte eller eksplisitte. Eksempel på eksplisitte signaler er sitater (reported speech, se kapittel 4.5) og markører som viser at det er stilt spørsmål i avhøret (innrammingsmarkører for spørsmål, se kapittel 4.6).

4.5 Reported speech

Forklaringen som gjengis i treningsrapporten er en gjengivelse og en reproduksjon av det vitnet har forklart i treningsavhøret. En slik repetering av andres ord omtales også som reported speech. Ved reported speech er ikke den personen som uttaler ordene forfatteren av originalytringen og er slik ikke ansvarlig for det som er sagt (Holt og Clift 2007:8). Ofte gjøres det et skille mellom direkte reported speech og indirekte reported speech (Holt og Clift 2007:3). Direkte reported speech er når de eksakte ordene til en taler/skriver gjengis eller er forsøkt gjengitt. Eksempel på direkte reported speech ser man i rapportene i sitatene, som er markert med anførelstegn. Indirekte reported speech er når noen tilpasser ordene til omgivelsene som de blir sitert inn i (Jespersen 1924 i Holt og Clift 2007:3).

Avhørtes forklaring er skrevet ned ved å bruke ulike former for reported speech, da i skriftlig form (Komter 2012:742). Det meste av forklaringen som er gjengitt i rapporten er gjort som indirekte reported speech. Et sammendrag av det vitnet har forklart er gjenfortalt og omformet for å passe inn i en skriftlig rapport. Der er det først og fremst innholdet i ytringene som rekontekstualiseres inn i rapporten, ikke nødvendigvis hvordan disse ytringene ble uttrykt. I treningsrapportene forekommer det også direkte reported speech ved direkte sitater fra vitnet, som er markert med anførelstegn. Dette er et forsøk på å gjengi hva vitnet sa, med utgangspunkt i hvordan vitnet selv har uttalt ytringen.

4.6 Innramming og innrammingsmarkører

Enhver samtale og enhver tekst inneholder gjenkjennelige mønstre som kan signalisere hvilken innramming interaksjonen har. Innrammingen er med på å regulere deltakernes forståelse av hva som skjer, og danner også slik forventninger om hva som kan skje (Marková, Linell, Grossen og Orvig 2007:71).

Innrammingen kan forstås på overordnet nivå, da som situasjons- og virksomhetsdefinisjoner. Disse er av global karakter, noe som vil si at de preger hele interaksjonen (Thomassen 2005:35). Dette handler om hvordan deltakerne forstår den sosiale interaksjonen og dens sentrale aktiviteter (Marková et al. 2007:72). Innramming kan i tillegg forstås på et lokalt nivå, hvor det på visse steder i den pågående interaksjonen signaliseres hvilken type innramming deltakerne skal orientere seg mot (Thomassen 2005:35). For eksempel vil man i en treningsrapport finne ulike språklige markører som signaliserer at denne teksten nettopp er en tekst av virksomhetstypen treningsrapport. Disse markørene, som

peker på lokale fenomen, vil jeg på samme måte som Thomassen (2005:35) referere til som innrammingsmarkører.

I analysen er det spesielt én type innrammingsmarkører jeg skal se nærmere på. Dette er innrammingsmarkører for spørsmål og disse henviser til at det er stilt spørsmål i avhøret. Slike markeringer er gjerne variasjoner av de to formuleringene ”Vitnet ble bedt om [...]” og ”På spørsmål [...]”. De er med på å markere at opplysningene som følger etter innrammingsmarkørene har fremkommet ved at avhører har stilt spørsmål til den avhørte. Innrammingsmarkørene for spørsmål som opptrer i treningsrapportene kan deles opp i to kategorier: de som tar med en omformulering av et spørsmål og de som er uten spørsmålsformulering. Dette vil det gis eksempel på i analysen i kapittel 6.

4.7 Initiativ

Ytringer er en del av et kommunikativt samspill som er med å bygge opp både samtaler og tekster. Ytringer kan både vise bakover og fremover i interaksjonen. Ytringene som peker bakover har responsegenskaper, de er en respons på det som har skjedd. De som viser fremover har derimot initiativegenskaper. Initiativ fører mot noe nytt og peker fremover, slik som å introdusere et nytt tema for interaksjonen (globalt initiativ) og videreføre et allerede etablert og pågående emne (lokalt initiativ) (Thomassen 2005:42). Dette har potensielle tematiske konsekvenser for de etterfølgende ytringene, og for en eventuell kjede av ytringer om samme emne (Feilberg 1991 i Thomassen 2005:42).

Initiativ henger sammen med hvordan treningsavhøret og treningsrapporten bygges opp. Globale initiativ er for eksempel med på å dele opp avhøret i ulike sekvenser ved at nye tema introduseres. I rapporten er slike initiativ med på å signalisere at et nytt tema skal bli utdypet i det aktuelle avsnittet eller i flere avsnitt. De lokale initiativene er derimot med på å utdype et tema ved at det skapes en kjede av turer og setninger som omhandler dette temaet.

5 Analyse – treningsrapportenes oppbygging

Jeg vil i denne analysedelen ta for meg treningsrapportenes ulike deler og vise hvordan de er oppbygd. Selv om alle treningsrapportene jeg studerer tilhører samme virksomhetstype varierer den språklige interaksjonen i dem. De er forskjellige i oppbygning og strukturering. I tillegg er de innholdsmessig forskjellig med tanke på hvilken informasjon som er tatt med og hvordan denne er innrammet. Jeg vil i denne delen analysere frem og se på de strukturelle elementene i rapportene. Først vil jeg ta for meg rapportens formelle elementer, som er tekstelementer som politiet er pålagt å ha med. Deretter vil jeg analysere og vise eksempel på det som er avhørsrapporters hoveddel, selve gjengivelsen av vitnets forklaring, og hvordan denne er strukturert.

5.1 Institusjonalisering av rapportene

Faktiske avhørsrapporter er et offisielt dokument som består av en overskrift, en liste av informasjon, en hovedtekst og signaturer (van Charldorp 2011:80). Noe av det som tas med i rapporten er formelle elementer og deler som må være med i en avhørsrapport for at de skal regnes som gyldige. Dette er blant annet formelle opplysninger, formalia, erklæringer/begjæring og underskrift. Mange av disse elementene er i faktiske avhørsrapporter forhåndsprogrammert ved at man har et skjema som skal fylles ut (van Charldorp 2012:84). Mangel på slik formalia kan føre til at avhøret må gjøres på nytt, at rapportene ikke kan brukes for retten, at lyd- og bildeopptak fra avhør ikke kan brukes, at retten ser bort fra bevisene som beskrives i rapporten eller at dommen blir opphevet (Bjerknes og Williksen 2012:44). Alle disse delene som inngår i rapportens formelle elementer finnes også i treningsrapportene. De er med på å ramme inn rapportene som en institusjonell tekst, og gir samtidig teksten et preg av en institusjonell tone (van Charldorp 2011:86).

5.1.1 Opplysninger

Alle treningsrapportene har i begynnelsen med en del opplysninger, slik som registrering av vitnets navn, adresse, fødselsdato og telefonnummer. I tillegg registreres tid og stedet for avhøret (Bjerknes og Williksen 2012:276). Dette er opplysninger som skal være med i alle avhørsrapporter, jamfør påtaleinstruksen §8-10, 2. ledd. Dette er vanligvis opplysninger som

skrives inn som den del av rutinetrikkene i Basisløsninger⁹, mens i treningsrapportene er de skrevet inn helt i begynnelsen av tekstene.

I treningsrapport 8¹⁰ er disse opplysningene fylt inn i en blankett, slik det også er gjort i avhørsrapporten van Charldorp (2012) har sett på. I rapport 1, 3 og 7 er derimot denne informasjonen skrevet opp på en systematisk måte uten at det er satt inn i en tabell. I rapport 7 ser dette slik ut:

Eksempel 1, treningsrapport 7:

Sted, dato og tidspunkt for avhøret: Politihøgskolen, 09.09.2011, ca. kl. 12:40¹¹

Vitne: Kari Larsen, f. 23.02.1989.

Her ser vi at personopplysningene er fordelt over to punkter. I det første kommer det frem hvor avhøret er gjort, til hvilken dato og tidspunkt for avhøret. I det andre opplyses det om vitnets navn og fødselsdato. Dette er en 'strippet' skrivemåte, hvor bare den nødvendigste informasjonen er tatt med. Disse opplysningene gir informasjon om hvem som er avhørt.

I rapport 2, 4, 5 og 6 er disse opplysningene derimot skrevet inn som en del av den løpende teksten. I treningsrapport 5 har rapportskriver skrevet inn opplysningene på følgende måte:

Eksempel 2, treningsrapport 5:

Det er tirsdag 06.06.2011 og klokken er nå 1656. Det er holdt avhør av **Ole JENSEN**, heretter omtalt som vitnet, i sak 0000.

I eksempel 2 ser vi at det er tatt med noen av de samme opplysningene som i eksempel 1, bare at det her er skrevet inn ved å bruke fullstendige setninger. Dette er skrevet på en måte som ligner på måten forklaringen skrives på i hoveddelen av rapporten.

⁹ Basisløsninger er en felles rapportgenerator for straffesaksbehandlingen som er felles for alle landets politidistrikt, særorgan og høyere påtalemyndighet (Bjerknes og Williksen 2012:22).

¹⁰ Hver enkelt treningsrapport er nummerert fra 1 til 8 for at de skal kunne henvises til. Treningsrapportene i sin helhet ligger som vedlegg (se vedlegg E til L).

¹¹ Utdragene fra rapportene er gjengitt som i originalen. I materialet finnes det en del skrivefeil, og er her gjengitt slik det ble skrevet i de originale treningsrapportene. Jeg har ikke forandret på dette, da materialet skal være så autentisk som mulig.

Tre avsnitt lenger ned i samme rapport kommer det et nytt avsnitt med ytterligere opplysninger.

Eksempel 3, treningsrapport 5:

Avhøret startet 06.09.2011 klokken 1445.

Dette er opplysninger som forteller når avhøret har startet. Her henvises det til klokkeslettet ”1445”, mens det i eksempel 2 henvises til at avhøret sluttet ”1656”. I eksempel 2 er det i tillegg med informasjon om vitnets navn, samt saksnummer. Innhentingene av disse opplysningene skjer før vitnet blir bedt om å forklare seg om den aktuelle saken. Disse opplysningene som står i begynnelsen av rapportene er en rekontekstualisering av informasjonen som er hentet inn av avhører i fasen innledning/kontaktetablering (se oversikt over faserekkefølge i vedlegg D). Avhører stiller spørsmål for å få frem disse opplysningene, og dette er gjerne noe av det første som gjøres når avhøret finner sted.

5.1.2 Formalia

Alle treningsrapportene inneholder en del med ”gjort kjent med”-informasjon. Dette er også en direkte henvisning til hva som er sagt i avhøret i den innledende delen. Her skal avhørte få vite hvilke formelle bestemmelser som gjelder for avhøret (Bjerknes og Williksen 2012:277). Dokumentasjonen om at den avhørte har blitt informert på tilstrekkelig måte er et krav for rapporten. Det skal altså komme frem hvilke formelle regler den avhørte er gjort kjent med i avhøret.¹² Disse opplysningene er med å gjøre treningsrapportene institusjonalisert.

I alle treningsrapportene, foruten rapport 5, er formalia-informasjonen satt opp punktvis. Et eksempel på et punktvis oppsett kan vi se i treningsrapport 4:

Eksempel 4, treningsrapport 4:

Gjort kjent med:

- Saken
- Vitneansvaret

¹² Jamfør påtaleinstruksen § 8.14, 7. ledd.

- Sin rett etter straffeprosessloven § 123, 1. ledd til å nekte å avgi forklaring eller svare på spørsmål som kan utsette en selv for straff eller tap av borgerlig aktelse.
- At det blir tatt lyd- og bildeopptak jf. påtaleinstruksen § 8-16
- Sin rett til å nekte å forklare seg for politiet
- Villig til å forklare seg, og forklarte:

Som vi ser er dette en kort oppsummering av det avhører har opplyst om av formelle bestemmelser til vitnet. Der det er relevant henvises det også til de aktuelle lovreglene som gjelder for avhøret. Slik kan en lese ut av rapporten se hvilke formelle bestemmelser som gjaldt for avhøret og om disse er opplyst om i avhøret.

I treningsrapport 5 er formalia skrevet inn i et eget avsnitt:

Eksempel 5, treningsrapport 5:

Vitnet ble innledningsvis gjort kjent med at politiet ønsker hans forklaring om det han observerte onsdag den 31.08.2011 i forbindelse med ranet på Statoil. Vitnet ble også gjort kjent med vitneansvaret og sin rett til å nekte å forklare seg for politiet.

Her kan vi se at rapportskriveren i stedet for å sette opp formalia i punkter skriver dette ved å bruke fullstendige setninger. Her kommer det frem hvilken sak vitnet skal forklare seg om og at vitnet har blitt gjort kjent med vitneansvaret. Formuleringen ”vitne ble [...] gjort kjent med [...]” viser tilbake til en kommunikasjonshandling utført i avhøret. All informasjon som skrives i formalia-delene i rapportene er en rekontekstualisering av de opplysninger avhører gir i fasen innledning/kontaktetablering i avhøret.

5.1.3 Erklæringer/begjæringer

I slutten av treningsrapportene er det gjengitt hvilke erklæringer og begjæringer det har blitt opplyst om i avhørene. Her henvises det blant annet til samtykke og erstatningskrav (Bjerknes og Williksen 2012:284). I rapport 2 er dette gjengitt slik:

Eksempel 6, treningsrapport 2:

Vitnet ble avslutningsvis forespurt om hun ønsket å fremme erstatningskrav dersom det skulle bli aktuelt. Dette ønsket hun ikke.

Vitnet samtykket til en eventuell rekonstruksjon.

Denne rekontekstualiseringen viser tydelig at avhører har forklart ulike formaliteter i avhøret, her knyttet til erstatningskrav og rekonstruksjon, samt hvilket standpunkt avhørte har tatt til disse. Ved å ta med denne informasjonen kan man lese ut av rapporten hvilke erklæringer og begjæringer som vitnet har blitt opplyst om av avhører.

5.1.4 Underskrift

Etter at rapporten er ferdig skrevet skal den legges frem for avhørte for å underskrives. Før en rapport underskrives har avhørte mulighet til å komme med forslag til endringer (Bjerknes og Williksen 2012:66). Etter gjennomgangen skriver både avhørte og avhører under rapporten. For faktiske avhørsrapporter er signaturene med på å gjøre rapportene til et gyldig bevis for videre bruk (Komter 2012:740).

Eksempel 7, treningsrapport 1:

Gjennomlest: 09.09.2011 kl 1220

Vitne: Anne Hansen

PHS student: Jan Olsen

I treningsrapport 1, 3, 4, 6 og 8 er det satt inn felter hvor avhørte og avhører skal skrive under etter gjennomgangen av avhøret, som vi ser eksempel på i treningsrapport 1 over. I dette eksemplet er det først en henvisning til dato og klokkeslett for gjennomlesing. Deretter er det to linjer hvor henholdsvis "Vitne: Anne Hansen" og "PHS student: Jan Olsen" skal skrive under. Jan Olsen er studenten som har vært ansvarlig for å lede avhøret (avhører) og det har også vært hans oppgave å skrive treningsrapporten.

Underskriften i kombinasjon med de andre formelle elementene i begynnelsen av faktiske rapporter er med på å ramme inn avhørtes forklaring ved at det henvises til de institusjonelle prosedyrene som en avhørsrapport skal inngå i (Komter 2012:740). Både opplysninger, formalia, erklæringer/begjæringer og underskrift viser at disse dokumentene skal inngå i rettslige og byråkratiske prosedyrer (Komter 2012:741), hadde de vært faktiske avhørsrapporter.

5.2 Oppbygging av forklaringen

Hoveddelen i treningsrapportene er selve forklaringen, som er en gjengivelse av det avhørte har forklart (Bjerknes og Williksen 2012:38-39). Utgangspunktet for rapporten er at den skal være et sammendrag av det som har kommet frem i avhøret (Bjerknes og Williksen 2012:55). Forklaringen vil dermed være en gjengivelse av informasjon som vitnet har kommet med i den sammenhengende forklaringen og i den neste fasen av avhøret, oppklarende og utdypende spørsmål. Gjennom forklaringen skal man få svar på 'hva som skjedde' i den aktuelle hendelsen vitnet skal forklare seg om (van Charldorp 2011:92).

Etter å ha sammenlignet innholdet i treningsrapportene med innholdet i treningsavhørene kommer det frem at det i hovedsak er to måter å skrive rapporter på med tanke på oppbygging av forklaringen. Den første gruppen av rapporter har en oppbygging som tydelig gjenspeiler strukturen på avhørene, mens de andre er oppbygd etter tema. Jeg vil her gjøre rede for disse to måtene å strukturere treningsrapportene på.

5.2.1 Gjenspeiler avhørets struktur

Fem av de i alt åtte rapportene som utgjør mitt materiale har en oppbygging som gjenspeiler de to fasene sammenhengende forklaring og oppklarende og utdypende spørsmål i avhøret. Dette gjelder treningsrapport 1, 3, 4, 7 og 8. I disse rapportene blir det vitnet forklarer i den sammenhengende forklaringen gjengitt, deretter det som kommer frem i fasen oppklarende og utdypende spørsmål.

Treningsrapport 1 og 7 har tydelige markeringer som skiller disse to delene. I rapport 1 ser man dette ved overskriftene "Frie forklaring:" og "Slutt på frie forklaring:". I rapport 7 viser overskriftene "Fri forklaring (02:47):" og "Oppklaring og utdyping 08:25:" det samme. Etter at den sammenhengende forklaringen er markert som avsluttet opptrer det også

innrammingsmarkører for spørsmål. Dette er også med å signalisere at treningsrapporten nå gjengir informasjon som er kommet frem ved avhører stiller spørsmål.

I treningsrapport 3, 4 og 8 er det ikke eksplisitte markeringer som skiller de to delene. Her ser man skillet først og fremst gjennom bruken av innrammingsmarkørene for spørsmål, som et stykke ut i rapportene begynner å opptre. I treningsrapport 3 er det avsnitt nummer to i dette eksempelet som markerer overgangen:

Eksempel 8, treningsrapport 3:

Fra den posisjonen vitnet hadde, kunne hun se at gjerningspersonen som sto foran kassen fikk en pose. Da han fikk denne posen, forlot begge gjerningsmennene bensinstasjonen. Kort tid etterpå kom politiet. Vitnet kunne ikke se hvilken retning gjerningsmennene tok, eller om de kjørte bil.

DVD: 09:26

Vitnet ble bedt om å beskrive mannen som sto vendt mot henne og forklarte at han var normal bygd, ca. mellom 170 – 185 cm høy, han hadde på seg dongeri/olabukse, lysegrønn og grå fritidsjakke med hette og en grå lue. Han sto ca 1,5 meter fra vitnet. Vitnet forklarte at han var høyere enn hyllene inne på bensinstasjonen.

Det første avsnittet er en gjengivelse av det vitnet forklarer helt på slutten av sin sammenhengende forklaring. Dette handler om det siste gjerningspersonene gjør før de forlater bensinstasjonen. Avsnittet etterpå som innledes med innrammingsmarkøren ”Vitnet ble bedt om å beskrive mannen som sto vendt mot henne [...]” viser tydelig at det i avhøret er stilt et spørsmål for å få frem de etterfølgende opplysningene. Selv om det ikke er noen eksplisitte markører som er med på å påpeke at sammendraget går over til å gjengi en ny fase i avhøret, ser man dette ut fra bruken av innrammingsmarkøren. Flere slike innrammingsmarkører for spørsmål er også skrevet inn i avsnittene som følger, som også er med på å underbygge det samme.

I treningsrapport 8 er det avsnittet under som innleder til den delen av rapporten som henviser til oppklarende og utdypende spørsmål-fasen:

Eksempel 9, treningsrapport 8:

17:45

På spørsmål om hvor vitnet stod når ranerne kom inn på stasjonen, svarte han at han skal prøve å fortelle meg det.

På samme måte som i treningsrapport 3 er det også her et hopp i gjengivelsen av hendelsesforløpet. Rett før utdraget gjengitt i eksempel 9 har de snakket om det siste som skjedde før gjerningspersonene gikk ut av bensintasjonen. Som vi ser i dette eksemplet handler det om noe av det første som skjedde under ranet. I de treningsrapportene hvor skillet ikke er markert eksplisitt, slik som i rapport 8, må en leser av rapporten se dette skillet ut fra hvordan forklaringen er nedskrevet. Da er det ofte bruken av innrammingsmarkører og hopp i gjengivelsen av hendelsesforløpet som viser at forklaringen nå gjengir det avhørte har svart på spørsmål.

Disse markeringene som jeg har vist over, både i form av overskrifter og den første bruken av innrammingsmarkører for spørsmål, er rekontekstualiseringssignal som markerer et skifte i innhold i de treningsrapportene som er bygd opp etter samme struktur som avhøret. Den første delen er informasjon som er kommet på bakgrunn av den sammenhengende forklaring, mens den andre er informasjon som er kommet frem som er resultat av at politiet har stilt spørsmål til vitnet. Dette betyr at noe som gjengis i første del av rapporten som regel tas opp og utdypes mer inngående lenger ut i rapporten, siden dette er vanlig å gjøre i avhørene også.

5.2.2 Temastrukturering

Treningsrapport 2, 5 og 6 er i motsetning til de andre treningsrapportene tematisk strukturert. Dette betyr at all informasjonen som omhandler samme tema, uavhengig av hvor i avhøret det er hentet fra, er samlet i det samme eller i flere sammenhengende avsnitt.

Selv om en rapport bygges opp etter tema skal det også her komme frem av rapporten hvilken informasjon som er fremkommet i den sammenhengende forklaringen og hva slags informasjon som bygger på mulig påvirkning gjennom spørsmål (Bjerknes og Williksen 2012:59). I treningsrapport 6 er dette gjort ved å sette inn innrammingsmarkører for spørsmål i avsnittet, som markerer at informasjonen etter markøren er fremkommet etter at avhører har stilt spørsmål.

Eksempel 10, treningsrapport 6:

Vitnet forklarte at det hele gikk svært fort, de brukte ikke mer enn 1-2 minutter. På spørsmål om hvordan oppførselen deres var, svarte vitnet at de var ”bestemte og effektive og det virket som de hadde gjort det før.” (17:58 L.J)

”Vitnet forklarte at det hele gikk svært fort, de brukte ikke mer enn 1-2 minutter.” er informasjon som har fremkommet i den sammenhengende forklaringen. Neste setning inneholder innrammingsmarkøren ”På spørsmål om hvordan oppførselen deres var [...]”, som tydelig viser at informasjonen er hentet fra en annen fase i avhøret. Hele avsnittet omhandler oppførselen til gjerningspersonene i det de gikk ut av bensinstasjonen. Og vi ser at rapportskriveren tydelig henviser til hvilken fase i avhøret informasjonen er gjengitt fra gjennom bruken av innrammingsmarkøren for spørsmål, selv om avsnittet handler om det samme temaet.

I treningsrapport 6 skrives innrammingsmarkørene inn noen setninger ut i avsnittene. I eksemplet over er en innrammingsmarkør skrevet inn i begynnelsen av den andre setningen. Dette skiller seg fra rapportene som har en oppbygging som følger avhørsstrukturen, hvor innrammingsmarkørene konsekvent er skrevet inn helt i begynnelsen av avsnittene. Siden hele avsnittet omhandler det samme temaet i temastrukturerte rapporter vil det være nødvendig å bruke innrammingsmarkører for å skille om informasjonen stammer fra fasen sammenhengende forklaring eller fra den oppklarende og utdypende spørsmål-fasen.

Treningsrapport 2 og 5, som også er bygd opp etter tema, har derimot ingen innrammingsmarkører for spørsmål. Dermed er det ingen eksplisitte henvisninger i disse rapportene som viser at politiet har stilt spørsmål til vitnet for å få frem noe av informasjonen. For å finne ut hvilke deler av den gjengitte forklaringen som baserer seg på de ulike fasene, må det derimot gjøres en grundig og nøyaktig sammenligning av innholdet i treningsrapportene med de tilhørende treningsavhørene. Dette betyr at en leser av rapporten må ha tilgang til både rapport og lyd- eller videoopptak av avhøret, om de ønsker å se hvor informasjonen er hentet fra. Analyse av et slikt eksempel gjøres i kapittel 6.4.

Som vi ser er treningsrapport 2, 5 og 6 bygd opp slik at all informasjonen som omhandler det samme teamet er gjengitt i samme avsnitt. Slik unngår man at samme tema utdypes ytterligere flere steder i rapporten, slik det gjøres i treningsrapportene som er organisert av avhørets struktur.

5.3 Viktige uttalelser

I treningsrapportene kan man også finne eksempel på deler i teksten som i en større grad viser til det som er sagt i avhøret på en mer direkte måte enn resten av teksten i rapportene. Ytringer som er satt i anførselstegn er sitater som i er en gjengivelse av direkte uttalelser fra den avhørte. I følge retningslinjene fra Riksadvokaten (2009:9) og påtaleinstruksen §8-14, 3. ledd bør tilståelser og andre viktige uttalelser gjengis med avhørtes egne ord (Bjerknes og Williksen 2012:50). Viktige uttalelser er eksempel på ytringer som er direkte reported speech.

Eksempel 11, treningsrapport 6:

Da han stod der ble han oppmerksom på to menn som kom inn. De ”marsjerte fokusert mot disken”. Den ene personen trakk frem et våpen, rettet dette mot vitnet og sa ”Get down on the floor”(07:30 L.J). (Denne personen er heretter omtalt som Gjerningsperson 1, forkortet til GP1 L.J) Dette gjentok han to-tre ganger og sa at vitnet skulle se ned i gulvet. Vitnet beskrev engelskuttalen som ”Petter Solberg engelsk”.

Den første setningen i dette avsnittet er en indirekte reported speech, hvor informasjonen er en gjenfortelling av det vitnet har sagt. Det som står her trenger ikke være skrevet ned på samme måte som det er uttalt i avhøret, men er omformulert for å gi en forståelig og koherent gjengivelse om temaet. I den andre setningen ”De ”marsjerte fokusert mot disken”.” er det som er skrevet inn med anførselstegn en direkte reported speech. Rapportskriver har her reprodusert det vitnet har sagt på en direkte måte ved å bruke de samme ordene og uttrykksmåten som vitnet sa i avhøret. Dette er én av i alt tre viktige uttalelser som forekommer i dette avsnittet. Uttalelsene som gjengis som sitater blir på denne måten satt i forgrunnen ved at innholdet påpekes som ekstra viktig.

De setningene som er indirekte reported speech er i dette avsnittet med å rammer inn de setningene som er direkte reported speech. Ved at disse skrives inn i samme avsnitt forstår man også innholdet i dem i relasjon til hverandre. Direkte reported speech kan være vanskelig å forstå alene og innledes ofte med annen informasjon som gjør at vi bedre kan forstå sitatene. Dette ser vi eksempel på i siste setning i avsnittet, ”Vitnet beskrev engelskuttalen som ”Petter Solberg engelsk”.”, hvor den første delen er med å forklare at det er engelskuttalen som er av typen ”Petter Solberg engelsk”.

6 Analyse – spørsmål

Gjennom dette analysekapitlet skal jeg svare på problemstillingen *Hvordan gjengis spørsmål i treningsrapportene?* For å gjøre dette vil jeg sammenligne utdrag fra treningsrapporten med utdrag fra treningsavhøret for å vise sammenhengen mellom hvordan spørsmålene stilt i avhøret og hvordan de er gjengitt i rapportene.

Treningsrapportenes hoveddel består av informasjon fremkommet under vitnets sammenhengende forklaring og fra fasen oppklarende og utdypende spørsmål. For å komme frem til hva som skal skrives i treningsrapportene stiller avhører spørsmål knyttet til 'hva som har skjedd', etterfulgt av mer spesifikke spørsmål som skal få frem detaljer fra hendelsen. Disse spørsmålene er gjerne knyttet til tid, sted, hvem som er involvert og hvor hendelsen skjedde (van Charldorp 2011:106). Ved at avhører stiller spørsmål åpner dette for mulig påvirkning gjennom måten spørsmålene er stilt. Derfor skal spørsmål som er med på og påvirker det etterfølgende svaret skrives ned i rapportene.

På grunn av avhørets oppbygging vil noe av informasjonen gjengitt i rapportene være fremkommet i vitnets sammenhengende forklaring og noe fra fasen hvor avhører stiller spørsmål. I rapporten vil det dermed være viktig å få frem hvilke av disse fasene informasjonen er hentet fra. Bruken av innrammingsmarkører for spørsmål er en av måtene å markere dette på. Også bruken av overskrifter, som vist i forrige analysekapittel, er med å signalisere at rapporten gjengir informasjon fremkommet i fasen oppklarende og utdypende spørsmål i avhøret.

I denne analysedelen vil jeg se nærmere på spørsmål, for å vise hvordan spørsmål gjengis i rapporten og hvordan dette gjøres på ulike måter. Jeg vil i hovedsak ta for meg hvordan forklaringen som gjengir informasjonen fra fasen oppklarende og utdypende spørsmål rekontekstualiseres i treningsrapportene, men jeg vil også se på spørsmål mer generelt.

For å gjøre dette vil jeg først analysere et utdrag fra avhøret og vise hvordan spørsmålene som stilles kan kategoriseres ut fra Scheuers krav om respons. Deretter skal jeg se på flere ulike måter å gjengi spørsmål på i treningsrapportene, både gjennom bruken av innrammingsmarkører for spørsmål og spørsmålsformuleringer, og mangelen på slike.

6.1 Eksempel på kravtypene

For å illustrere hvordan Scheuers krav om respons-kategorier kan brukes for å kategorisere spørsmål stilt i avhøret skal jeg her se nærmere på et utdrag fra avhør 6. I dette avhøret er politistudentene Liv Johansen avhører (P) og Per Nilsen er vitne (V). Utdraget er hentet fra fasen oppklarende og utdypende spørsmål, hvor avhører før dette har bedt vitnet om å gi en ny forklaring i omvendt rekkefølge.

Eksempel 12, treningsavhør 6:

1. V han eh= ... eller førstemann som var ved disken... hadde, jeg tror det var en gul... 'jakke. (2,5) eh= (3,5) og så gikk de ut.. eller kom inn da. (3,0) så så jeg på coveret og (1,5) cd, (1,5) på cd-en. (2,0)
2. P den gule jakken. kan ikke du prøve å så se den for deg? og så beskriver du den.. i så mye detaljer som du bare klarer.
3. V jeg husker ikke hvor mange- om den var gul eller (1,5) jeg mener den var gul. og så hadde den eh=.. svarte sånne der mørke detaljer. på (2,0) armen. (1,0)
4. P okei. (1,0) hva tenker du på?
5. V altså at den var mørk fra skulderen ned til armen. ((beveger venstrehånden fra høyre skulder og nedover høyrearmen)) og var gul. ((beveger venstrehånden fra halsen og nedover til fanget)) (8,0)
6. P hva type jakke da? (2,0)
7. V jeg vet ikke, det var noe.. det var eh sånn vinterjakke tror jeg.
8. P okei.
9. V var ganske tykk.
10. P var den tykk ja.
11. V mm. (3,5)
12. P har du sett en sånn jakke tidligere?
13. V nei.
14. P nei.

Det V sier i tur 1 er informasjon som kommer opp mens han forklarer seg i omvendt rekkefølge. V forteller at han tror at den ene av gjerningsmennene hadde på seg gul jakke. I tur 2 følger P opp denne informasjonen og ønsker å få utdypet dette ytterligere ved å stille spørsmålet "[...] kan ikke du prøve å så se den for deg? og så beskriver du den.. i så mye detaljer som du bare klarer.". Selv om slutten på ytringen ikke er syntaktisk formulert som et spørsmål fungerer den likevel som et krav om redegjørelse. Krav om redegjørelse er typisk ytringer som ber noen fortelle eller beskrive noe. Ved krav om redegjørelse forventes det at vitnet skal komme med et lengre og fyldigere svar (Scheuer 1998:130). P gir her beskjed om at hun ønsker at V skal beskrive jakka så detaljert som mulig. Denne formuleringen og

spesielt verbet ”beskriver” er med på å legge til rette for at V kan komme med en lengre redegjørelse om jakka.

I tur 3 kommer V med ytterligere informasjon om jakka, blant annet at den har mørke detaljer på armene. Dette følger P opp og stiller oppfølgingsspørsmålet ”[...] hva tenker du på?” i tur 4. Dette spørsmålet, som jeg tolker som et krav om opplysning, gjør at V ytterligere utdyper hva han mener med mørke detaljer. Krav om opplysning er ofte spørsmål som vitnet kan svare på med kortere ytringer (Scheuer 1998:131). Ved å bruke spørsmål slik P gjør det her får hun frem enda mer spesifikk og detaljert informasjon om jakka.

Spørsmålet i tur 6: ”hva type jakke da? (2,0)” er ytterligere et oppfølgingsspørsmål som utdyper temaet jakke. Dette spørsmålet kan også kategoriseres som et krav om opplysning, og dreier samtalen over fra å snakke om jakkas farge til å utdype mer hvilken type jakke det kan være. Videre ser vi at spørsmålet i tur 12: ”har du sett en sånn jakke tidligere?” er et krav om bekreftelse, hvor det forventes et bekræftende eller avkreftende svar (Scheuer 1998:131).

I dette utdraget kan vi se at V i begynnelsen av utdraget kommer med opplysninger om gjerningsmannens bekledning. Dette følger P opp og introduserer at hun ønsker å få utdypet mer om den gule jakken i tur 2. Slik innleder P at hun ønsker å få utdypet dette temaet ytterligere gjennom å komme med et krav om redegjørelse. Denne ytringen har globalt initiativ ved at den introduserer et skifte i tema, fra at V forklarer seg i omvendt rekkefølge til å utdype et spesifikt tema som ble introdusert i den omvendte forklaringen. Og de etterfølgende spørsmålene i tur 4, 6 og 12 er lokale initiativ som viderefører det allerede etablerte temaet, og som utdyper dette ytterligere. Denne utdypingen skjer ved at P stiller en rekke spørsmål, som både er krav om opplysninger og bekreftelser, og disse gjør det mulig å utdype temaet jakke på en grundig måte.

6.2 Konsekvent bruk av spørsmålsformuleringer

I treningsrapport 8, som baserer seg på treningsavhøret hvor politistudentene Inger Andersen er avhører (P) og Bjørn Pedersen er vitne (V), følges alle innrammingsmarkørene for spørsmål av en etterfølgende spørsmålsformulering. Dette er den eneste av de åtte rapportene hvor spørsmålsformuleringer konsekvent er tatt med etter alle innrammingsmarkørene.

Eksempel 13, treningsrapport 8:

21:40

Vitnet ble spurt om han vet hvilket våpen som var rettet mot han. Han svarte at det var et pistol-lignende våpen. Svart i fargen, kanskje 9 mm, og det opplevdes som ekte for han.

Etter innrammingsmarkøren ”Vitnet ble spurt [...]” er det en omskriving av et spørsmål: ”[...] om han vet hvilket våpen som var rettet mot han.”. Innrammingsmarkøren er en henvisning til en kommunikasjonshandling utført i avhøret, som viser til at avhører stilte et spørsmål. Disse markørene er også rekontekstualiseringssignal som bringer interaksjonen mellom avhører og vitnet inn i rapporten, ved å vise til noe som har skjedd i avhøret. Etter innrammingsmarkøren er det en gjengivelse av vitnets svar på spørsmålet, som er en form for indirekte reported speech. Dette er en omskriving av det vitnet har sagt. Selv om spørsmålsformuleringen i eksempel 13 er en gjengivelse av det avhører angivelig skulle ha spurt om i avhøret, er den ikke lik noen av spørsmålene avhører har stilt i avhøret.

I det neste eksemplet ser vi hva som er sagt i avhøret for å få frem informasjonen som er rekontekstualisert i eksemplet over.

Eksempel 14, treningsavhør 8:

1. P men du nevner at han peker en pistol mot deg
2. V ja.
3. P e.. h- husker du noe av åssen den ser ut?
4. V m.. ja altså=.
5. P er du noe kjent med våpen så du kan?
6. V det... det var.. et 'etthåndsvåpen, og det kunne være eh... hvil-
ja hvilken som helst pistol da. kanskje 9 millimeter eller eh=
en annen pistol med, ja med litt større.. 'kraft eller
prosjektil eller. eh= men den var veldig 'ekte for meg.
7. P ja.
8. V eh=... den var jo helsvart.. eh= og det (1,5) virket for meg som...
'ekte pistol så det var ikke noe tvil om eh den var billig... ja.
lekepistol eller hva det var.

Her har Ps ytring i tur 1 et globalt initiativ som innleder et skifte av tema. Før dette utdraget har V forklart hva det første gjerningsmennene sa til ham var. V forklarte blant annet at den ene av gjerningspersonene retter en pistol mot ham. P kommer tilbake til dette temaet i eksemplet over ved å komme med en indirekte reported speech, som er en omformulering av det V tidligere har sagt. P påpeker også ”[...] du nevner at [...]” som viser at den etterfølgende informasjonen er basert på Vs tidligere utsagn.

I tur 3 stiller P spørsmålet ”e.. h- husker du noe av åssen den ser ut?” for å følge opp det globale initiativet i tur 1. Dette spørsmålet kan kategoriseres som et krav om redegjørelse. Det er dette spørsmålet som er gjengitt i rapporten som ”[...] om han vet hvilket våpen som var rettet mot han”. Det mer muntlige spørreordet ”åssen” er forandret til den mer skriftspråklige varianten ”hvilket”. I tur 5 stiller P et nytt spørsmål, et krav om bekreftelse, hvor P ønsker å finne ut hvor god kjennskap V har til våpen. Men som vi ser fra tur 6 velger V heller å svare på spørsmålet i tur 3, om hvordan våpenet så ut.

Begge spørsmålene som P stiller i dette utdraget handler om våpenet gjerningspersonen brukte. Spørsmålsformuleringen ”om han vet hvilket våpen som var rettet mot han” i rapporten viser både til det P sier i tur 1 og 3. I rapporten er det gjengitt at det spørres om våpenet som var ”rettet mot han”, som er en omformulering og indirekte reported speech av det P sier i tur 1: ”han peker en pistol mot deg”. Og i tur 3 spør P om hvordan våpenet ser ut, som er rekontekstualisert til ”[...] om han vet hvilket våpen [...]” i treningsrapporten.

Etter innrammingsmarkøren og spørsmålsformuleringen kommer det en gjengivelse av noe av den informasjonen V kom med i tur 6 og 7 i avhøret. Det er tatt med at våpenet var pistolaktig, at det var svart, hvilken størrelse det kunne ha og Vs vurdering av våpenets ektehet. Og dette er formulert på denne måten i treningsrapporten: ”Han svarte at det var et pistol-lignende våpen. Svart i fargen, kanskje 9 mm, og det opplevdes som ekte for han.”. Ordet ”opplevdes” er en sannsynlighetsmarkør som viser i hvor stor grad V vurderer at våpenet er ekte.

I det fjerde avsnittet etter utdraget i eksempel 13 er det også skrevet inn en innrammingsmarkør og en spørsmålsformulering i den samme rapporten.

Eksempel 15, treningsrapport 8:

På spørsmål om han trodde det var flere involvert i ranet svarte vitnet nei. Han var den eneste kunden inne i butikken. Ellers var det 2-3 som fylte drivstoff ute.

”[...] om han trodde det var flere involvert i ranet [...]” er en rekontekstualisering av et spørsmål. Svaret på dette spørsmålet er gjengitt som ”[...] svarte vitnet nei.”, med en etterfølgende utdyping i de neste to setningene. Informasjonen i dette avsnittet er basert på det følgende utdraget fra treningsavhøret, hvor avhører stiller to spørsmål:

Eksempel 16, treningsavhør 8:

1. P eh du du snakker om at det er to personer. eh.. har du noe formening om det kunne vært flere med? (3,0)
2. V nei... jeg er 'veldig sikker på at det det var.. bare de to. eh (3,5) eh for jeg tror det var bare kommunikasjon mellom de to. (5,5)
3. P og var du den eneste kunden, inne på stasjonen? når det her skjedde.
4. V det var det eh=... da jeg kom inn der. altså det var noen utforbi som fylte drivstoff eller hva det var. men eh... jeg tror det var bare meg. jeg kan ikke huske at jeg så noen andre.
5. P nei. (2,0)

P sier i tur 1: ”eh du du snakker om at det er to personer [...]”. Denne ytringen baserer seg på tidligere fremkommet informasjon i avhøret og er slik en indirekte reported speech. Selve spørsmålet ”[...] eh.. har du noe formening om det kunne vært flere med? (3,0)” på slutten av tur 1 er et krav om redegjørelse. At P spør om Vs ”formening” gjør at det forventes en lengre redegjørelse om det var flere med. Dette oppmuntrer V til å komme med en begrunnelse og en større utdyping av hvorfor han svarer som han gjør.

I treningsrapporten er det i spørsmålsformuleringen ”[...] om han trodde det var flere involvert i ranet [...]” fremhevet at dette er noe V ”trodde”. ”trodde” gir en indikasjon på at svaret kan være usikkert, og er en formulering som kan peke tilbake til det V forklarer i tur 2: ”[...] eh for jeg *tror* det var bare kommunikasjon mellom de to. [...]” og i tur 4: ”[...] men eh... jeg *tror* det var bare meg. [...]” (mine uthevinger). Her påpeker V i begge ytringene at det er knyttet en usikkerhet til det han sier. Dette skiller seg fra det V sier i begynnelsen av tur 2 hvor han uttaler ” [...] jeg er '*veldig* sikker på at det det var.. bare de to” (min utheving), hvor det legges trykk på ordet ”veldig”. V går fra å være veldig sikker i tur 2 til å bli mer usikker på om opplysningene er korrekte fra tur 4, etter at V har hatt en 3,5 sekunders lang pause. At det i rapporten legges vekt på at vitnet ”trodde” flere personer var involvert i ranet ser ut til å være en gjengivelse av Vs egne formuleringer. Dermed får også spørsmålsformuleringen ”På spørsmål om han trodde det var flere involvert i ranet [...]” frem usikkerheten V fremviser i avhøret knyttet til informasjonens korrekthet.

I neste eksempel, som er det neste avsnittet i treningsrapporten etter eksempel 15, er det gjengitt et spørsmål som kan kategoriseres som et krav om opplysning. I avhøret er det derimot, som vi skal se, stilt et krav om bekreftelse.

Eksempel 17, treningsrapport 8:

På spørsmål om han kunne huske hvilket språk de snakket seg i mellom svarte han at de snakket engelsk hele tiden.

Bruken av spørsmålsformuleringen ”hvilket språk [...]”, som er et krav om opplysning, gjør at det ligger en forventning om at vitnet skal ha gitt svar på hvilket språk gjerningspersonene snakket. Men som vi ser ut fra spørsmålet P stiller i slutten av tur 6 i eksemplet under ”[...] eh=... snakket de jevnt på engelsk hele tiden?”, er det P som i sin spørsmålsformulering tar opp igjen at de pratet engelsk.

Eksempel 18, treningsavhør 8:

6. P du snakket om.. språket deres. eh=... snakket de jevnt på engelsk hele tiden?
 7. V ja.
 8. P ja... det var ikke noe [for]skjelligheter der at?
 9. V [nei]
 nei jeg husker at de... 'snakket engelsk. (15,0)

Ps spørsmål i tur 6 er et krav om bekreftelse, noe som V svarer på med en bekreftende ytring. I rapporten er derimot, som vi ser i eksempel 17, spørsmålet nedskrevet som et krav om opplysning. I utdraget fra avhøret er det P spør om det var engelsk de pratet. Dette er en gjentakelse av informasjon som V har forklart tidligere i avhøret, som P bruker som utgangspunkt for å stille spørsmålet. I tur 8 kommer P med et oppfølgingsspørsmål om engelsken var forskjellig, som kunne gitt V muligheter til å utdype svaret sitt ytterligere. V svarer ”[nei]” samtidig som P uttaler sitt spørsmål, og V påpeker videre at han husket at de ”[...] ’snakket engelsk”. Dermed benytter ikke V muligheten til å utdype enda mer hva han mener med at de snakket engelsk.

Rekontekstualiseringen fra avhør til rapport som vi ser i eksempel 17 innebærer at det henvises til Ps to spørsmål i tur 6 og 8 gjennom innrammingsmarkøren, hvor den etterfølgende spørsmålsformuleringen baserer er basert på begge disse turene. Svaret som gjengis etter spørsmålet er formulert på en slik måte at det fremstår som om det er vitnet som kommer med opplysningen om at gjerningspersonene snakket engelsk. Det kommer slik ikke frem at P stiller to spørsmål for å få frem det som er gjengitt i treningsrapporten.

Ut fra disse eksemplene fra samme treningsrapport kan vi se at spørsmålsformuleringen konsekvent er tatt med når det er skrevet inn en innrammingsmarkør

for spørsmål. Det er likevel ikke alltid en direkte gjengivelse av spørsmålet som P formulerte i avhøret, men er en formulering som har med seg mange av de kvalitetene som spørsmålet eller de nærliggende ytringene har. Slik får man en viss forståelse av hvordan avhøret er gjennomført og hvilke spørsmål P har stilt for å få frem den aktuelle informasjonen.

Selv om spørsmålsformuleringene konsekvent er innskrevet i treningsrapport 8, er det ikke all informasjonen som er kommet på bakgrunn av spørsmål som er markert med slike innrammingsmarkører som vi har sett eksempel på over. Noen av avsnittene begynner i stedet med formuleringer som ”Vitnet kan ikke huske”, ”Vitnet fortalte” og ”Vitnet fikk ikke sett”, som ikke viser at det er stilt noen spørsmål i avhøret. Et slikt eksempel ser vi her:

Eksempel 19, treningsrapport 8:

Vitnet kan ikke huske å ha lagt merke til om ranerne hadde med seg noen bag eller sekk.

I dette avsnittet er det ”Vitnet” som er utgangspunktet for informasjonen som kommer lenger ut i setningen. Det er vitnet som ”kan ikke huske” om gjerningspersonene hadde med seg noen bag eller sekk. Mangelen på innrammingsmarkør for spørsmål gjør også at det virker som om vitnet har kommet med denne informasjonen helt uten at avhører har stilt spørsmål om dette. I avhøret er det derimot avhører som introduserer opplysningene om bag eller ryggsekk i sin spørsmålsformulering.

Eksempel 20, treningsavhør 8:

1. P eh.. det er en an- det er en ting som jeg tenkte jeg skulle spørre deg om.. hva. eh om du la 'merke til om de hadde med seg noen ryggsekk eller bag eller noe sånn? (7,0)
2. V det er en mulighet for det men jeg er ikke hundre prosent sikker på.
3. P nei.
4. V eh (2,5) det blir nesten som om jeg, det som jeg sier han mannen som stod foran meg... hadde på seg.. ryggsekk. eh.. så vil den andre delen av meg si at hadde han det. så. men eh (4,5) nei jeg tør ikke [svare] på det.
5. P [nei].

Tidligere i avhøret har V fortalt om kjennemerker på gjerningspersonene og sagt noe om bekleddingen deres. Men det kom ikke da frem at noen av gjerningspersonene hadde bag eller ryggsekk med seg. Utdraget over fra treningsavhør 8, gjengitt i eksempel 20, er hentet fra

slutten av avhøret hvor P stiller spørsmål for å få oppklaring i uklarheter. Før dette eksemplet har samtalen dreid seg om hva som skjedde før politiet kom til bensinstasjonen. P går i tur 1 bort fra det tidligere samtaletemaet og over til et nytt, som vi kan se ut fra ”eh.. det er en and- det er en ting som jeg tenkte jeg skulle spørre deg om [...]” i tur 1. Ytringen har et globalt initiativ ved at den åpner for skifte av tema.

Etter temaskiftemarkøren kommer spørsmålet ”[...] hva. eh om du la ’merke til om de hadde med seg noen ryggsekk eller bag eller noe sånn?”, i slutten av tur 1. Dette spørsmålet er et krav om opplysning, siden V skal utdype om de hadde med seg noe slik. Her ser vi at det er P som introduserer ryggsekk og bag inn i samtalen. Etter en sju sekunders lang pause svarer V i tur 2 ”det er en mulighet for det men jeg er ikke hundre prosent sikker på.”. V fremviser her usikkerhet, noe han også gjør i tur 4: ”eh (2,5) det blir nesten som om jeg, det som jeg sier han mannen som stod foran meg... hadde på seg.. ryggsekk. eh.. så vil den andre delen av meg si at hadde han det. [...]”. I tur 4 har V lange pauser, noe som kan tyde på at V tenker seg om før han gir svarene.

Ved at P introduserer bag og ryggsekk inn i samtalen ser ut til å skape en usikkerhet hos V. Dette er ikke noe V har fortalt tidligere i sin forklaring. I og med at P i tur 1 introduserer et nytt tema som ikke er basert på Vs tidligere forklaring, kan spørsmålet tolkes som det politiet ville kalt et ledende spørsmål (se kapittel 1.3). Dette spørsmålet kan ha lagt til rette for at V i tur 2 og 4 kommer med en utgreiing hvor han gjør rede for om han har sett gjerningspersonene ha med seg noe slikt eller ikke. Som vi ser ut ifra rapporten er informasjonen rekontekstualisert og gjengitt på en slik måte at det virker som om det er vitnet selv som har introdusert bag og ryggsekk i samtalen. Dermed kommer det ikke frem av treningsrapporten at det er P som stiller spørsmål om dette, og er den første til å komme med disse opplysningene.

Likevel kan man ut ifra konteksten som dette avsnittet opptre i tolke at informasjonen er kommet på bakgrunn av et spørsmål. De to foregående avsnittene inneholder innrammingsmarkører for spørsmål, noe flere av de etterfølgende avsnittene også har. Man kan også se det ut fra det innholdsmessige, siden treningsrapport 8 har en oppbygging som gjenspeiler oppbyggingen av avhøret. Dette vil bidra til å gi en forståelse av at informasjonen i dette eksemplet er kommet frem på spørsmål, selv om det ikke er eksplisitt markert i avsnittet. Men det kommer ikke frem hvilket spørsmål dette er.

6.3 Med og uten spørsmålsformuleringer

I treningsrapport 3, som er basert på treningsavhøret hvor politistudentene Kjell Johannessen er avhører (P) og Astrid Andreassen er vitne (V), er det to avsnitt som omhandler posen som gjerningsmennene fikk med seg. Utdraget inneholder to innrammingsmarkører for spørsmål, men bare én av disse inneholder en spørsmålsformulering.

Eksempel 21, treningsrapport 3:

DVD: 22:00

Vitnet ble bedt om å beskrive posen som gjerningspersonen som stod foran disken fikk av damen bak disken, og forklarte at hun tror det kan ha vært en Rema 1000-pose eller en pose fra Statoil. Dette er hun usikker på. Videre forklart vitnet at hun ikke så at det ble lagt penger i posen, men forstod det sånn ut fra hva gjerningsmannen sa.

På spørsmål forklarte vitnet at det må ha vært en del penger i posen, på grunn av tyngden på posen da den ble løftet over disken.

I dette utdraget ser man eksempel på at rapportskriveren har valgt å ta med en omskriving av spørsmålsformuleringen i det første avsnittet, mens i det andre avsnittet er spørsmålsformuleringen utelatt. Mens ”Vitnet ble bedt om å beskrive posen som gjerningspersonen som stod foran disken fikk av damen bak disken [...]” er en direkte rekontekstualisering av det avhører spurte om i avhøret, gir bare ”På spørsmål forklarte vitnet at det må ha vært en del penger i posen [...]” opplysningene om at det er stilt spørsmål. I denne treningsrapporten kan man dermed se at det er en ukonsekvent måte å gjengi spørsmål på i samme avhørsrapport, innenfor samme tema.

Temaet pose ble først introdusert i avhøret i vitnets sammenhengende forklaring, hvor vitnet forklarte: ”men, men eh han fikk i hvert fall med seg da en en pose da av hun av hun som stod bak kassen.”. Samme tema tas opp igjen og utdypes senere i fasen oppklarende og utdypende spørsmål, som dette eksempelet viser:

Eksempel 22, treningsavhør 3:

1. P du sa eh i sted at han eh som stod da vendt mot kassa. at han eh eh.. truet hun som stod bak kassa. eh og skulle ha penger. og la det i en pose.
2. V mm.
3. P eh= husker du hva slags pose, kan du beskrive den posen? (2,0)
4. V ja. (3,5) jeg er ikke helt sikker på om (2,5) om han hadde med en pose. det er noe som sier meg at det var en Rema 1000-pose men så tenker jeg jo logisk at det liksom må ha vært en Statoilpose. eh= så det tror egentlig jeg klarer å (2,0) å si noe helt sikkert, men 'noe sier meg at det- at det var en Rema 1000-pose som han kan ha hatt med seg. men det kan være helt gærnt altså. eh det det er jo logisk at det var en Statoilpose men eh, men det er hvert fall noe som sier meg at det (2,5) at det var en Rema 1000-pose. men det kan jeg ha forvekslet bare med at eh man gikk forbi Rema 1000 eller, ja. så=. jeg bare husker at han fikk liksom en pose over disken og så at de gikk ut da. (2,0) at hun da har lagt penger i den.

Det P sier i begynnelsen på tur 1 ”du sa eh i sted at han eh som stod da vendt mot kassa.” er et skifte fra å tidligere å ha snakket om våpenet til nå å snakke om posen som gjerningsmennene fikk med seg. I tur 1 introduserer P temaet pose ved å gjengi allerede kjent informasjon som V har gitt tidligere i avhøret. V gir også en bekreftelse på disse opplysningene ved å si ”mm” i tur 2. Dermed fungerer Ps ytring i tur 1 også som oppsummering av det som tidligere er sagt og får bekreftet at han har forstått dette riktig. Samtidig peker også denne ytringen fremover, ved at et nytt tema introduseres. Slik har denne ytringen globalt initiativ som etablerer og legger grunnlaget for spørsmålet P stiller i tur 3.

Ps spørsmål ”eh= husker du hva slags pose, kan du beskrive den posen? [...]” i tur 3 kan kategoriseres som et krav om redegjørelse. Her forventes det at V skal komme med et lengre og utfyllende svar, hvor posen skal beskrives mer inngående enn det ble gjort tidligere i den sammenhengende forklaringen. Verbet ”beskrive”, som P sier i spørsmålet i tur 3, legger til rette for at det er V som selv kan bestemme hva hun ønsker å vektlegge i sin respons. Dette gir vitnet stort handlingsrom. Hun velger dermed, som vi ser tur i 4, i hovedsak å beskrive posens utseende med tanke på hvilket merke det er på den.

Sammenlignes spørsmålet som stilles i tur 3 “[...] kan du beskrive den posen?” med spørsmålsformuleringen i treningsrapporten kan man se at formuleringen ”Vitnet ble bedt om å beskrive posen [...]” ligger nært opp til det P spør om i avhøret. Verbet ”beskrive” brukes i både avhør og rapport, og begge steder er det ”posen” som blir beskrevet.

Videre utdypes temaet pose ytterligere i avhøret, men som vi ser av eksemplet under utdypes et annet aspekt ved temaet enn posens utseende.

Eksempel 23, treningsavhør 3:

5. P ja, du forklarer at du så at eh=... at han fikk en pose over disken. eh= og- og du sa òg at han ba om.. penger. på engelsk. så du at han fikk penger? (2,5)
6. V eh nei jeg så ikke at hun eh= (1,0) at hun la pengene opp i posen. eh= jeg bare så at hun ga posen over disken og så at de da gikk ut begge to da. eh= så da tenker jeg jo bare at hun la penger... på en måte oppi. men når jeg lå nedpå bakken så klarte ikke jeg å se det over disken hva hun gjorde der da. men eh= (1,0) eh= jeg så at han liksom fikk den posen over disken da.

Her ser vi at det utdypes mer om hva som skjedde med posen. V sier noe kort om dette i forrige eksempel i tur 4, men dette utdypes nå ytterligere. Spørsmålet som P stiller i tur 5 "[...] så du at han fikk penger?" kan ses på som et oppfølgingsspørsmål til det V allerede har nevnt i forrige eksempel og som en invitasjon til videre utdyping. Spørsmålet er formulert som et krav om bekreftelse, og vi ser at V velger å gi et avkrefteende svar med tilhørende utdyping av dette. Svaret som V gir på dette spørsmålet i tur 5 er gjengitt i rapporten, som vist i eksempel 21: "Videre forklart vitnet at hun ikke så at det ble lagt penger i posen, men forstod det sånn ut fra hva gjerningsmannen sa.". "[...] hva gjerningsmannen sa [...]" peker tilbake på de opplysningene P kommer med i tur 5, hvor P gjenforteller opplysninger som har kommet frem tidligere i avhøret om at gjerningspersonene hadde bedt om å få penger. Spørsmålet som P stiller på slutten av tur 5 er ikke gjengitt i treningsrapporten, bare svaret som V gir.

I avsnitt nummer to fra treningsrapporten "På spørsmål forklarte vitnet at det må ha vært en del penger i posen, på grunn av tyngden på posen da den ble løftet over disken." ser man at "På spørsmål forklarte vitne at [...]" er en innrammingsmarkør som henviser til et spørsmål stilt i treningsavhøret. Men på grunn av at spørsmålsformuleringen er utelatt, kan man ikke ut fra rapporten se direkte hvilket spørsmål som ble stilt for å få frem informasjonen som er gjengitt etter markøren. Som vi skal se i eksempelet under har P formulert et spørsmål som konsentrerer seg om posens utseende.

Eksempel 24, treningsavhør 3:

7. P vi skal prøve å beskrive den posen da i det du ser foran at den løftes over disken. m= og viss vi tenker oss at det her er en eh vanlig pose da. eh= så den tung ut?
8. V eh= ja det- jeg mener at det, at det ikke bare kan ha vært noen sedler på en måte da. jeg synes det var litt tyngde på den eller du kan jo se viss det ligger noe... oppi sånn ja. så det var nok eh (1,0) men om det var 'masse myntruller eller, det kan jeg ikke si men det var hvert fall mer enn.. enn 'noen sedler.
9. P ja.
10. V ja. litt tyngde var det på den.

I tur 7 begynner P med å oppfordre V til å "[...] beskrive den posen [...]". Dette gir en forventning om at P ønsker en utdyping. Deretter, i slutten av turen, stiller P spørsmålet "eh= så den tung ut?". Dette er formulert som et krav om bekreftelse, men er på samme tid et spørsmål som politiet selv ville kategorisert som et ledende spørsmål (se kapittel 1.3). Tidligere i avhøret har ikke vitnet gitt noen informasjon som tilsier at posen skulle se "tung" ut. Dermed kan en slik spørsmålsformulering fra P være med å påvirke svaret som V gir, på grunn av at det legger til informasjon som V ikke nødvendigvis ville kommet med selv. Og ut ifra svaret V gir i tur 8 og 10, hvor V begrunner hvorfor hun mener at posen så tung ut, kan det se ut som om spørsmålet har bidratt til å legge til rette for at V svarer akkurat dette.

I treningsrapporten blir dette gjengitt slik: "På spørsmål forklarte vitnet at det må ha vært en del penger i posen, på grunn av tyngden på posen da den ble løftet over disken.". Som vi ser er det her bare en innrammingsmarkør uten tilhørende spørsmålsformulering. Dette gjør at vi ikke kan se direkte hva P har spurt om i avhøret. Vi kan se at Ps spørsmål "[...] eh= så den tung ut?" er rekontekstualisert inn i det som er nedskrevet etter innrammingsmarkøren. Dermed kommer det ikke tydelig frem at det er P som introduserer at posen ser tung ut. På grunn av at spørsmålsformuleringen mangler virker det som om rapportskriveren ikke orienterer seg mot prinsippet om at ledende spørsmål skal rapporteres. Mangelen på spørsmålsformulering gjør at det ikke kommer frem at beskrivelsen av posen som tung stammer fra avhører og ikke fra vitnet.

6.4 Uten innrammingsmarkører

Treningsrapport 2 er en av rapportene som har tematisk strukturering av innholdet, slik rapport 5 og 6 også har. I rapport 2 er det ingen henvisninger til at det er stilt spørsmål i avhøret. Dette ser vi også er tilfelle i rapport 5. Alle de andre rapportene, uavhengig av

strukturering, har til forskjell en eller annen form for innrammingsmarkør for spørsmål. Dermed er det ikke noe i treningsrapport 2 som skiller informasjonen gitt av vitnet selv i den frie forklaringen med og hva som har kommet på bakgrunn av spørsmål. Treningsrapporten er basert på treningsavhøret hvor politistudentene Bjørg Jacobsen er avhører (P) og Eva Halvorsen er vitne (V).

Som vi skal se av eksempelet under omhandler hele avsnittet om posen som gjerningspersonene fikk. Dette er det overordnede temaet som knytter avsnittet sammen.

Eksempel 25, treningsrapport 2:

Da vitnet lå på gulvet så hun at det ble overlevert noe i en hvit pose, til gjerningsmann 1. Vitnet vet ikke hva det var i posen, men hun så at den ikke var full. Vitnet tror det var penger i posen, men hun kunne ikke høre at det raslet i småmynter. Hun tror posen kan ha inneholdt sedler eller myntruller. Vitnet mener å huske at gjerningsmann 1 sa ”give me your money” til hun som sto bak kassa, men dette er hun ikke sikker på. Hun tror videre hun hørte lyden av en kassaskuff som ble dratt ut.

(Vitnets beskrivelse av posen og innholdet er dokumentert på lydfil, 24 min og 50 sek. KJ)

Avsnittet har ingen innrammingsmarkører for spørsmål. Dermed kan man ikke lese ut fra rapporten om noe av den gjengitte forklaringen er fremkommet ved at P har stilt spørsmål. Avsnittet er skrevet på en slik måte at det fremstilles som om vitnet har forklart seg fritt om det aktuelle temaet. Dette ser man blant annet ut fra formuleringene som ”Vitnet vet ikke [...]” og ”Hun tror [...]” og ”Vitnet mener [...]”.

Sammenligner man innholdet i treningsrapporten med avhørssamtalen viser det seg at informasjonen har kommet både fra den sammenhengende forklaringen og på bakgrunn av stilte spørsmål. Eksempelet under er hentet fra den sammenhengende forklaringen. Informasjonen her er gjengitt som ”Da vitnet lå på gulvet så hun at det ble overlevert noe i en hvit pose, til gjerningsmann 1. Vitnet vet ikke hva det var i posen,” i rapporten, som vi ser gjengitt i eksempel 25.

Eksempel 26, treningsavhør 2:

1. V og så=.. han andre kommer da rett mot meg. og da sikter pistol rett mot meg. (3,5) og på det neste jeg husker da er, jeg vet ikke om han sa at jeg skulle legge meg ned eller om jeg gjorde det bare av.. av refleks, men. jeg hvert fall ligger nede da. og på en måte ser opp på dem. (3,0) og da= (2,0) jeg vet ikke helt hva, jeg ser det blir overlevert noe fra kassadama til han som står i kassa og truer med pistolen der. men det var i en pose, en hvit pose. men jeg (2,0) jeg vet ikke om det på en måte, at bare ikke har fått med meg det eller om det.. skjedde sånn at jeg ikke så det men.. jeg vet ikke hva som er i den posen.
4. P nei.
5. V men det er noe som hun leverer til han i hvert fall. (2,0) eh= og da når han får det... så ser dem vel på hverandre på en måte og så.. bare forsvinner de ut.
6. P ja.

Temaet pose blir introdusert av V i sin sammenhengende forklaring når hun sier ”jeg vet ikke helt hva, jeg ser det blir overlevert noe fra kassadama til han som står i kassa og truer med pistolen der.” i tur 1. V fremviser at hun er usikker på om denne informasjonen stemmer, og påpeker at hun ikke helt vet hva som blir overlevert fordi hun ligger på gulvet, men at det blir ”overlevert noe”. Lenger ut i tur 1 fortsetter hun å forklare seg om posen og er her blitt mer sikker på at det er en hvit pose som blir overrakt til gjerningspersonen ved kassa. Denne informasjonen er også gjengitt i treningsrapporten som vist i eksempel 25, i setningen ”Da vitnet lå på gulvet så hun at det ble overlevert noe i en hvit pose, til gjerningsmann 1.” Videre i tur 1 påpeker V at hun ikke vet hva som er i posen, som er gjengitt som ”Vitnet vet ikke hva det var i posen,” i treningsrapporten.

Det neste utdraget, gjengitt i eksempel 27, viser at avhører stiller spørsmål for å få mer informasjon om posen senere i avhøret i fasen oppklarende og utdypende spørsmål.

Eksempel 27, treningsavhør 2:

1. P eh så sa du også noe om at du tror at han fikk en, eller at du så at han fikk en 'hvit pose over disken, han ene av dem. men du vet ikke noe mer om hva som kunne ha vært oppi eller han sa ikke noe i forkant?
2. V eh det er mulig han sa give me your money eller eh (3,0) jo det tror jeg faktisk han sa. (7,5) ja lurert på det. men det var eh (3,5) X X som at, men nå vet ikke jeg om det er noe jeg på en måte innbiller meg fordi at jeg.. eh synes det passer. men altså det er akkurat som jeg hører at kassaskuffen går ut, men jeg vet ikke om det er en skuff. om det, jeg vet ikke om det er skuff en gang jeg på sånne bensinstasjoner eller?
3. P nei.

4. V så det er nesten som at jeg hører det nå, at den skuffen går ut. men i den posen så var det hvert fall, den var liksom ikke noe full på noe måte. for han, når han fikk den overlevert så tok han på en måte.. sånn midt på posen. og da så at det var sånn, litt sånn, vassent inni skal jeg si, det var ikke så mye i posen. men jeg hørte ikke noen mynter.
5. P okei. (3,5)
6. V det kan jo for så vidt ha vært sånne myntruller eller bare sedler da. men jeg vet at- jeg hørte ikke noe sånn myntlyd da.
7. P nei.

I motsetning til forrige eksempel er det P som her introduserer temaet pose i dette utdraget ved å komme med en opplysning om "[...] eller at du så at han fikk en 'hvit pose over disken, han ene av dem.'" i tur 1. Denne opplysningen oppsummerer det som V har fortalt i det forrige eksemplet, i eksempel 26, og er en indirekte reported speech. Samtidig har ytringen et globalt initiativ som signaliserer at det skal introduseres et nytt tema i samtalen. Spørsmålet P stiller i tur 1 i eksempelet over skal få V til å utdype det aktuelle temaet ytterligere.

På slutten av tur 1 kommer P med spørsmålet: "men du vet ikke noe mer om hva som kunne ha vært oppi eller han sa ikke noe i forkant?". Dette er et spørsmål bestående av flere spørsmålsformuleringer, hvor det første, "men du vet ikke noe mer om hva som kunne ha vært oppi [...]", er et krav om redegjørelse, mens "[...] han sa ikke noe i forkant?" er et krav om opplysning. For V er responsmulighetene mindre ved et krav om opplysning enn ved et krav om redegjørelse.

Det er den siste spørsmålsformuleringen V velger å gi en respons på i tur 2, som handler om hva gjerningspersonene sa før de fikk posen overrakt. Denne informasjonen er gjengitt mot slutten av avsnittet i eksempel 25: "Vitnet mener å huske at gjerningsmann 1 sa "give me your money" til hun som sto bak kassa, men dette er hun ikke sikker på.". Som vi ser her legges det i treningsrapporten vekt på å beskrive at V var usikker på informasjonen som ble gitt. I tur 2 viser V først fram at hun er usikker "eh det er mulig han sa give me your money eller eh" og deretter er hun mer sikker på at det var dette som ble sagt når hun sier "(3,0) jo det tror jeg faktisk han sa. (7,5) ja lurer på det" lengre ut i turen. Dermed viser formuleringen i rapporten den samme vurderingen av usikkerhet som vitnet fremviser i begynnelsen av tur 2.

Videre ut i tur 2 kommer V inn på et nytt aspekt ved temaet pose. V mener at hun hørte en kasseskuff som gikk ut, men legger til at hun er usikker på om de har en slik kasseskuff på bensinstasjoner. I denne turen kommer V med en redegjørelse om hvorfor hun mente hun hørte en kasseskuff. Dette er gjengitt i den siste setningen i det aktuelle avsnittet i

rapporten: ”Hun tror videre hun hørte lyden av en kassaskuff som ble dratt ut.”. Denne informasjonen følges ikke opp av P i avhøret og utdypes derfor ikke ytterligere.

Når V så er ferdig å snakke om kassaskuffen kommer hun med mer opplysninger om posen – hvor full den var og hva som kunne vært oppi. Dette er i rapporten nedskrevet på denne måten: ”men hun så at den ikke var full. Vitnet tror det var penger i posen, men hun kunne ikke høre at det raslet i småmynter. Hun tror posen kan ha inneholdt sedler eller myntruller.”. Som vi kan se er mye av informasjonen V kom med i tur 4 og 6 tatt med i rapporten.

Som vist er det ikke noe i treningsrapport 2 som signaliserer at det er stilt spørsmål i avhøret. At det mangler innrammingsmarkører for spørsmål er et mønster som går igjen i hele rapporten, og dette ser vi også i treningsrapport 5. Men som vi så i eksempel 11 fra rapport 6, som også er en temastrukturert rapport, er det i den tatt med slike innrammingsmarkører som tydelig skiller om informasjonen baserer seg på fasen sammenhengende forklaring og oppklarende og utdypende spørsmål. Markørene har den funksjonen i rapport 6 at de tydelig skiller hva av den gjengitte forklaringen som er fremkommet i den sammenhengende forklaringen og hva som ikke er det. Dermed kan man i treningsrapport 6, i motsetning til treningsrapport 2 og 5, lese ut av den hvor informasjonen er hentet fra uten å sammenligne hele avhøret med innholdet som er gjengitt i rapporten. Av den grunn ser man ikke av treningsrapport 2 og 5 at avhører har stilt spørsmål i avhøret og hva disse var.

6.5 Innrammingsmarkør som overordnet temahenviing

I treningsrapport 1, som baserer seg på treningsavhøret hvor politistudent Jan Olsen er avhører (P) og Anne Hansen er vitne (V), fungerer en av innrammingsmarkørene som en temahenviing. Markøren fungerer også som et overordnet spørsmål som det svares på i de tre etterfølgende avsnittene.

Eksempel 28, treningsrapport 1:

Slutt på frie forklaring:

CD: 11:25

Vitne ble bedt om å redegjøre nærmere for den skyte liknende gjenstanden som gjerningspersonene hadde:

Våpenet:

CD: 10:20

Vitne var nå sikker på at gjerningsperson nr 2 som sto nærmest henne hadde en pistol, hun var mer usikker på om gjerningsperson nr 1 hadde et våpen eller om det var en annen gjenstand. Grunnen til at hun tror at også gjerningsperson nr 1 hadde en gjenstand eller våpen var at begge trakk opp noe fra jakken/buksen når de kom inn i butikken.

Etter hennes kjennskap til våpen var det en sort pistol som gjerningsmann nr 2 truet med. Hun uttalte: ” det liknet på en Glock pistol eller en HK P30.”

Det sistnevnte våpenet er det samme som hun bruker i opplæringsøyemed under hennes utdanning. Størrelsen på løpet til pistolen var omtrent som løpet til de nevnte våpnene.

På spørsmål viser vitne hvordan gjerningsmann nr 2 holdt våpenet. Med begge hendene på skjefte siktet han med pistolen på henne og beordret henne til å legge seg ned på magen. Hun ble svært redd og tenkte at hun måtte ligge stille slik at han ikke skulle skyte henne. Det var på dette tidspunktet hun begynte å skjelve og samtidig fikk høyere puls.

Treningsrapport 1 har en oppbygging som gjenspeiler avhørets struktur (se kapittel 5.2.1). Overskriften ”Slutt på frie forklaring:” er en eksplisitt markør som tydelig viser at resten av informasjonen i rapporten er gjengitt fra en annen fase i avhøret enn den forrige delen. All informasjon som er gjengitt etter denne overskriften er hentet fra fasen oppklarende og utdypende spørsmål. Overskriften ”Slutt på frie forklaring:” er mer overordnet enn overskriften ”Våpenet:”, siden den første gjør at resten av innholdet i hoveddelen av rapporten blir kategorisert som informasjon som har kommet på bakgrunn av spørsmål. ”Våpenet:” henviser til et spesielt tema som blir utdypet i de tre etterfølgende avsnittene.

Det første avsnittet ”Vitne ble bedt om å redegjøre nærmere for den skyte liknende gjenstanden som gjerningspersonene hadde:” fungerer som en innledning til de tre første avsnittene under overskriften ”Våpenet:”. Denne spørsmålsformuleringen fungerer som en overordnet markør som rammer inn temaet for de neste avsnittene, samtidig som det påpekes at informasjonen er fremkommet på bakgrunn av at det er stilt spørsmål i avhøret. ”ble bedt om” er fremstilt som en rekontekstualisering av et spørsmål stilt i avhøret. Og ordet ”redegjøre” signaliserer at det skal komme en utdyping av et større omfang. Redegjørelsen skal handle om temaet våpen, som her introduseres med formuleringen ”den skyte lignende gjenstanden”.

Det første avsnittet etter ”Våpenet:” er en gjengivelse av Vs redegjørelse, hvor V forklarer om begge eller bare den ene av gjerningspersonene hadde våpen. Avsnitt nummer to er en mer spesifikk utgreiing om våpenet og er en nærmere beskrivelse av det. Det tredje

avsnittet etter overskriften handler om hvordan gjerningspersonen holdt våpenet, og om hvordan situasjonen opplevdes for vitnet.

Som vi skal se av eksemplene under er all informasjonen fra de tre første avsnittene under "Våpenet:" kommet på bakgrunn av flere ulike spørsmål som avhører har stilt vitnet. Disse spørsmål-svar-sekvensene belyser og utdyper våpentemaet ytterligere. Og som vi skal se er spørsmålene som er stilt i avhøret av alle typene krav – krav om redegjørelse, krav om opplysninger og krav om bekreftelse.

I begynnelsen av treningsavhør 1, i den sammenhengende forklaringen, blir vitnet bedt om å forklare seg så detaljert som mulig om det som skjedde under ranet av bensinstasjonen. Der kommer vitnet inn på temaet våpen og hun forklarer: "eh og han andre han pekte mot meg noe som så ut som en pistol. og ba meg legge meg ned, på gulvet.". Samme tema tas opp igjen og utdypes flere ganger senere, i fasen oppklarende og utdypende spørsmål, som vi skal se utdrag fra under. Spørsmålet P stiller i tur 1 er det første spørsmålet som stilles i avhøret etter den sammenhengende forklaringen er over. Her introduserer P at han ønsker å stille noen spørsmål til vitnet. Ytringen er med på å vise at avhøret har gått over i en ny fase.

Eksempel 29, treningsavhør 1:

1. P ja. da har jeg, jeg har noen spørsmål i tillegg da. eh= (3,5)
eh= (4,5) gjelder dette skytevåpenet eller du sa en
skytevåpenlignende gjenstand. eh= (2,5) hvem var det som hadde
dette denne gjenstanden? hvem var det som holdt denne
gjenstanden.
2. V han som stod og pekte på meg, han med den grønne jakka.

Det P sier lenger ut i tur 1 "[...] gjelder dette skytevåpenet eller du sa en skytevåpenlignende gjenstand. [...]" er en innledning til spørsmålet P stiller på slutten av turen. Avhører introduserer her temaet han vil ha utdypet. Dette er begynnelsen på en utdyping av våpentemaet som varer sammenhengende i 4 minutter og 24 sekunder, som her er delt opp i eksemplene 29-36. Spørsmålet i tur 1 "[...] hvem var det som holdt denne gjenstanden." kan kategoriseres som et krav om opplysning, siden spørsmålet begrenser Vs svarmuligheter. Spørsmålet konsentrerer seg om en spesifikk del av temaet våpenet, nemlig hvem som holdt det. Og det gir en forventning om at Vs respons skal være knyttet til dette.

Sammenlignes spørsmålet i tur 1 med den overordnede innrammingsmarkøren "Vitne ble bedt om å redegjøre nærmere for den skyte liknende gjenstanden som gjerningspersonene hadde:" fra treningsrapporten, vist i eksempel 28, kan man se at spørsmålene ikke er like.

Spørsmålet som er gjengitt i rapporten er et krav om redegjørelse, hvor det forventes et lengre svar som tar opp flere aspekter ved temaet våpen enn det spørsmålet P stiller i tur 1 åpner for. Som vi skal se av de neste eksemplene (eksempel 30-38), er det ingen av spørsmålene som er stilt som ligner på spørsmålsmarkeringen i den overordnede innrammingsmarkøren i rapporten. Dermed får denne innrammingsmarkøren for spørsmål en annen funksjon enn andre innrammingsmarkører som henviser tilbake til et spesifikt spørsmål stilt i avhøret. Denne markøren fungerer her som et overordnet spørsmål som de neste tre avsnittene i treningsrapporten blir et svar på gjennom utdypingen av det aktuelle temaet. Samtidig viser innrammingsmarkøren at det er stilt spørsmål for å få frem den følgende informasjonen. Men den får ikke fram hvor mange spørsmål som er stilt og hvordan de er utformet.

Videre i avhøret stiller P et nytt spørsmål, før han blir avbrutt av V.

Eksempel 30, treningsavhør 1:

3. P altså ikke han som var med disken men [X]
4. V [ja=], jeg, altså.. noe sier meg at dem begge to hadde våpen, men jeg kan kun gå god for den med grønn jakke. men jeg er sånn @@ nesten sikker på at dem begge hadde det. men jeg observerte jo mest han med den grønne.. jakka. på grunn av at han som stod nærmest meg. (6,0)

I tur 3 begynner P på et oppfølgingsspørsmål knyttet til hvem som holdt våpenet. Dette er en form for avklaring, hvor P prøver å få en forståelse av hvem personen med grønn jakke var av gjerningspersonene, om det var han som stod nærmest disken eller nærmest vitnet. Men P blir avbrutt av V som fortsetter å gi en utdyping av hvem som holdt våpenet i tur 4. Dette er fortsettelse på redegjørelsen V gir i tur 2 i det forrige eksemplet. Hvem personen med den grønne jakke er ser man i slutten av tur 4 ”[...] han med den grønne.. jakka. på grunn av at han som stod nærmest meg.”, som er gjerningspersonen nærmest vitnet.

Deretter, i tur 5 i eksempel 31, stiller P nye spørsmål.

Eksempel 31, treningsavhør 1:

5. P kan du beskrive det.. nå sier du våpen. er det, tror du at han som stod nærmest deg hadde han våpen eller var det en gjenstand? er du sikker [på at det var X].
6. V [nei det var et] våpen ²[<X nei jeg vet ikke X>]², ja.
7. P ²[Var et våpen]².

P stiller i tur 5 flere spørsmål i samme ytring. Han begynner med ”kan du beskrive det.. [...]”, som er begynnelsen på et spørsmål som typisk er utformet som et krav om redegjørelse. Ved å bruke verbet ”beskriver” forventes det at V skal gi en utfyllende respons. Men det er det andre spørsmålet, “[...] tror du at han som stod nærmest deg hadde han våpen eller var det en gjenstand? [...]”, som V velger å svare på i tur 6. Dette er et krav om opplysning, siden spørsmålet gir en forventning om at V skal svare på hva det var gjerningspersonen holdt. I svaret sitt sier V først at det var et våpen, før hun deretter markerer en usikkerhet knyttet til dette med å si ”2[<X nei jeg vet ikke X>]2”.

I neste eksempel ser vi at P tar opp igjen formuleringen som han startet på i tur 5 ”kan du beskrive det [...]” og gjentar denne når han senere i tur 7, som er gjengitt i eksempel 32, spør ”kan du beskrive det våpenet?”.

Eksempel 32, treningsavhør 1:

7. P kan du beskrive det våpenet?
 8. V @@.. det var eh= (1,5) svart @@ så det var på en måte en..
 'pistol av et slag. men jeg klarer ikke å erindre hvilket, eh
 altså.. det var ikke sånn veldig stor.. sak. kanskje noe X.
 (1,0) litt ligner litt på en Glock. (1,5)
 9. P okei? (2,0)

I de to forrige eksemplene har det vært vektlagt hvem som holdt pistolen. I tur 7 i eksempler over stiller P et spørsmål som dreier seg om selve våpenet og hvordan det ser ut. Dette spørsmålet forstår jeg som et krav om redegjørelse. P oppfordrer V til å komme med en ”beskrivelse” av våpenet, og det er V selv som bestemmer hva hun vil konsentrere seg om. Dette legger til rette for at V kan komme med utdypende informasjon om våpenets utseende, som hun gjør tilknyttet våpenets farge, størrelse og hvilken type våpen det kan være i tur 8.

I neste eksempel stiller P et krav om bekreftelse i det som er fortsettelsen på tur 9. Slik kan avhører få en forståelse av hvor mye kunnskap V har om våpen. P følger dermed opp informasjonen som V kom med i eksempel 32 i begynnelsen på tur 8 hvor V sier ”så det var på en måte en.. 'pistol av et slag.”.

Eksempel 33, treningsavhør 1:

9. P eh= så du mente det var en pistol altså ikke en... vet du forskjellen på en pistol og en revolver?
10. V 'ja.
11. P så du mener at for eksempel ikke var en revolver, [<X men en pistol X>].
12. V [nei det var det ikke]. (4,5)
13. P den var sort?
14. V mm.
15. P og ligner på en Glock.
16. V ja, eh og han (3,0) cirka. (1,5)

Vs svar på spørsmålet i tur 12 viser at V vet forskjellen mellom en pistol og en revolver, ved å avkrefte at det var en revolver ved å si "[nei det var det ikke]. (4,5)". Om V har god kjennskap til våpen kan hun i større grad komme med mer presis informasjon om våpenet, sammenlignet med noen som ikke har slik kunnskap. I tur 13 og 15 begynner P med en oppsummering av noe av informasjonen som har kommet frem så langt i avhøret. Informasjonen om at pistolen var sort og ligner på en Glock er en gjentakelse av noe av det V har sagt tidligere og er en form for indirekte reported speech.

Deretter ber P vitnet om å beskrive hvordan gjerningsmannen holdt våpenet, som vi kan se ut fra det neste eksempelet.

Eksempel 34, treningsavhør 1:

17. P eh kan du beskrive åssen han holdt dette våpenet?
18. V han holdt det (1,5) ((viser med hendene)) sånn.
19. P med begge [hendene]?
20. V [med altså] ja og sikter da mot meg.
21. P han 'sikter på deg ²[med]² dette våpenet.
22. V ²[ja]².
ja. (6,5)

Spørsmålet P stiller i tur 17 jeg tolker som et krav om redegjørelse. Igjen ønsker P at V skal "beskrive" noe, denne gangen hvordan den ene gjerningspersonen holdt våpenet: "eh kan du beskrive åssen han holdt dette våpenet?". Likevel gir dette spørsmålet mindre handlingsrom til V enn kravet om redegjørelse i tur 7, i eksempel 32,: "kan du beskrive det våpenet?". I dette spørsmålet fra var det opp til V å selv velge hvordan han ville beskrive våpenet. Og slik hadde også V muligheten til å beskrive hvordan gjerningspersonen holdt våpenet, men gjorde det ikke. I spørsmålet i tur 18 i eksemplet over ber V om en utdyping av hvordan gjerningspersonen holdt våpenet og da er det forventet at V skal forklare seg om dette

aspektet ved temaet våpen denne gangen. Siden dette er et oppfølgingsspørsmål til et tidligere krav om redegjørelse ser vi at spørsmålet ber om mer spesifikk informasjon om det aktuelle temaet, men det er likevel et krav om redegjørelse.

I treningsrapporten kan vi se at informasjonen som V gir i utdraget i eksempel over er gjengitt i det tredje avsnittet etter overskriften ”Våpenet.”: ”På spørsmål viser vitne hvordan gjerningsmann nr 2 holdt våpenet. Med begge hendene på skjefte siktet han med pistolen på henne [...]”. Selve innrammingsmarkøren viser til spørsmålet P har stilt i tur 17, men selve spørsmålet er ikke rekontekstualisert inn i rapporten. Det er bare en henvisning til at det er stilt et spørsmål i avhøret. Markøren er likevel med å løfte frem at den etterfølgende informasjonen er basert på spørsmål fra avhører. Etter innrammingsmarkøren har rapportskriveren gjort en beskrivelse av det V viste gjennom bruken av kroppsspråk i tur 18 på denne måten: ”Med begge hendene på skjefte siktet han med pistolen på henne [...]”. Dette er ikke en direkte gjengivelse av det V har sagt, men er en rekontekstualisering av hvordan P oppfattet Vs bruk av kroppsspråk.

Etter den 6,5 sekunders lange pausen i tur 22 i eksempel 34 stiller P et nytt spørsmål, gjengitt i tur 23 i eksempelet under. Denne gangen er det ikke vektlagt hva som har skjedd under ranet, men P ønsker nå å få svar på hva V følte under hendelsen.

Eksempel 35, treningsavhør 1.

23. P hva følte du da? (1,5)
24. V nei det var jo ikke akkurat noe behagelig.
25. P nei.
26. V det var.. jeg var 'redd. jeg prøvde liksom (1,5) eh ja. jeg prøver liksom å titte litt da selv om på en måte stod. men han 'da når han på en måte så jeg så.. så gjentok han litt at jeg skulle ligge på bakken. (3,0)
27. P eh= du beskriver at du var redd. var det andre tanker som.. som du fikk?
28. V <X nei jeg X> tenkte var at.. nå ligger jeg helt stille så ikke han trekker av den der.
29. P var du på et eller annet tidspunkt redd for at han skulle gjøre det? (2,5)
30. V nei jeg, egentlig så tenkte jeg mest på viss jeg gjør som de sier så gjør de det vel ikke. (4,0) så jeg var vel for så vidt ikke sånn (1,5) ja. jeg er vel kanskje litt for godtroende @. tenker at de gjør det vel ikke.. viss de får det de vil. (3,5)
31. P men eh men du beskriver at han.. at han holdt dette våpenet og pekte på deg med dette våpenet.
32. V mm.
33. P ja. (1,0)

Spørsmålet i tur 23 kan forstås som et krav om redegjørelse, hvor V oppfordres til å forklare hva hun følte når hun fikk en pistol rettet mot seg. På slutten av tur 27 stiller P et nytt spørsmål: "[...] var det andre tanker som.. som du fikk?". Og videre stiller P spørsmålet "var du på et eller annet tidspunkt redd for at han skulle gjøre det?" i tur 39. På denne måten får P sjekket hvor truet V følte seg. Begge disse ytringene kan kategoriseres som krav om opplysning siden de ber V gi en respons på en spesifikk del av temaet, hvor responsen ikke trenger å være lang. Svarene V gir i dette eksempelet er gjengitt i treningsrapporten i tredje avsnitt etter "Våpenet:": "Hun ble svært redd og tenkte at hun måtte ligge stille slik at han ikke skulle skyte henne.". I denne setningen innebærer rekontekstualiseringen at noe av det svaret V gir i tur 27 og 29 er gjengitt. For å få frem denne informasjonen har P stilt to spørsmål, i tur 24 og i tur 28. Disse er ikke gjengitt eller henvist til i rapporten, noe vi ser ur fra mangelen av innrammingsmarkører.

Fra å snakke om gjerningspersonen som pekte på vitnet med våpenet går P nå over til å stille spørsmål om personen som stod nærmest kassa, i fortsettelsen på tur 33 i eksemplet under.

Eksempel 36, treningsavhør 1.

33. P eh= og viss vi går til han andre personen som stod ved disken.
eh= du er litt eh hadde han en gjenstand eller et våpen eller?
(3,0)
34. V nei altså= (1,0) jeg har ikke jeg kan ikke si hundre prosent sikkert at han hadde det. for det han.. eh= når de når han gikk mot disken så 'lente han på en måt- så lente han seg litt 'over disken. så det jeg egentlig så var bakdelen da på han. det var ikke så veldig lett å se hva som på en måte skjedde på.
35. P nei.
36. V ja. (1,5) men eh (2,0) jeg tror òg at han hadde et våpen.
37. P hvordan tror du det egentlig? hvorfor?
38. V fordi jeg... @@ husken min sier at det var to våpen. altså at de hadde et 'hver. for jeg.. kan (1,5) jeg klarer ikke å si det helt sikkert men når jeg ser, altså når jeg på en måte ser tilbake og på.. i det han kom- han kommer inn 'mot disken. så 'trekker dem begge opp. men jeg klarer ikke å se noe mer av det våpenet i ettertid.
39. P nei.
40. V så= (2,0) jeg vil ikke være sånn skråsikker på at det var et våpen men jeg er helt sikker på at han som stod over meg.. pekte på meg med et våpen hvert fall.

I tur 33 stiller P spørsmålet "eh= du er litt eh hadde han en gjenstand eller et våpen eller? (3,0)", som jeg tolker som et krav om opplysning på bakgrunn av at det forventes at V skal komme med et svar på om det var en gjenstand eller et våpen den ene gjerningspersonen

hadde. Spørsmålet handler om noe spesifikt, som V bes utdype. V orienterer seg mot dette ved å først gi en begrunnelse for hvorfor hun tror det er et våpen i tur 34, før hun i tur 36 påpeker at hun tror det var et våpen.

Ved å stille spørsmålet ”hvordan tror du det egentlig? hvorfor?” i tur 37 følger P opp opplysningene V kommer med og stiller et spørsmål for å få dette utdypet ytterligere. Dette kan også tolkes som et krav om redegjørelse, siden det legger til rette for at det er V som skal svare på hvorfor hun tror det var et våpen. V kommer med respons på dette spørsmålet i tur 38 og 40. I denne redegjørelsen påpeker V at hun er usikker på om gjerningspersonen nærmest kassa har våpen. Men i tur 40 påpeker hun at hun nå er ”helt sikker på at han som stod over meg.. pekte på meg med et våpen hvert fall.”, som viser at gjerningspersonen nærmest henne hadde våpen. V har dermed gått fra å markere en usikkerhet knyttet til om gjerningspersonen nærmest henne hadde våpen i tur 34, til å være mer sikker i tur 40. Usikkerheten markeres blant annet ved at V i tur 34 sier ”jeg har ikke jeg kan ikke si hundre prosent sikkert at han hadde det” og ”jeg klarer ikke å si det helt sikkert” i tur 38. Slik kan vi se at V har gått fra å være usikker til å uttrykke en sannsynlighet for at personen nærmest henne hadde våpen, en forandring vi også ser spor av i rapporten.

I første avsnitt etter overskriften ”Våpenet:” er det vitnet har snakket om i eksemplet over gjengitt slik:

Vitne var nå sikker på at gjerningsperson nr 2 som sto nærmest henne hadde en pistol, hun var mer usikker på om gjerningsperson nr 1 hadde et våpen eller om det var en annen gjenstand. Grunnen til at hun tror at også gjerningsperson nr 1 hadde en gjenstand eller våpen var at begge trakk opp noe fra jakken/buksen når de kom inn i butikken.

At rapportskriveren velger å påpeke at ”Vitne var *nå* sikker på [...]” (min utheving) markerer den samme bevegelsen fra usikkerhet til sannsynlighet som vi også så i avhøret. Deretter kommer en gjengivelse av forklaringen vitnet gir hvor hun forklarer at gjerningspersonen ved kassen hadde våpen. Selv om det uttrykkes at ”hun var mer usikker på om gjerningsperson [...]” er det likevel en utdyping av et sannsynlig scenario. Dette kan vi se på grunn av begrunnelsen av hvorfor hun tror det, som utdypes gjennom det V har fortalt. Slik blir dette en form for rekontekstualisering av det som er sagt i avhøret, som også får med seg hvor sannsynlig scenarioet som gjengis er.

Som vi har sett i disse utdragene (eksempel 30-36) kommer V med mye informasjon om temaet våpen. Det er først og fremst informasjonen fra eksemplene 34, 35 og 36 som er

gjengitt i treningsrapporten. Gjennom eksempel 30 til 34 kommer det informasjon som er viktig for at P skal få en tilstrekkelig forståelse av hva som har skjedd. Og P tar utgangspunkt i denne informasjonen når han skal utdype temaet ytterligere i de to følgende eksemplene.

Også senere i avhøret oppfordres V til å forklare seg ytterligere om våpenet, noe som gjøres to ganger. Og mye av informasjonen fra disse eksemplene (eksempel 37 og 38) er, som vi skal se, gjengitt i rapporten. Eksempel 37 er hentet cirka halvveis ut i avhøret. P og V har rett før eksempelet snakket om den ene gjerningspersonen, han som stod nærmest vitnet, og beskrevet ham. Og det er etter dette at P oppfordrer V til å forklare seg enda mer om våpenet.

Eksempel 37, treningsavhør 1:

1. P og så sa du at han som stod nærmest deg nå da han holdt i tillegg så holdt han i et en 'pistol mener du. (1,5) eh kan du bare beskrive den pistolen.. en gang til?
2. V m= svart. eh=... altså viss han han holdt den sånn ((viser med hendene)) og så hadde jo.. hadde kanskje ikke pipen noe lenger enn, var ikke noe sånn stort våpen. stoppet vel kanskje her. ((viser med fingrene)) eh= (1,0) ja. (5,0) nå har ikke jeg sånn veldig god kjennskap til ulike våp- eller pistoler men (3,5) det kunne 'nei jeg vil ikke anta noe sånn.
3. P nei. (2,0)
4. V jeg har bare kjennskap til Glock HK P30.
5. P ja. forstår [X].
6. V [men] noe alla det var det jo... eh (6,5) ja, nei jeg klarer ikke å huske noe mer om den.. det våpenet.
7. P nei. men det er kjempebra... vi har fått veldig mye her nå. (2,0)

I tur 1 tar P utgangspunkt i det V tidligere har sagt i avhøret ved at P sier ”og så sa du at han som stod nærmest deg [...]”, som er en indirekte reported speech. Spørsmålet P stiller ”eh kan du bare beskrive den pistolen.. en gang til?” tolker jeg som et krav om redegjørelse, hvor spørsmålet legger til rettet for en lengre utgreiing. Det er også tydelig at P anser informasjonen om våpenet som viktig, siden han tar opp temaet flere ganger og får det utdypet. Dette er også en måte å få mer og utdypende informasjon om våpenet på, siden V kanskje husker noe annet eller bekrefter det som tidligere er sagt gjennom sin nye forklaring.

Vs respons på spørsmålet dreier seg om hvordan gjerningspersonen holdt våpenet, hvor lang pipen er, og gir et eksempel på hvilket våpen det ligner på, som vi ser av tur 2, 4 og 6. Dette er gjengitt i treningsrapporten i det andre avsnittet etter overskriften ”Våpenet.”:

Etter hennes kjennskap til våpen var det en sort pistol som gjerningsmann nr 2 truet med. Hun uttalte: ” det liknet på en Glock pistol eller en HK P30.”
Det sistnevnte våpenet er det samme som hun bruker i opplæringsøyemed under hennes utdanning. Størrelsen på løpet til pistolen var omtrent som løpet til de nevnte våpnene.

”Etter hennes kjennskap til våpen [...]” er knyttet opp mot vitnets kunnskap om våpen. Ut fra denne formuleringen får man ikke svar på om vitnet har god eller dårlig kjennskap til våpen. Men gjennom andre opplysninger skrevet inn i begynnelsen av treningsrapporten vet vi fra før at vitnet er student på Politihøgskolen, hvor hun går siste året. Dermed har vi fra før en viss forventning om at hun har litt kjennskap til våpen, i alle fall såpass mye at hun kan si om våpenet ligner på det hun selv har erfaring med å bruke i utdanningen. Lenger ut i avsnittet ”Det sistnevnte våpenet er det samme som hun bruker i opplæringsøyemed under hennes utdanning.”, ser vi at hennes utdanning gjøres relevant. Dermed koples dette sammen med opplysningene som kom frem tidligere i rapporten som sier noe om utdanningen hennes.

I samme avsnitt ser vi også at det er tatt med et direkte sitat ” Hun uttalte: ” det liknet på en Glock pistol eller en HK P30.””, som er en eksplisitt henvisning til det vitnet sa i avhøret. Dette er fremstilt som en direkte reported speech av det vitnet sa i tur 5: ”jeg har bare kjennskap til Glock HK P30.” og tur 7: ”[men] noe alla det var det jo...”. Sitatet gjengitt i rapporten er ikke formulert på helt samme måte som det vitnet sa i avhøret. Likevel ligger det nært opp til talemåten og det gjengir den informasjonen som V kom med i disse ytringene.

Helt til slutt i avsnittet står det ”Størrelsen på løpet til pistolen var omtrent som løpet til de nevnte våpnene.”. Dette er en gjengivelse av det vitnet forklarer i tur 2 ” eh=... altså viss han han holdt den sånn ((viser med hendene)) og så hadde jo.. hadde kanskje ikke pipen noe lenger enn, var ikke noe sånn stort våpen. stoppet vel kanskje her. ((viser med fingrene))”. Her koples det V viser gjennom bruken av kroppsspråk opp mot opplysningene om at våpenet var av typen Glock. I treningsrapporten har avhører lagt til tilleggsinformasjon ut over at det er en Glock, ved å skrive ”Det sistnevnte våpenet er det samme som hun bruker i opplæringsøyemed under hennes utdanning.”. Det er avhører som trekker konklusjonen om at dette våpenet er det samme som de bruker i utdanningen vitnet tar ved Politihøgskolen. Dette forutsetter at P også har kjennskap til våpnene de bruker på Politihøgskolen, siden det er han som kommer med vurderingen om at løpet er likt de våpnene de bruker der.

Setningen ”Størrelsen på løpet til pistolen var omtrent som løpet til de nevnte våpnene.” gir også vitneobservasjonen høyere status. Vitnets kunnskap om våpen knyttes opp mot hennes utdanning. Ved at denne informasjonen legges til gir dette informasjonen økt

status sammenlignet med hva den ville hatt uten. Setningen viser hvor troverdig opplysningene V kommer med er. Troverdigheten til vitnet økes ved at hun er politistudent, og på den måten har kunnskap om våpen.

Siste gang temaet våpen tas opp er i siste halvdel av avhøret, som vi ser gjengitt under. P på nytt stiller et spørsmål om hvordan V opplevde situasjonen. Dette spørsmålet ligner spørsmålet P har stilt tidligere, i eksempel 35, tur 23, hvor han spurte: ”hva følte du da? [...]”.

Eksempel 38, treningsavhør 1:

1. P klarer du å beskrive noe mer om den redselen? var det noe mer altså (3,5)
2. V eh= (1,5) ja jeg begynte jo å skjelve. så (4,0) pulsen gikk nok sikkert litt opp. (3,0) stressa (2,5)
3. P ja. (10,0)
4. V du ble litt sånn (1,5) vet ikke. litt utpå deg selv @@. finner ikke helt (1,5) du har mister jo kontrollen (1,5) på deg selv liksom. det er noen andre som tar over den. (7,5)

I tur 1 kommer det frem at P har stilt et lignende spørsmål tidligere ved at det legges vekt på ”beskrive noe *mer* [...]” (min utheving). Tidligere ble det spurt om hva V følte, og V svarte at hun var redd. P ønsker, som vi ser av eksemplet over, å få utdypet andre aspekter knyttet til redselen enn det som er kommet frem tidligere. V forklarer i tur 2 at hun begynte å skjelve og at pulsen gikk opp. I treningsrapporten er dette formulert som ”Det var på dette tidspunktet hun begynte å skjelve og samtidig fikk høyere puls.”, som er hentet fra slutten av tredje avsnitt etter overskriften ”Våpenet:”. Dette blir en utdyping av det V forklarte i eksempel 35, som handler om hva V følte når hun fikk rettet en pistol mot seg. Og gjengivelsen av informasjonen fra eksempel 35 og eksempelet over er skrevet sammen i to setninger etter hverandre, som vi kan se her: ”Hun ble svært redd og tenkte at hun måtte ligge stille slik at han ikke skulle skyte henne. Det var på dette tidspunktet hun begynte å skjelve og samtidig fikk høyere puls.”. Setningene handler begge om hvordan V opplevde situasjonen.

Som vi har sett i eksempel 30-39 utdypes ofte samme tema flere ganger i avhøret. Informasjonen som er gjengitt er både hentet fra utdraget hvor temaet våpen utdypes første gang, som er delt opp i eksempel 30-37, og fra de to andre utdragene i eksempel 38 og 39, som forekommer lengre ut i avhøret. Gjennom eksemplene ser vi at det er stilt mange spørsmål for å få frem all informasjonen som er gjengitt i treningsrapporten.

Men det er bare spørsmålet P stiller i eksempel 34, i tur 17, ”eh kan du beskrive åssen han holdt dette våpenet?”, som det er henvist til i rapporten gjennom en innrammingsmarkør

for spørsmål. Dette spørsmålet er gjengitt på denne måten: ”På spørsmål viser vitne hvordan gjerningsmann nr 2 holdt våpenet.”. I denne setningen er selve spørsmålsformuleringen utelatt, noe som gjør at man ikke direkte kan lese hva det er spurt om i avhøret. Dette betyr at det først og fremst er svarene som V gir på Ps spørsmål som er rekontekstualisert inn i treningsrapporten, ved at informasjonen som V kommer med i svarene er omformulert og kortet ned til de tre avsnittene etter overskriften ”Våpenet.”.

Vi ser også gjennom disse utdragene at temaet våpen utdypes i ganske stor grad i treningsavhøret. Spørsmålene som P stiller er alle med å utdype det overordnede temaet våpen. Ved å stille flere spørsmål får V sjansen til å belyse flere aspekt ved temaet enn det som kom frem i den sammenhengende forklaringen. Slik ser vi at det å stille mange spørsmål er nødvendig for å utdype et tema på en tilstrekkelig måte og for å få klargjort om informasjonen kan kategoriseres som usikker, sannsynlig eller sikker.

6.6. Oppsummering av analysefunn

Den sammenhengende forklaringen som vitnet gir i treningsavhøret danner utgangspunktet for spørsmålene som avhører stiller i fasen oppklarende og utdypende spørsmål. Avhører stiller spørsmål for å få vitnet til å gi mer inngående beskrivelser og redegjørelser av hva som har skjedd, for slik å få å frem mer detaljer rundt ranet. Politiet ønsker å følge prinsippet om å først stille mest mulig generelle spørsmål for så å komme med mer spesifikke spørsmål etter hvert som et temaet utdypes. De ønsker derfor at krav om redegjørelse stilles før krav om opplysning og krav om bekreftelse. På denne måten tenkes det at man får mest upåvirket forklaring fra vitnet.

I utdraget fra avhør 3, som jeg har analysert i kapittel 6.3 og delt opp i eksemplene 22-24, ser vi at temaet pose utdypes ved å følge spørsmålpraksisen beskrevet over. Spørsmålene avhører stiller i dette utdraget er oppfordringer til vitnet om å forklare seg om temaet pose. Det første spørsmålet avhører stiller kan kategoriseres som et krav om redegjørelse: ”eh= husker du hva slags pose, kan du beskrive den posen?” (eksempel 22, tur 3), deretter et krav om bekreftelse ”[...] så du at han fikk penger? [...]” (eksempel 23, tur 5) og til slutt et krav om opplysning ”[...] så den tung ut?” (eksempel 24, tur 7). Her stiller avhører først et spørsmål som åpner for at det er vitnet selv som skal avgjøre hva hun ønsker å vektlegge i sin forklaring, før avhører til slutt stiller mer spesifikke spørsmål om posen. Dette gir avhører mulighet til å basere seg på det svaret vitnet gir på kravet om redegjørelse, som er det første spørsmålet stilt om dette temaet, når avhører stiller oppfølgingsspørsmålene.

I utdragene jeg har analysert vises det også at ikke alle tema utdypes på denne måten. I utdraget fra avhør 1, som jeg har analysert i kapittel 6.5 fra eksempel 29 og utover, stiller avhører spørsmål for å få utdypet temaet våpen. Det første spørsmålet avhører stiller er et krav om opplysning: ”hvem var det som holdt denne gjenstanden” (eksempel 29, tur 1). Her avgrenses vitnets svarmuligheter ved at det ligger en forventning i spørsmålet om at det skal fokuseres på hvilke av de to gjerningspersonene som holdt våpenet. Til sammen stilles det jeg tolker som tre krav om opplysninger før avhører stiller et spørsmål som kan forstås som et krav om redegjørelse, ”kan du beskrive det våpenet?” (eksempel 32, tur 7).

Ved at det først stilles et krav om opplysning begrenser dette svarmulighetene for vitnet. Slik åpner det ikke for at vitnet kan forklare seg mest mulig om temaet før det stilles flere utdypende spørsmål etterpå. Dette kan blant annet føre til at avhører må stille flere spørsmål, siden det er begrenset hvor mye et krav om opplysning oppfordrer vitnet til å si om det aktuelle temaet. Det kan òg føre til at vitnet bare får forklart seg om et spesifikt aspekt av temaet. Dette viser at politistudentene ikke alltid følger praksisen med å først komme med krav om redegjørelser før de etterpå stiller mer inngående spørsmål knyttet til samme tema senere.

Gjennom analysen jeg har gjort kommer det også frem at nedskrivning av spørsmål ikke gjøres på en konsekvent og systematisk måte i treningsrapportene. Hvordan dette gjøres kan både variere innad i de enkelte av treningsrapportene og på tvers av dem. Det varierer altså både hvordan innrammingsmarkører for spørsmål og spørsmålsformuleringene gjengis i rapportene, og hva de gjengir. Ved å plukke ut utdrag fra noen av treningsrapportene har jeg vist at spørsmålsformuleringer brukes konsekvent i treningsrapport 8, at det varierer om spørsmålsformuleringer er gjengitt i rapport 3, at det helt mangler innrammingsmarkører i treningsrapport 2 og at rapport 1 inneholder en innrammingsmarkør som fungerer som en overordnet temahenviing.

Ser man på treningsrapportene mer generelt mangler ofte spørsmålsformuleringene etter at det skrives inn en innrammingsmarkør for spørsmål. Og i enkelte tilfeller er ikke den spørsmålsformuleringen som er gjengitt i rapportene lik det spørsmålet som avhører faktisk har stilt. Som følge av dette kan man ikke lese ut av rapporten at informasjonen er kommet på bakgrunn av spørsmål og man ser heller ikke hvordan spørsmålet faktisk var utformet. Dette kan føre til at man ikke vet hvilket spørsmål som avhører stilte og om dette spørsmålet kan ha påvirket det etterfølgende svaret.

7 Drøfting

Ved å gjennomføre en simulert avhørsøvelse får politistudenter erfaring i å gjøre avhør og i å skrive avhørsrapporter. Jeg har i denne studien gjort en virksomhetsanalyse av åtte avhørsrapporter skrevet av tredjeårsstudenter ved Politihøgskolen. Dette har som følge at jeg i tillegg har sett hvordan rapportene relateres til avhørene de bygger på. Metodisk har jeg valgt å identifisere spørsmål i sin interaksjonistiske kontekst, hvilket innebærer å se en ytring som et spørsmål ut fra hvordan det trer frem i samtalen. Deretter har jeg undersøkt hvordan politistudenter gjengir spørsmål i treningsrapportene.

Siden avhørene og rapportene baserer seg på en simulert avhørsøvelse har jeg valgt å omtale disse som treningsavhør og treningsrapporter for å tydeliggjøre at det ikke er ferdige utdannede politifolk som har ledet avhørene og skrevet rapportene. Jeg vil på denne måten, slik som Thomassen (2005), understreke at treningssituasjoner i utdanningskontekster også kan forstås som kommunikative virksomhetstyper med spesifikke formål. De er med andre ord ikke bare kopiering av det yrkesaktive politifolk gjør, men er egne etablerte virksomhetstyper; med egne mål, forventninger, begrensninger og roller.

Disse virksomhetstypene er komplekse virksomheter, hvor det å gjøre avhør og skrive rapporter foregår innenfor en utdanningskontekst. Gjennom utdanningen skal politistudentene få det de trenger av kunnskaper og ferdigheter til å jobbe i politiet. Studentene skal gjennom avhørsøvelsen få trening for arbeidslivet, de skal lære å gjøre avhør og skrive avhørsrapporter, slik at de er i stand til å gjøre dette selvstendig etter utdanningen.

7.1 Rekontekstualisering – fra treningsavhør til treningsrapport

Det overordnede målet med denne studien har vært å gi svar på problemstillingen *Hvordan rekontekstualiseres treningsavhør til treningsrapporter?* Det å skrive avhørsrapporter er en transformasjonsprosess hvor det skjer en rekontekstualisering av avhørtes forklaring, hvor interaksjonen i avhøret er utgangspunktet for det som gjengis i treningsrapportene. En slik transformasjon innebærer at noe tas ut av en kontekst til en annen – fra virksomhetstypen treningsavhør til virksomhetstypen treningsrapport. Rekontekstualisering innebærer at det skapes nye versjoner og varianter av den samme informasjonen, ved at det som rekontekstualiseres tilpasses den nye konteksten (se kapittel 4.4).

Slik kan vi også se at det skjer en meningsforflytning fra en samtale til en tekst. Denne forflytningen skjer innenfor kommunikasjonskjeden treningsrapportene inngår i. Først blir det vitnet har sett i videoen av den simulerte ranshendelsen rekontekstualisert i forklaringen vitnet gir i treningsavhøret, før forklaringen rekontekstualiseres i treningsrapporten. Og til slutt skal treningsrapportene leses av faglærer.

En slik rekontekstualisering innebærer at rapportene blir et resultat av interaksjonen som skjer i avhøret mellom vitnet og avhører gjengis. Det er gjengivelsen av vitnets forklaring som det vies mest plass til i treningsrapportene, men vi ser også at forklaringen omgis av en rekontekstualisering av avhørers interaksjon. Gjennom de formelle elementene, bruken av innrammingsmarkører og gjengivelsen av spørsmålene i spørsmålsformuleringen ser vi henvisninger til det avhører sier og gjør i avhøret. Dermed er treningsrapportene et resultat av en rekontekstualisering av både det vitnet forklarer seg om og en rekontekstualisering av avhørers opplysninger og spørsmål. Dette fremkommer gjennom kontekstualiseringen jeg har gjort av treningsavhørene og treningsrapportene i kapittel 2, og gjennom analysen i kapittel 6 og 7.

7.2 Spørsmål – muliggjør forklaring

I denne studien har jeg valgt å forstå spørsmål som krav om respons, som er en måte å kategorisere spørsmål på som skiller seg fra forståelsen politiet selv har av spørsmål. Som vi har sett i kapittel 1.3 har politiet i stor grad valgt å kategorisere spørsmål som åpne eller lukkede. Denne kategoriseringen baserer seg først og fremst på spørsmålenes (grammatikalske) utforming. Politiet baserer seg altså på en innholdsmessig definisjon når de skal kategorisere spørsmål.

Ehrlich og Freed (2010) fremhever at det ikke er en enkelt lingvistisk faktor som bestemmer om en ytring blir forstått som et spørsmål. Om en ytring skal tolkes som et spørsmål må det tas høyde for ytringenes funksjonelle og sekvensielle dimensjoner (Ehrlich og Freed 2010:6), og dette benevnes som en interaksjonistisk forståelse av spørsmål. Med et interaksjonistisk utgangspunkt blir spørsmål forstått ut fra hvordan disse ytringene trer frem i interaksjonen. Og ved å forstå spørsmål som krav om respons blir ytringer kategorisert som spørsmål ut fra om de krever en respons fra adressaten. Dette fører til at man ikke kan forstå spørsmål løsrevet fra sin interaksjonelle kontekst. Denne forståelsen samsvarer med synet man har på språk i dialogismen, hvor alle ytringer er avhengig av de omkringliggende ytringene for å få mening. Ytringer er slik betinget av konteksten de inngår i (se kapittel 4.1).

Politiet har i stor grad sett på spørsmål som åpne eller lukkede. Et lukket spørsmål vil påvirke det etterfølgende svaret som avhørte gir. I stedet for å konsentrere meg om spørsmål kan påvirke vitnets svar har jeg heller valgt å se hva det å stille spørsmål kan bidra til. Jeg har slik sett hvordan avhører gjennom bruken av spørsmål legger til rette for og muliggjør at vitnet får forklart seg tilstrekkelig gjennom å svare på spørsmål.

Et slikt syn på avhørers spørsmålspraksis løfter frem avhøret som en kommunikasjonsaktivitet, hvor deltakerne sammen gjør avhøret gjennom å samhandle. Avhøret er slik en samtalebasert aktivitet – hvor en stor del av samtalen foregår som et samspill mellom avhørers spørsmål og avhørtes svar. Og på bakgrunn av dette kan man forstå spørsmål som et produkt av interaksjonen og må derfor forstås i lys av den kommunikative virksomheten de opptrer i.

7.3 Utvelgelse og reduksjon

Treningsrapportene er en virksomhetstype som er styrt av retningslinjer og råd for hvordan disse tekstene skal skrives. Studentene lærer blant annet gjennom pensumlitteraturen knyttet til rapport- og etterforskningslære at direkte eller konfronterende spørsmål stilt i avhøret bør gjengis i treningsrapportene, siden det å stille spørsmål åpner for mulig påvirkning (Bjerknes og Williksen 2012:283).

Spørsmål skal gjerne gjengis i treningsrapportene ved å bruke innrammingsmarkører for spørsmål og en spørsmålsformulering. Innrammingsmarkører er språklige markører i rapportene som signaliserer at det er stilt spørsmål i treningsavhøret. Eksempel på slike markører er ”På spørsmål [...]” og ”Vitne ble bedt om [...]”. Innrammingsmarkørene skal gjerne etterfølges av en rekontekstualisering av spørsmålet som danner en spørsmålsformulering. Ved å gjøre det på denne måten vil det ut av rapporten vises at det både er stilt spørsmål og hvordan spørsmålene var utformet.

Å skrive en treningsrapport er en prosess som innebærer utvelgelse. De spørsmålene som rapportskriver velger å gjengi i treningsrapportene blir også fremhevet som ekstra viktige. Bruken av innrammingsmarkører og spørsmålsformulering er en måte å fremheve noen spørsmål som mer betydningsfulle enn andre. Gjennom denne praksisen blir avhørers spørsmålspraksis vist frem gjennom treningsrapporten, noe man kan se i eksemplet ”På spørsmål om han kunne huske hvilket språk de snakket seg i mellom svarte han at de snakket engelsk hele tiden.” (eksempel 17, treningsrapport 8). Her ser man at avhører fremviser sin

egen interaksjon og rolle i avhøret, sammen med en rekontekstualisering av vitnets etterfølgende svar.

I treningsavhørene jeg har studert stilles det mellom 25 og 70 spørsmål i fasen oppklarende og utdypende spørsmål. Da sier det seg selv at ikke alle disse kan gjengis i treningsrapportene. Siden rapportene nettopp skal være et sammendrag og ikke en dialogutskrift må det også gjøres en utvelgelse fra rapportskrivers side om hvilke spørsmål som skal gjengis. Blir for mange spørsmål gjengitt kan rapporten virke tung og oppstykket. Derfor er det nødvendig for rapportskriveren å velge ut hvilke spørsmål som skal gjengis, slik at de mest relevante og viktigste spørsmålene blir gjengitt. Avhørsrapportene er dermed et resultat av et tolknings- og reduksjonsarbeid. Ikke alt som sies og gjøres i avhøret blir gjengitt i rapporten. Å skrive en avhørsrapport innebærer utvelgelse av det som anses som relevant, og dette omskrives og tilpasses rapportformatet.

7.4 Ukonsekvent bruk av innrammingsmarkører

Gjennom analysen kommer det frem at måten politistudentene rapporterer spørsmål på ikke nødvendigvis følger retningslinjene for hvordan avhørsrapporter bør skrives. Hovedfunnet jeg har kommet frem til er at innrammingsmarkørene for spørsmål og spørsmålsformuleringene viser til ulike typer spørsmål og disse kan kategoriseres som krav om redegjørelse, krav om opplysning og krav om bekreftelse. Det betyr med andre ord at innrammingsmarkørene henviser til alle typer spørsmål, også de som bygger på tidligere informasjon gitt i avhøret og de som ikke gjør det.

Et resultat av denne ukonsekvente bruken er at spørsmålshenvisningene heller blir en generell henvisning til at det er stilt spørsmål i avhøret enn det at de henviser til et spesifikt spørsmål og gjengir hvordan dette spørsmålet var utformet. Dette viser at det å henviser til spørsmål ikke er så enkelt som bare å gjengi såkalte ledende spørsmål, direkte eller konfronterende spørsmål. Dette på grunn av at spørsmål som politiet selv ikke ville kategorisert som ledende også er gjengitt i treningsrapportene.

I treningsrapport 3 ser vi eksempel på at bruken av innrammingsmarkører og spørsmålsformuleringer varierer innenfor samme rapport. I ”Vitnet ble bedt om å beskrive posen som gjerningspersonen som stod foran disken fikk av damen bak disken, og forklarte at hun tror det kan ha vært en Rema 1000-pose eller en pose fra Statoil. [...]” er det både en innrammingsmarkør og en spørsmålsformulering, mens spørsmålsformuleringen er utelatt i avsnittet ”På spørsmål forklarte vitnet at det må ha vært en del penger i posen, på grunn av

tyngden på posen da den ble løftet over disken.” (eksempel 21, treningsrapport 3) fra samme rapport.

Den store variasjonen kan tyde på at studentene er usikre på når og hvordan de skal gjengi spørsmål. Noe av denne usikkerheten kan skyldes den komplekse virksomhetstypen studentene er inne i. Det er mange forventninger og retningslinjer som de skal følge når de skriver treningsrapportene, både når det gjelder det stilistiske og det innholdsmessige. Samtidig skal studentene *lære* av å gjennomføre avhørsøvelsen. De skal lære seg å skrive en rapport hvor de følger retningslinjene og vise denne kunnskapen gjennom treningsrapportene når de gjennomfører øvelsen.

7.5 Økt bevissthet – mer tekstkompetanse

Formålet med denne studien er å bidra til at politistudenter og Politihøgskolen blir mer bevisst på hvordan studenter skriver treningsrapporter. For å studere treningsrapportene har jeg gjort en virksomhetsanalyse, hvor jeg har sett på samspillet mellom treningsrapportene og treningsavhørene. På bakgrunn av dette har jeg belyst det komplekse tolkningsarbeidet studentene står overfor når de skal skrive treningsrapportene, spesielt med tanke på å gjengi spørsmål. Gjennom å belyse dette vil det forhåpentligvis føre til økt kunnskap og økt bevissthet om rapportskrivning.

Noe som ytterligere kan være med på å bidra til at studentene får økt bevissthet og økt tekstkompetanse i det å skrive treningsrapporter er å legge vekt på responsgivning og tekstutvikling, og la dette inngå som en del av utdanningsløpet til politistudentene. Tekstkompetanse vil si å ha innblikk i den aktuelle teksttypen/sjangeren og hvilke kriterium den aktuelle teksten skal skrives opp mot (Hoel 2008:137). Tekstkompetanse henger sammen med responskompetanse, og begge deler er en læringsprosess hvor studentene kan få innsikt og kunnskaper om skriving (Hoel 2008:138). Ved å gå gjennom, bearbeide og gi respons på treningsrapportene kan dette gi et økt læringsutbytte for studentene.

Nettopp på grunn av at studentene er i en treningssituasjon når de skriver avhørsrapportene og skal lære å skrive rapporter gjennom øvelsen er det en fin anledning for dem å gi respons på hverandres tekster. Ved at studentene leser, diskuterer og gir respons på hverandres treningsrapporter kan dette bidra til at rapportskriver får tilbakemelding på hva som fungerer i teksten, hva som er uklart og hva som kan forbedres. Dette kan både gjøres underveis i skriveprosessen og på de ferdige tekstene.

Ved å gi respons får studentene sammenlignet sitt eget arbeid med andres og får diskutert hvordan de skal skrive rapporter. Ved å snakke om rapportskrivning kan dette bidra til at studenter får metakunnskaper knyttet til skriving av treningsrapporter. Samtidig vil dette også kaste lys på utfordringene ved det å skrive en avhørsrapport, slik som å gjengi spørsmål. På denne måten kan studentene utvikle en større forståelse og bevissthet for hva som er viktig når de skriver. Det kan også bidra til at rapportskrivning som praksis blir mer transparent og forståelig for studentene. Studentene kan slik få noen verktøy de kan ta med seg ut i politiyrket som de kan bruke til å utvikle egne og andres tekster.

7.6 Generalisering og videre forskning

Materialet jeg har undersøkt er treningsrapporter skrevet av politistudenter. Derfor vil det jeg har kommet frem til i analysen først og fremst si noe om hvordan studenter skriver avhørsrapporter. Det kan likevel tenkes at noen av de kommunikative utfordringene som politistudentene står overfor også kan å være aktuelle for politibetjentene, da knyttet opp mot rekontekstualisering og gjengivelse av spørsmål.

Med tanke på videre forskning kan en studie som omfatter både treningsrapporter og faktiske avhørsrapporter kunne si noe om forskjellene mellom dem. Ved å sammenligne disse to virksomhetstypene ville man kanskje se forskjeller og likheter i hvordan avhørsrapporter er oppbygd og hvordan forklaringen er gjengitt. En slik studie kan også gi svar på hva det er politistudenter legger spesielt vekt på i sine rapporter sammenlignet med hvordan godt erfarne politifolk skriver sine. Og en studie som vektlegger å studere faktiske avhørsrapporter vil kunne si mer om hvordan yrkesaktive politi skriver rapporter.

Treningsrapportene jeg studerer baserer seg på vitneavhør, som er en av flere typer avhør som politiet gjør. Å undersøke rapporter som baserer seg på andre typer avhør, slik som avhør av fornærmede og siktede/mistenkt, ville for eksempel gitt svar på hvordan disse skiller seg fra rapporter av vitneobservasjoner. En sammenligning på tvers av rapporttyper vil kanskje gi svar på hva som kjennetegner hver enkelt rapporttype – hvordan de er like og forskjellig fra hverandre.

Som vist i kapittel 2.10, hvor jeg gjør rede for kommunikasjonskjeden rapportene inngår i, skal faktiske avhørsrapporter leses og brukes av ulike aktører som ikke er tilknyttet politivirksomheten. Blant annet skal ulike aktører som har tilknytning til straffesakssystemet lese og bruke faktiske avhørsrapporter. Og hvordan disse leserne forstår rapportene, hvordan de bruker dem og hva de synes om rapportene er noe som kan undersøkes videre. På denne

måten kan man få en større forståelse for hvordan rapporter leses og anvendes etter at de er ferdig skrevet.

I mine analyser har jeg gått mer spesifikt inn og sett hvordan spørsmål skrives ned i rapportene og sett hvordan innrammingsmarkører for spørsmål og spørsmålsformuleringer brukes på ulike måter. Å legge vekt på spørsmål betyr også at jeg har konsentrert meg om forklaringen som gjengis i fasen oppklarende og utdypende spørsmål, og ikke gått nærmere inn på avhørtes sammenhengende forklaring. En studie som konsentrerer seg om hvordan den sammenhengende forklaringen gjengis i rapporten vil kunne bidra til å gi en større forståelse for hvordan denne delen av avhørsrapportene skrives.

Siden jeg har tatt utgangspunkt i det språklige materialet i treningsavhørene og treningsrapportene har jeg gjennom denne studien vist eksempel på hvordan kommunikasjonen foregår, hvordan treningsrapportene er knyttet til en kommunikasjonskjede og hvordan de også er påvirket av den sosiale situasjonen de foregår i. For å få frem andre aspekter ved rapportskrivningen, slik som for eksempel studentenes tanker om deres egen rapportskrivning, kunne en studie som denne bli supplert med intervju av politistudentene. Slik kan man for eksempel få svar på hva studentene har vektlagt når de skrev treningsrapportene og få frem tanker de har rundt opplæringen ved Politihøgskolen i tilknytning til rapportskrivning. Slike betraktninger kan være med å gi en større forståelse for hva studentene selv peker på som utfordringer ved det å skrive treningsrapporter enn det jeg har bidratt med gjennom denne studien.

Litteratur

- Aldridge, J. & Cameron, S. (1999). Interviewing child witnesses: Questioning techniques and the role of training. *Applied Developmental Science*, 3(2), 136-147.
- Ask, S. & Byrman, G. (2010). "så slog han Anna med ett okänt antal knytnävslag i ansiktet". Reliefanalys av polisstudenters och polisers texter. I J. Smidt, I. Folkvord & A. J. Aasen (Red.), *Rammer for skriving: om skriveutvikling i skole og yrkesliv* (s. 125-140). Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Bjerknes, O. T. & Johansen, A. K. H. (2009). *Etterforskningsmetoder: en innføring*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bjerknes, O. T. & Williksen, E. (2012). *Politirapport*. Nesbru: Vett & Viten
- Dahler-Larsen, P. (2005). Dokumenter som objektiveret social virkelighed. I M. Järvinen & N. Mik-Meyer (Red.), *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv: interview, observationer og dokumenter*. København: Reitzel.
- Du Bois, J. W., Schuetze-Coburn, S., Cumming, S. & Paolino, D. (1993). Outline of Discourse Transcription. I J. A. Edwards & M. D. Lampert (Red.), *Talking data: transcription and coding in discourse research* (s. 45-90). Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Ehrlich, S. & Freed, A. F. (2010). The Function of Questions in Institutional Discourse. I A. F. Freed & S. Ehrlich (Red.), *"Why Do You Ask?" The Function of Questions in Institutional Discourse*. New York: Oxford University Press.
- Freed, A. F. & Ehrlich, S. (2010). *"Why do you ask?": the function of questions in institutional discourse*. Oxford: Oxford University Press.
- Gamst, K. T. & Langballe, Å. (2004). *Barn som vitner: en empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør: utvikling av en avhørsmetodisk tilnærming*. Doktoravhandling. Universitetet i Oslo, Oslo.
- Gjone, G. (udatert). *Politi. Store Norske leksikon*. Hentet 08. desember 2012 fra <http://snl.no/politi>.
- Gunnerød, M. O. (2005). *Politiavhøret som samtale: en empirisk undersøkelse av sju avhør av siktede/mistenkte*. Hovedoppgave. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Hoel, T. L. (2008). *Skriving ved universitet og høgscolar: for lærarar og studentar*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Holt, E. & Clift, R. (2007). *Reporting talk: reported speech in interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Jönsson, L. (1988). *Polisförhöret som kommunikationssituation*. Universitetet i Linköping, Tema Kommunikation.
- Jönsson, L. & Linell, P. (1991). Story generations: from dialogical interviews to written reports in police interrogations. *Text-Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse*, 11(3), 419-440.
- Kalleberg, R. (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteer.
- Karlsson, A.-M. (2006). *En arbetsdag i skriftsamhället: ett etnografiskt perspektiv på skriftanvändning i vanliga yrken*. Stockholm: Språkrådet.
- Karlsson, A.-M. & Strand, H. (2012). Text i verksamhet: mot en samlad förståelse. *Språk och stil*, 22(1), 110-134.
- Keiserud, E. (2012, 19. juli). Mistenkt. I *Store norske leksikon*. Hentet 13.09.12 fra <http://snl.no/mistenkt>.
- Komter, M. (2006). From talk to text: the interactional construction of a police record. *Research on Language and Social interaction*, 39(3), 201-228.
- Komter, M. (2012). The career of a suspect's statement: Talk, text, context. *Discourse Studies*, 14(6), 731-752.
- Levinson, S. (1979). Activity types and language. *Linguistics*, 17(5-6), 365-399.
- Lind, M. (1995). Diskurstranskripsjon. En elementær innføring i teori og metode. *Norskraft*, (85), 1-24.
- Linell, P. (1990). De institutionaliserade samtalens elementära former: om möten mellan professionella och lekmän. *Forskning om utbildning*, 17(4), 18-35.
- Linell, P. (1998). *Approaching dialogue: talk, interaction and contexts in dialogical perspective*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Linell, P. (1998b). Discourse across boundaries: On recontextualization and the blending of voices in professional discourse. *Text*, 18(2), 143-157.
- Linell, P. (1998c). Interaktionen i samtal - en teoretisk bakgrund. I P.-A. Forstorp & P. Linell (Red.), *Samtal pågår: dialogiska perspektiv på svenska mediedebatter* (s. 9-49). Stockholm: Carlssons.
- Linell, P. (2010). Communicative activity types as organisations in discourses and discourses in organisations. I S.-K. Tanskanen, M.-L. Helasvuo, M. Johansson & M. Raitaniemi (Red.), *Discourses in Interaction* (s. 33-59). Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Linell, P. (2011a). *Samtalskulturer: kommunikativa verksamhetstyper i samhället* (Vol. 1). Linköping: Linköpings universitet, Institutionen för kultur och kommunikation.

- Linell, P. (2011b). *Samtalskulturer: kommunikativa verksamhetstyper i samhället* (Vol. 2). Linköping: Linköpings universitet, Institutionen för kultur och kommunikation.
- Linell, P. & Thunqvist, D. P. (2003). Moving in and out of framings: activity contexts in talks with young unemployed people within a training project. *Journal of pragmatics*, 35(3), 409-434.
- Marková, I., Linell, P., Grossen, M. & Salazar Orvig, A. (2007). *Dialogue in Focus Groups: Exploring Socially Shared Knowledge*. London: Equinox.
- Myklebust, T. (2010). Politiavhør som metode. I T. Myklebust & G. Thomassen (Red.), *Arbeidsmetoder og metodearbeid i politiet* (s. 45-97).
- Myklebust, T. & Alison, L. (2000). The current state of police interviews with children in Norway: How discrepant are they from models based on current issues in memory and communication? *Psychology, Crime and Law*, 6(4), 331-351.
- Myklebust, T. & Bjørklund, R. A. (2006). The effect of long-term training on police officers' use of open and closed questions in field investigative interviews of children (FIIC). *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 3(3), 165-181.
- Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (udatert). *Om NSD*. Hentet 27.03.13 fra <http://www.nsd.uib.no/nsd/omnsd.html>.
- Oxburgh, G. E., Myklebust, T. & Grant, T. (2010). The question of question types in police interviews: A review of the literature from a psychological and linguistic perspective. *International Journal of Speech Language and the Law*, 17(1), 46-66.
- Politihøgskolen (udatert.). *Fagplaner i Bachelorstudiet B3: Studieåret 2011/2012*. Hentet 06.02.12 fra http://www.phs.no/Documents/2_Studietilbud/1_Bachelor/Fagplaner%20B3.pdf.
- Riis-Johansen (under arbeid). *Den sammenhengende forklaringen i politiavhør av fornærmede*. Doktoravhandling. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Riksadvokaten (2009). *Lyd- og bildeopptak av politiforklaringer*. Hentet 12.03.12 fra <http://www.riksadvokaten.no/ra/ra.php?vedlegg=442>.
- Sarangi, S. (2000). Activity types, discourse types and interactional hybridity: the case of genetic counseling. I S. Sarangi & M. Coulthard (Red.), *Discourse and social life* (s. 1-27). London, New York: Longman.
- Sarangi, S. (2007). The anatomy of interpretation: Coming to terms with the analyst's paradox in professional discourse studies. *Text & Talk* 27(5), 567-584
- Sarangi, S. (2012). Applied Linguistics and Professional Discourse Studies. *Linguística Aplicada das Profissões*, 16(1), 1-18.

- Sarangi, S. & Brookes-Howell, L. (2006). Recontextualising the familial lifeworld in genetic counselling case notes. I M. Gotti & F. Salager-Meyer (Red.), *Advances in medical discourse analysis: Oral and written context* (s. 197-225). New York: Peter Lang.
- Scheuer, J. (1998). *Den umulige samtale: sprog, køn og magt i jobsamtaler*. København: Akademisk Forlag.
- Scheuer, J. (2005). *Indgange til samtaler: samtaleanalyse som konversationsanalyse, dialogisme og kritisk diskursanalyse*. København: Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.
- siktet (udatert). I *Store norske leksikon*. Hentet 13.09.12 fra <http://snl.no/siktet>.
- Svennevig, J. (1995). Samtaleanalyse. I J. Svennevig, M. Sandvik & W. Vagle (Red.), *Tilnærminger til tekst: modeller for språklig tekstanalyse* (s. 55-122). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thomas, J. (1995). *Meaning in interaction: an introduction to pragmatics*. London: Longman.
- Thomassen, G. (2005). *Den flerbunnete treningsamtalen: en studie av samtaler mellom pasient og student fra sykepleier- og medisinerutdanning*. Doktoravhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Tjønneland, E. (2011, 19. oktober). John Langshaw Austin. I *Store norske leksikon*. Hentet 29.01.13 fra http://snl.no/John_Langshaw_Austin.
- van Charldorp, T. C. (2011). *From police interrogation to police record*. Doktoravhandling, Vrije Universiteit, Amsterdam.

Vedlegg

Informasjon om forskningsprosjekt

Forespørsel om deltagelse

Vil du delta i et forskningsprosjekt hvor avhørsrapporter skrevet av studenter ved Politihøgskolen skal studeres? Dette innebærer at avhørsrapporter levert inn til Politihøgskolen i forbindelse med en innlevering av arbeidskrav i REL/PSY høst og vår 2011-2012 og videoopptak av den relaterte avhørsøvelsen vil bli samlet inn og studert. Jeg vil også be om samtykke til å samle inn og studere filmen fra det iscenesatte ranet som blir brukt som bakgrunn for avhørsøvelsen. Materialet vil bli anonymisert på en slik måte at verken navn eller andre opplysninger om de som har bidratt kan gjenkjennes i masteroppgaven. Videoopptak og avhørsrapporter vil bli slettet eller tilbakelevert til Politihøgskolen senest ved prosjektslutt, i juni 2013.

Prosjektet er avklart med Politihøgskolen gjennom politioverbetjent og politifaglærer i etterforskning, Ole Thomas Bjerknes. Ønsker du å delta fyller du ut samtykkeerklæringen som følger med dette brevet og gir den til Nina Sunde (nina.sunde@phs.no) som er politifaglærer v/ B3.

Deltagelse i prosjektet er frivillig, og du har til enhver tid rett til å trekke deg fra prosjektet og kreve alle opplysninger slettet, sammen med avhørsrapporter og videoopptak. Dette gjelder også etter at samtykkeerklæringen er signert. Prosjektet er meldt til personvernombud for forskning hos Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Om prosjektet:

I prosjektet vil jeg undersøke avhørsrapporter skrevet av studenter ved Politihøgskolen. Det er først og fremst avhørsrapportene som skal bli studert, men samtidig er rapportene nært knyttet til avhøret, og må slik forstås i relasjon til hverandre. Videoopptakene av avhørsøvelsen vil i den sammenheng bli brukt for å få en større forståelse for hva informasjonen i rapportene er basert på.

Jeg er interessert å se hvordan kommunikasjonen utspiller seg i avhørsrapporten. Et eksempel kan være å studere hvordan slike avhørsrapporter er oppbygd. Jeg vil på ingen måte foreta noen evaluering av avhørsrapporten eller den informasjonen som det er kommet fram til i rapportene. Målet med undersøkelsen vil være å bidra til kunnskap om avhørsrapportene som kan gi bedre opplæring, noe som kan gi fremtidige studenter bedre ferdigheter i rapportskrivning. Prosjektet skal resultere i en masteroppgave i Språklig kommunikasjon ved NTNU, som skal være ferdig senest juni 2013. Materialet vil utelukkende bli brukt av undertegnede og veileder for oppgaven.

Vennlig hilsen

Pia Farstad Eriksen (masterstudent)

Telefon: 91 31 47 37

e-post: piakarol@stud.ntnu.no

Gøril Thomassen (førstemanuensis og veileder)

Telefon: 73 59 64 92

e-post: goril.thomassen@hf.ntnu.no

Samtykkeerklæring

Jeg vil med dette tillate at avhørsrapporter / videoopptak (strek ut det som ikke passer) blir gjort tilgjengelig for forskningsprosjektet om avhørsrapporter skrevet av studenter ved Politihøgskolen.

Jeg har mottatt skriftlig informasjon om prosjektets formål og mine rettigheter som deltager i prosjektet, og jeg er villig til å delta i prosjektet.

Deltagers underskrift

Sted og dato

Informasjon om tabellene

Tabellen i vedlegg C gjør det enkelt å sammenligne hva som er skrevet i treningsrapportene og hva som er sagt i treningsavhørene. Tabellen tar utgangspunkt i informasjonen som baserer seg på fasen oppklarende og utdypende spørsmål. Formålet med tabellen er å vise fram hva som er skrevet i treningsrapportene og vise fram hva som er sagt i avhøret.

Tabellen består av fire kolonner:

- Rapport innrammingsmarkør
- Rapport svar
- Avhør spørsmål
- Avhør svar

Rapport innrammingsmarkør og rapport svar er to kolonner som hører sammen i en gruppe, det samme gjelder for avhør spørsmål og avhør svar. Informasjonen som står innad i de to gruppene hører sammen. Dette betyr at de tekstutdragene i rapportgruppen viser hvordan samtaleutdraget fra avhøret har blitt rekontekstualisert. Kolonnen til venstre innenfor en av gruppene skal leses før kolonnen til høyre, da informasjonen til høyre vil være direkte etterfølgende av det som står i kolonnen til venstre.

Rapport innrammingsmarkør inneholder alle innrammingsmarkørene for spørsmål fra rapportene, og eventuell spørsmålsformulering. Dermed kan man se ut fra denne kolonnen om en innrammingsmarkør er tatt med i rapporten eller ikke.

Rapport svar viser fram den rekontekstualiserte informasjonen som baserer seg på det vitnet har svart på spørsmål. Dette fremstår ikke nødvendigvis som svar i treningsrapportene når det mangler innrammingsmarkører for spørsmål.

Kolonnene avhør spørsmål og avhør svar viser hva informasjonen i rapportene baserer seg på. Avhør spørsmål viser hvilke spørsmål avhører har stilt for å få frem informasjonen som står skrevet i avhørsrapporten, og hvor mange spørsmål som er stilt. Her kan man se om det er stilt ett eller flere spørsmål for å få svar på det som markeres med en innrammingsmarkør i avhøret. Avhør svar viser hva vitnet har svart på spørsmålene som avhører stiller. Tabellen tar utgangspunkt i det som er gjengitt i treningsrapporten. Derfor vil ikke alle spørsmål og svar være gjengitt i tabellen, bare de som rekontekstualiseres i rapportene.

Utdrag fra sammenlignende tabell fra avhørssituasjon 7:

Rapport 7 innrammingsmarkør:	Rapport 7 svar:	Avhør 7 spørsmål:	Avhør 7 svar:
<ul style="list-style-type: none"> • På spørsmål svarer vitnet at hun går til politihøgskolen hver dag. 	<ul style="list-style-type: none"> • Hun bor nesten ved skolen. Denne dagen gikk hun forbi skolen og ned til Statoil, fordi hun visste at det var det nærmeste stedet hvor hun kunne kjøpe musikk 	<ul style="list-style-type: none"> • P elnm skal vi se. du skulle på skolen, Politihøgskolen. elnm hvordan er det du 	<ul style="list-style-type: none"> • V jeg går. du går til skolen? P mm. egentlig så bor jeg på andre siden så jeg gikk forbi Politihøgskolen faktisk. og ned til bensinstasjonen. P mm. V det var nærmeste butikken som jeg viste
	<ul style="list-style-type: none"> • Vitnet forklarer at hun ikke klarer å huske hva mennene brølte når de kom inn på stasjonen, men at det kan være noe som "This is a robbery"(09:40). Hun husker også at en av mennene var mer stresset enn andre og sa "Hurry up, get done with it"(09:56). Hun sier at hun hørte dem snakke engelsk, og ingen andre språk. 	<ul style="list-style-type: none"> • P hva var de begynte å brøle sånn viss du klarer å fremkalle. hva var det de ropte eller skreik eller brølte ut da? 	<ul style="list-style-type: none"> • V jeg klarer ikke helt å huske ordrett, men. (3,0) jeg husker, det kommer fram i hodet at det kan være this is a robbery eller ett eller annet. men jeg husker ikke helt hva de sa. mm. P eh. (2,0) og så var det, den ene var litt mer stresset enn den andre tror jeg. så tror jeg han sa hurry up. get then done with this eller ett eller annet at de hadde det travelt da. P mm. V eh, men så kan han ene ganske direkte bort til meg så da ble jeg litt satt ut. så da fikk jeg ikke helt med meg hva de sa i det X X. de gikk liksom rett bort til disken.
<ul style="list-style-type: none"> • På spørsmål svarer vitnet at hun stod ca to meter fra kassedisken når gjerningsmennene kom inn. 		<ul style="list-style-type: none"> • P mm. hvor langt unna disken er det du stod sånn cirka? 	<ul style="list-style-type: none"> • V ett par meter bare? P par meter ja. V mm. P mm.

Oversikt over faserekkefølge i treningsavhørene:

Faser	Avhør 1	Avhør 2	Avhør 3	Avhør 4	Avhør 5	Avhør 6	Avhør 7	Avhør 8
Imnedning/ kontaktetablering	1	1	1	1	1	1	1	1
Sammenhengende forklaring	2	2	2	2	2	2	2	2
P stiller spørsmål	3, 5, 7	3, 5	3, 7	3, 5	5, 7	3, 5	3	4
V forklarer seg i omvendt rekkefølge	6	4	5	4	3	4		
V tegner opp lokalet	4		4		6			3
P oppsummerer	8		6		4			
Erklæringer/ begjæringer	9	6	8	6	8	6	4	5
Avslutning	10	7	9	7	9	7	5	6

Treningsrapport 1:

POLITIHØGSKOLEN

SAKS NR: 0002

DOK NR: 01

VITNEAVHØR

STED: Politistasjonen **SAK:** Grovt ran strl §268 **DATO:** 09092011

VITNE: Anne Hansen **F.** 280487 0000

ADRESSE: Brunsnileveien 29 0000 Norge

TLF.NR: 90000000

Rapportskriver: Jan Olsen

Gjort kjent med:

- Saken
- Vitneansvaret
- Gjennomføres med bilde og lydopptak

Villig til å forklare seg og forklarte:

Ord som er skrevet i *kursiv* er vitnes tilføyelser eller rettelser. Det benyttes ”anførselstegn” for å gjengi direkte uttalelser fra vitne.(J.O)

Vitne ble innledningsvis gjort kjent med saken, at politiet ønsket hennes forklaring vedrørende et ran av Statoil stasjonen i Snøfnuggata den 30.08.2011.

Vitne opplyste at hun opprinnelig er fra Norge. Hun bor nå i Humpeveien der hun leier et hus sammen med venner. Hun går nå siste året på Politihøgskolen.

Vitne ble bedt om å redegjøre for hva som skjedde den aktuelle morgenen 30.08.2011 da hun var vitne til ranet på Statoil Stasjonen i Snøfnuggata nr. 37.

Frie forklaring:

CD: 03:55

Hun opplyste at hun tok bussen til Snøfnuggata den aktuelle morgenen. Hun skulle på skolen, og ankom busstasjonen ca klokken 0750. Derfra gikk hun direkte til Statoil Stasjonen i Snøfnuggata for å kjøpe en Cd. Hun antok at hun gikk inn på stasjonen ca klokken 0755. Hun husket at det var en kvinne som sto bak disken. Hun tror ikke det var andre til stede. Etter ca 2 minutter kom det inn 2 personer, på dette tidspunktet sto vitne ved Cd stativet litt til venstre for disken.

Personene gikk målrettet mot disken. Da de var kommet et stykke inn i butikken ropte den ene personen heretter omtalt som gjerningsperson nr 1 ”this is a robbery”. Den andre personen heretter omtalt som gjerningsperson nr 2 ropte på engelsk at hun måtte legge seg ned på magen. Vitne la seg straks ned på magen, hun observerte at gjerningsmann nr 2 hadde en pistol lignende gjenstand. Denne personen sto ca 2 meter skrått bak henne. Gjerningsmann nr 1 gikk helt bort til disken og bøyde seg skrått over disken der han ga instruksjoner på engelsk. Vitne oppfattet dette som at han ønsket å få overlevert penger fra den butikk ansatte. Vitne var usikker på hvilken gjenstand gjerningsmann nr 1 hadde i hendene, men mente bestemt at han hadde en gjenstand i den ene hånda. Vitne opplyste videre at gjerningsperson nr 1 la noe på disken men var usikker på hva dette var.

Hun antok at gjerningspersonene oppholdt seg inne på stasjonen i ca 2-3 minutter.

Gjerningsperson nr 2 sa flere ganger at hun måtte ligge på gulvet. Hun var svært redd under hele hendelsen, men trodde ikke de ville skade henne. Hun antok at gjenstanden som hun ble truet med av gjerningsperson nr 2 var et våpen. Hun prøvde å se opp men var redd for konsekvensene. Hun husket at hun begynte å skjelve og fikk høy puls.

Etter at de hadde fått det de var ute etter, gikk de med bestemt rask gange ut av inngangsdøren. Vitne reiste seg opp og så at de forsvant bak venstre hjørne for stasjonen. Hun tror ikke de stakk av gårde i et kjøretøy da hun ikke så eller hørte et slikt kjøretøy rett etter hendelsen. Etter dette tok hun kontakt med betjeningen som allerede holdt på å ringe politiet. Politiet ankom stedet bare noen minutter etterpå. Hun avga en kort forklaring til politiet, men fikk anledning til å gå til skolen der hun skulle ha en viktig forelesning. Hun avga personalia og ble informert om at hun senere ville bli innkalt for å avgi en forklaring i saken.

Slutt på frie forklaring:

CD: 11:25

Vitne ble bedt om å redegjøre nærmere for den skyte liknende gjenstanden som gjerningspersonene hadde:

Våpenet:

CD: 10:20

Vitne var nå sikker på at gjerningsperson nr 2 som sto nærmest henne hadde en pistol, hun var mer usikker på om gjerningsperson nr 1 hadde et våpen eller om det var en annen gjenstand. Grunnen til at hun tror at også gjerningsperson nr 1 hadde en gjenstand eller våpen var at begge trakk opp noe fra jakken/buksen når de kom inn i butikken.

Etter hennes kjennskap til våpen var det en sort pistol som gjerningsmann nr 2 truet med. Hun uttalte: ” det liknet på en Glock pistol eller en HK P30.”

Det sistnevnte våpenet er det samme som hun bruker i opplæringsøyemed under hennes utdanning. Størrelsen på løpet til pistolen var omtrent som løpet til de nevnte våpnene.

På spørsmål viser vitne hvordan gjerningsmann nr 2 holdt våpenet. Med begge hendene på skjefte siktet han med pistolen på henne og beordret henne til å legge seg ned på magen. Hun ble svært redd og tenkte at hun måtte ligge stille slik at han ikke skulle skyte henne. Det var på dette tidspunktet hun begynte å skjelve og samtidig fikk høyere puls.

Vitne ble bedt om å beskrive gjerningspersonene:

CD: 17:00

Gjerningsperson nr 1

Beige caps
Lys i huden
Sort jakke
Beige tur bukse med sorte felter på kne
Hvite joggesko
Ca 170- 175 cm høy
Litt kraftig
Snakket gebrokkent engelsk (øst eurpesisk engelsk)
Ca 40 år eller noe eldre
Ingen spesielle særkjenne

Gjerningsperson nr 2

Brunt halv langt hår

Mørk Jakke med større felter med lyse grønt. Jakken hadde hette.

Blå dongeri bukse

Lys i huden

Ca 180-185 cm høy og tynn

Snakket engelsk ikke gebrokkent

Ca 30 år eller noe eldre.

Ingen spesielle særkjenne

Vitne ble bedt om å tegne en skisse av inneområdet på statoilstasjonen, dette for å få et bedre inntrykk av plasseringen til de som var inne på stasjonen. Vitne beskriver at det i alt var fire personer inne i butikken. Foruten henne selv var det den butikk ansatte og de 2 gjerningspersonene. Det var ikke flere inne i butikken på det aktuelle tidspunktet. Plasseringene er nærmere beskrevet i skissen som er vedlagt.

På spørsmål svarte vitne at gjerningspersonene virket veldig målbevisste og bestemte i det i foretok seg. De virket noe oppkavet og hadde høy stemme uten direkte å skrike. Hun oppfattet det slik at de hadde forskjellige oppgaver inne på stasjonen. Gjerningspersonen nr 1 var den som skulle få tak i pengene av den butikk ansatte, mens hun oppfattet at oppgaven til gjerningsperson nr 2 var å passe på vitne og eventuelt andre som skulle komme inn.

Vitne ble spurt om hun hadde noen tilføyelser eller rettelser til slutt. Dette hadde hun ikke.

På spørsmål om vitne hadde noe å utsette på hvordan avhøret ble gjennomført på, hadde hun ikke dette.

Vitne ble gjort kjent med at politiet kanskje kunne foreta en rekonstruksjon i saken og spurt om hun eventuelt kunne være med på dette. Vitne hadde ikke motforestillinger mot dette.

På spørsmål var vitne villig til å avgi ny forklaring hvis politiet hadde behov for dette.

Vitne ble spurt om hun hadde fått tilbud om oppfølging fra helse personell og eventuelt om hun hadde behov for dette. Vitne opplyste at hun ikke hadde noe behov for dette nå. Hun hadde fått litt oppfølging gjennom politihøgskolen.

Vitne ble avslutningsvis gjort kjent med at avhører ville lage et sammendrag av avhøret og at hun på et senere tidspunkt ville bli kontaktet for å kunne lese gjennom og signere avhøret.

Gjennomlest: 09.09.2011 kl 1220

Vitne: Anne Hansen

PHS student: Jan Olsen

Treningsrapport 2:

(Eva HALVORSEN ble innledningsvis gjort kjent med at det var ønsket hennes forklaring rundt ranet som skjedde på Statoil bensinstasjon i Snøfnuggata tirsdag 30.8.11, der hun var vitne til hendelsen. Hun fikk opplest formalia og sa seg villig til å avgi forklaring. Avhøret startet klokken 15:42. KJ)

(Setninger satt i parentes med initialer bak er rapportskrivners merknad. Setninger skrevet i anførselstegn er vitnets direkte utsagn, og setninger skrevet i kursiv er tilføyelser ved gjennomlesning. KJ)

Formalia:

- Saken
- Vitneansvaret
- Ikke plikt til å forklare seg for politiet

Halvorsen, heretter kalt vitnet, er tredje års student ved Politihøgskolen. Den 30.8.2011 tok vitnet bussen til Snøfnuggata, da hun skulle på en forelesning kl 09:15. Før forelesningen gikk hun innom Statoil stasjonen for å kjøpe en CD. Vitnet forklarer at hun gikk fort og var litt småstressa, og at hun hørte på 8-nyhetene på radioen på vei til Statoil. Vitnet mener hun ankom stasjonen litt over klokken 8.

Det var dårlig vær og overskyet den aktuelle dagen.

Vitnets beskrivelse av åstedet:

Til venstre for inngangen i butikken er det hyller med godteri. Lenger framme til venstre er salgsdisken, som går langs kortsiden av butikken. Resten av lokalet er bygd opp med hyller og skap.

Inne på stasjonen forklarer vitnet at hun sto til venstre for inngangen, ved godterihyllene, da to menn kom inn. Bak salgsdisken sto det en dame. Det var ingen andre i butikken.

De to mennene kom plutselig inn i butikken og sa ”This is a robbery”. Den ene av mennene, heretter kalt gjerningsmann 1, gikk rett bort til kassa. Han hadde en pistol i sin høyre hånd. Med denne pekte han mot kassadamen. Den andre, gjerningsmann 2, gikk mot vitnet. Også han hadde en pistol i hånda som han pekte på vitnet med. Vitnet husker ikke om han ba henne om å legge seg på gulvet, eller om hun gjorde det av seg selv, men hun mener han sa ”get

down” en eller to ganger til henne. Vitnet la seg da ned til venstre for kassadisen, ved pølsedisen. Hun hadde fritt innsyn til gjerningsmennene.

(Vitnets posisjon i butikken når gjerningsmennene kom inn er dokumentert på lydfil, 15 min og 6 sek. KJ)

De to mennene snakket dårlig engelsk.

Da vitnet lå på gulvet så hun at det ble overlevert noe i en hvit pose, til gjerningsmann 1. Vitnet vet ikke hva det var i posen, men hun så at den ikke var full. Vitnet tror det var penger i posen, men hun kunne ikke høre at det raslet i småmynter. Hun tror posen kan ha inneholdt sedler eller myntruller. Vitnet mener å huske at gjerningsmann 1 sa ”give me your money” til hun som sto bak kassa, men dette er hun ikke sikker på. Hun tror videre hun hørte lyden av en kassaskuff som ble dratt ut.

(Vitnets beskrivelse av posen og innholdet er dokumentert på lydfil, 24 min og 50 sek. KJ)

Da gjerningsmann 1 hadde fått overrakt posen utvekslet han og gjerningsmann 2 blikk. Deretter forlot de butikken.

Vitnet tror det gikk mellom 3-5 minutter fra hendelsen startet til gjerningsmennene forlot stedet.

Da vitnet lå på gulvet prøvde hun å se etter signalement på noen av mennene, men hun så ikke noe som skilte seg spesielt ut.

Vitnets beskrivelse av gjerningsmennene:

Gjerningsmann 1:

- Lyshudet
- Muligens kort, mørkt hår
- Lys caps på hodet, muligens beige farge
- Hvite asics joggesko med røde striper

Gjerningsmann 2:

- Mørke trekk i ansiktet, men lyshudet. Muligens mørkt skjegg
- Lue eller hette på hodet
- Softshell jakke, muligens mørk grå og grønn

- Jeans i mørkt elastoff
- Svarte, nike shox joggesko

Vitnet tror mennene var mellom 30-50 år gamle. (Dokumentert på lydfil 35 minutter og 55 sekunder. KJ)

(Vitnets beskrivelse av gjerningsmennene er dokumentert på lydfil, 11 min og 10 sek. KJ)

Vitnet forklarer at hun ikke kan huske å ha sett gjerningsmennene ta på noe inne i butikken, men hun tror det er mulig at gjerningsmann 1 tok på salgsdisken da han lente seg over for å ta den hvite posen.

Vitnet tror ikke de to gjerningsmennene pratet sammen inne i butikken. Hun beskriver at hun ble redd da gjerningsmann 2 rettet pistolen sin mot henne og hun tror han/de kunne ha brukt våpnene dersom det ble aktuelt. Hun fikk følelsen av det ut ifra hvordan han rettet pistolen sin mot henne. Hun beskriver at han pekte på henne med pistolen som i at han ville vise henne at han kom til å bruke den hvis hun ikke gjorde som han sa.

Gjerningsmennene tok til venstre da de forlot butikken, vestover. Vitnet vet ikke om de brukte noe fremkomstmiddel eller om de kom/forlot til fots.

Vitnet ble avslutningsvis forespurt om hun ønsket å fremme erstatningskrav dersom det skulle bli aktuelt. Dette ønsket hun ikke.

Vitnet samtykket til en eventuell rekonstruksjon.

(Vitnet ble etter hennes forklaring bedt om å forklare hendelsen baklengs, hun ble gjort kjent med at dette kunne trigge hukommelsen. Dette er dokumentert på lydfil 29 minutter og 40 sekunder. KJ)

(Vitnet ble spurt om det var noe spesielt ved mennenes ansikt hun la seg på minne, dokumentert på lydfil 36 minutter og 30 sekunder. KJ)

Avhøret avsluttet torsdag 8.9.11 klokken 16:20.

Treningsrapport 3:

Avhør av vitne

<u>Dato:</u>	<u>Kl:</u>	<u>Skrevet av:</u>	<u>Klasse:</u>
06.09.11	13:17	Phss Kjell Johannessen	B3

Anmeldt forhold

Ran, grovt (§268). Statoil, Snøfnuggata

Vitne

Astrid Andreassen

Avhør/Forklaring

Politihøgskolen, avhørsrom 29

Fredag 06.09.11, kl. 13:17

Gjort kjent med

- hva det ønskes forklaring om
- vitneansvaret
- sin rett til å ikke avgi forklaring til politiet
- at det blir tatt lyd- og bildeopptak jf. Påtaleinstruksen §8-16
- sin rett etter strpl. § 123 å nekte å svare på spørsmål som kan utsette henne eller nærmeste familie for straff

Villig til å forklare seg, og forklarte:

(Tirsdag 06.08.11 kl. 1317 møtte **Astrid ANDREASSEN**, heretter omtalt som vitne, til avhør ved Politihøgskolen. Vitnet ble innledningsvis gjort kjent med at avhøret ble tatt opp på lyd og bilde. Vitnet samtykket til dette. K.J.).

(Dette er et resymé som er utarbeidet på bakgrunn av notater og opptak av vitnet mandag 06.09.11 kl. 1317. Vitnet ble avhørt i 46 minutter. Hun forklarte seg først fritt om hendelsen uten at jeg stilte spørsmål. Jeg stilte henne deretter spørsmål hvor hun utdypet hendelsesforløpet samtidig som hun tegnet en skisse og viste på den samtidig som hun forklarte.K.J.).

(Tekst i ”anførselstegn er direkte sitat fra vitnet. Tekst i (parentes) er rapportskrivers merknad. Tekst i *kursiv* er vitnets rettelser/tilføyelser. (K.J.)

(Vitnet ble innledningsvis gjort kjent med at politiet ønsket hennes forklaring rundt det grove ranet fra Statoil stasjonen i Snøfnuggata den 30.08.11 ca. kl. 0810. Hun ble oppfordret til å forklare seg sannferdig og så detaljert som mulig. K.J.)

Vitnet forklarte at hun ca. kl. 0800 tirsdag den 30.08.11 gikk fra leiligheten sin i Stigata mot Statoil i Snøfnuggata for å kjøpe en CD i bursdagsgave til en venn. Hun kom fram til bensinstasjonen ca. kl. 0810, og gikk så inn på bensinstasjonen gjennom hovedinngangen. Der tok hun til venstre og sa ”hei” til damen som stod bak disken inne på bensinstasjonen, før hun stilte seg med ansiktet mot reolen med smågodt. Vitnet tror ikke det var flere personer enn damen bak disken inne på bensinstasjonen.

Vitnet ble så oppmerksom på to menn som kom inn på bensinstasjonen. Hun husker ikke hva de sa som gjorde at hun la merke til dem, men husker at det ble sagt ”down on the ground” og ”give me money”. Vitnet la seg ned på bakken og prøvde å ligge så rolig som mulig. En av personene stilte seg foran vitnet, og siktet med svart pistol mot vitnet. Han ropte ” stay on the ground”. Den andre stilte seg foran disken, og siktet en svart pistol mot damen bak disken.

Begge gjerningspersonene snakket ”gebrokkent” engelsk. Vitnet forklarte videre at hun ikke tror engelsk var morsmålet deres. De var begge lyse i huden og ca mellom 25- 35 år.

Fra den posisjonen vitnet hadde, kunne hun se at gjerningspersonen som sto foran kassen fikk en pose. Da han fikk denne posen, forlot begge gjerningsmennene bensinstasjonen. Kort tid etterpå kom politiet. Vitnet kunne ikke se hvilken retning gjerningsmennene tok, eller om de kjørte bil.

DVD: 09:26

Vitnet ble bedt om å beskrive mannen som sto vendt mot henne og forklarte at han var normal bygd, ca. mellom 170 – 185 cm høy, han hadde på seg dongeri/olabukse, lysegrønn og grå fritidsjakke med hette og en grå lue. Han sto ca 1,5 meter fra vitnet. Vitnet forklarte at han var høyere enn hyllene inne på bensinstasjonen.

På spørsmål beskrev vitnet gjerningspersonen som sto vendt mot disken at han hadde på seg en beige fjellbukse, mørkeblå/sort jakke, beige caps på hodet og lyse joggesko. Han sto ca 1,5 meter fra disken.

Vitnet forklarte på spørsmål at hun ikke har så mye kjennskap til våpen, bortsett fra våpenopplæringen hun har fått ved Politihøgskolen. Hun forklarte at hun så at det var en pistol som ble rettet mot henne og at den var svart. Hun tror begge gjerningspersonene hadde det samme våpenet. Begge holdt pistolen med en hånd.

DVD: 22:00

Vitnet ble bedt om å beskrive posen som gjerningspersonen som stod foran disken fikk av damen bak disken, og forklarte at hun tror det kan ha vært en Rema 1000-pose eller en pose fra Statoil. Dette er hun usikker på. Videre forklart vitnet at hun ikke så at det ble lagt penger i posen, men forstod det sånn ut fra hva gjerningsmannen sa.

På spørsmål forklarte vitnet at det må ha vært en del penger i posen, på grunn av tyngden på posen da den ble løftet over disken.

Vitnet forklarte på spørsmål at hun ble veldig redd da hun fikk en pistol rettet mot seg. Hun tenkte at gjerningsmennene ville forsvinne hvis de fikk penger, hun gjorde som de sa og lå stille. I ettertid har vitnet tenkt noe på hendelsen, og synes det var en ekkel opplevelse.

På spørsmål forklarte vitnet at gjerningsmennene møttes i midten av bensinstasjonen etter at den ene hadde mottatt posen med penger. De gikk sammen ut av bensinstasjonen. Vitnet husker ikke om de hadde gjemt pistolene, eller gikk med de i hånda.

(Vitnet ble på dette tidspunktet tildelt et ark og en blyant og bedt om å tegne hennes posisjon i forhold til gjerningspersonene. Tegningen er vedlagt saken. K.J.)

DVD: 33:00

Vitnet forklarte på spørsmål at hun ikke la merke til noe særkjenne eller spesielt ved noen av gjerningspersonene. Hun forklarte at hun ikke ville ha tenkt over dem hvis hun hadde møtt de på gaten. De var helt "normale".

Vitnet ble avslutningsvis oppfordret til å ta kontakt med politiet hvis hun skulle komme på noe mer rundt hendelsen inne på Statoil.

Avhøret avsluttet kl. 14:05.

Gjennomlest og vedtatt

Astrid Andreassen

Kjell Johannessen

Treningsrapport 4:

Arbeidskrav i REL og Psykologi
Hovedområde etterforskning B3

Avhørsrapport

Lars Johnsen

Klasse B3

Studieåret 2011/2012

Gjort kjent med:

- Saken
- Vitneansvaret
- Sin rett etter straffeprosessloven § 123, 1. ledd til å nekte å avgi forklaring eller svare på spørsmål som kan utsette en selv for straff eller tap av borgerlig aktelse.
- At det blir tatt lyd- og bildeopptak jf. påtaleinstruksen § 8-16
- Sin rett til å nekte å forklare seg for politiet
- Villig til å forklare seg, og forklarte:

(Tidspunkter for direkte avskrift av vitnets uttalelser er gjengitt med utgangspunkt fra lydopptak. L.J.)

Berit Pettersen, fnr. 200988 00000, Soltgata 3, tlf. 90000000, heretter kalt vitne, møtte Torsdag 30.08.11 kl. 1415, til avhør på Politihøgskolen, i forbindelse med at hun var vitne til et ran på Statoil bensinstasjon i Snøfnuggata 37 tidligere på dagen.

Vitne ble bedt om å forklare seg så detaljert som mulig fra hendelsen tidligere på dagen.

Vitne forklarte at hun kom gående inn på Statoil ca. 0815 i dag tidlig. I det hun gikk inn døren kikket hun seg litt rundt. Hun satte så kursen mot hylla med smågodt. Hylla var montert ved den ene kassen, til venstre i lokalene.

Vitne forklarte at hun hadde vært inne i lokalet i rundt 30 sekunder, da det kom to menn i lokalene. Vitne sto da i hjørnet mellom smågodthylla og den ene kassa.

06:28: "Han ene gikk bort mot hun som stod bak kassa, og holdt en pistolaktig ting mot henne, og sa noe sånn som; this is a robbery, give me the money, eller noe i den duren."

06:50: "Han andre holdt en pistol mot meg, og ba meg legge meg ned ... så jeg la meg ned på gulvet."

Vitne ble liggende på gulvet med hodet mot gjerningsmannen som sto nærmest henne. Hun så også den andre gjerningsmannen borte ved kassa.

07:16: "Også regner jeg med at han som sto ved kassa, fikk noe av hun i betjeningen, for de dro jo til slutt."

Vitne så deretter at gjerningsmennene gikk ut av lokalene, og til venstre på utsiden av bensinstasjonen. Vitne beskrev begge to som menn. Videre beskriver hun gjerningspersonene på følgende måte:

- Gjerningsperson ved kassa: Hvite joggesko med noe blått, grønn turbukse med sorte lommer og sorte klaffer på rumpa, sort jakke, og grå caps.
- Gjerningsperson nærmest vitne: Grå strikkelue, litt mørk jeans, grå og grønn jakke, sorte "Nike shocks" sko.

Vitne ble bedt om å forklare hendelsen i omvendt rekkefølge, fra gjerningsmennene gikk ut av bensinstasjonen, til de kom inn. Vitne forklarte at begge gjerningsmennene truet med noe pistolaktig, og at disse var sorte, eller mørke. Begge gjerningsmennene kom inn døra, og gikk først bak en hylle. Vitne så de derfor ikke så veldig godt i begynnelsen, før hun ble truet ned på gulvet. Vitne så ikke hvor gjerningspersonene kom fra, eller hvordan de kom seg til bensinstasjonen.

Vitne beskrev begge gjerningsmennene som ganske rolig, helt til de kom bort til kassa.

På spørsmål svarte vitne at begge virket forholdsvis rolige også når de kom til kassa. De virket ikke nervøse, og var ganske behersket, selv om selve situasjonen eskalerte.

Vitne ble bedt om å forklare hva hun så mens hun lå nede på gulvet. Vitne forklarte at hun så begge gjerningspersonene veldig klart. Han ene sto rett foran henne. Han andre sto borte ved kassa og kikket på hun som jobbet der. Vitne kunne ikke den ansatte, da hun sto gjemt bak disken.

På spørsmål svarte vitne at mannen som sto ved kassa virket veldig rolig, og avventende til hva den ansatte bak kassa gjorde. Han virket ikke stresset, men vitne så ikke ansiktet hans. Mannen nærmest vitne sto også veldig rolig. Han rettet pistolen mot henne, og bare sto der.

På spørsmål svarte vitne at det ikke ble sagt noe mer fra gjerningsmennene enn det som er beskrevet ovenfor, verken mellom dem, mellom dem og vitne, eller mellom dem og den ansatte.

På spørsmål svarte vitne at gjerningsmennene ikke virket ruset eller unormale på noen måte, fra det hun kunne se.

Vitne sa at hun under hendelsen forsøkte å få med seg så mye som mulig av det som skjedde. Vitne har tenkt på hendelsen i ettertid, for å huske hva som skjedde. Hun syntes det var skremmende mens det hele pågikk, da det ikke er normalt å få en pistol rettet mot seg.

Vitne fikk ingen fysiske skader under hendelsen, og ingen skader på klær eller eiendeler.

Etter hendelsen gikk vitne ut fra butikklokalene. Politiet kom til stede, og hun ga fra seg personalia. Hun hadde dårlig tid da hun måtte rekke skolen, og fikk beskjed om å returnere til avhør senere på dagen.

Vitne har ikke noe erstatningskrav hun ønsker fremmet i en eventuell straffesak.

Vitne hadde ingenting å utsette på gjennomføringen av avhøret.

Vitne fikk informasjon om at hun kan bli kalt inn til nye avhør, og rettsoppmøte ved en eventuell straffesak.

Avhøret avsluttet 30.08.11 kl. 1452.

Gjennomlest og vedtatt.

Politistudent Lars Johnsen

Berit Pettersen

Treningsrapport 5:

POLITIHØGSKOLEN

Arbeidskrav i rapport - og etterforskningslære og psykologi

Skrevet av Ingrid Kristiansen

Klasse B3

Resymé

Det er tirsdag 06.06.2011 og klokken er nå 1656. Det er holdt avhør av **Ole JENSEN**, heretter omtalt som vitnet, i sak 0000. Avhøret gjelder vitnets observasjoner og opplysninger rundt det grove ranet på Statoil i Snøfnuggata 37.

Vitnet har avgitt en forklaring som ble tatt opp på lyd og bildet, og jeg vil nå foreta en oppsummering / resymé av det vitnet har forklart seg om.

(For fullstendige opplysninger henvises det til opptak oppbevart ved PHS. Tid det vises til er forbrukt tid i avhøret. Opplysninger som rapportskriver har kommet med, er blitt skrevet i parentes med initialene til rapportskriver(IK). Tekst i ”anførselstegn” er direkte sitat fra vitne med forbehold om skrivefeil. Rettelser/ tilføyelser under gjennomlesing er skrevet med *kursiv* på det stedet i avhøret hvor rettelsen/tilføyelsen fremkom.

Avhøret startet 06.09.2011 klokken 1445.

Vitnet ble innledningsvis gjort kjent med at politiet ønsker hans forklaring om det han observerte onsdag den 30.08.2011 i forbindelse med ranet på Statoil. Vitnet ble også gjort kjent med vitneansvaret og sin rett til å nekte å forklare seg for politiet.

Vitnet er tredjeårsstudent ved politihøgskolen, og var på vei til skolen da han kjørte innom Statoil for å kjøpe en CD. Vitnet tror klokken var ca 0820, da han kom til Statoil.

Vitnet gikk inn på Statoil og bort til CD-hyllen som er plassert til venstre for kassen. Vitnet la ikke merke til om det var andre kunder i lokalet, men at det var en ansatt bak kassen og en annen ansatt litt lengre inn i lokalet, hvor brushyllene er plassert.

(se vedlagt skisse over Statoil med plasseringer, tegnet av vitnet. IK)

I det vitnet stod og så på CD'ene hørte han at det ringte i inngangsdørbjellen. Vitnet snudde seg mot inngangsdøren og så to mannspersoner komme inn i lokalet. Vitnet fikk en dårlig magefølelse da han så personene. Rett etter at de to personene kom inn i lokalet ropte den ene gjerningsmannen, heretter omtalt som gjerningsmann 1, ”this is a robbery” og gikk rett bort til disken. Der sa han til den ansatte bak disken, ”give me all your money”. Gjerningsperson 1 hadde en pistol i hånden som han truet med.

Den andre gjerningspersonen, heretter omtalt som gjerningsperson 2, siktet på vitnet med en pistol og kommanderte han til å legge seg ned på gulvet.

(se vedlagt skisse over Statoil med plasseringer, tegnet av vitnet. IK)

Gjerningsperson 2 snakket også engelsk og ropte til vitnet: ”get down”. Vitnet satte seg ned ved CD-hyllen. Etter at vitnet hadde satt seg ned, fikk han flere ganger beskjed om å holde seg nede.

Vitnet fikk inntrykket av at det var gjerningsperson 2 sin oppgave og passe på hvis det kom noen inn i lokalet, og ha kontroll på de som allerede var der, mens gjerningsperson 1 truet den ansatte bak disken. Vitnet oppfattet begge gjerningspersonene som veldig truende, og turte ikke å gjøre noe annet enn det han ble bedt om.

Vitnet vet ikke om gjerningsperson 1 fikk med seg penger, men han så at han holdt i en pose da han forlot lokalet. Vitnet fikk ikke med seg hvilken vei gjerningspersonene tok da de gikk ut av lokalet. Men det er mulig de dro i nordlig retning, da vitnet fikk inntrykket av at de kom derfra. Men dette er ikke vitnet sikker på.

Vitnet mente at hendelsen varte ca i et minutt.

Vitnets beskrivelse av gjerningspersonene: (tid: DVD 00.06.02 IK)

Gjerningsperson 1:

Person: Mann, lys i huden.

Klesdrakt: Beige/grå cap, sort jakke, grønn bukse og muligens hvite sko.

Dialekt/språkform: Snakket engelsk, men uttalen tilsa at personen ikke var fra et engelsktalende land.

Gjerningsperson 2:

Person: Mann, lys i huden. Høyere enn gjerningsperson 1.

Klesdrakt: Grå lue, grønn jakke, muligens av typen softshell. Blå olabukser og sorte sko.

Dialekt/språkform: Snakket engelsk, men uttalen tilsa at personene ikke var fra et engelsktalende land.

Begge gjerningspersonene hadde pistol. Den ene pistolen var av fargen svart, men vitnet husker ikke hvem av gjerningspersonene som hadde den svarte pistolen.

Vitnet husker ikke om gjerningspersonene hadde på seg hansker.

Vitnet er villig til å stille til nytt avhør dersom han har flere opplysninger å komme med, eller politiet har flere spørsmål.

Treningsrapport 6:

POLITIHØGSKOLEN

ETTERFORSKNING B3

Arbeidskrav- Vitneavhør

Høsten 2011

Liv Johansen

Politihøgskolestudent
Klasse B3

Gjort kjent med

- Saken
- Vitneansvaret
- At avhøret tas opp på lyd- og bilde

(Denne rapporten er et sammendrag av vitnets forklaring. Eventuelle rettelser eller tilføyelser vitnet kom med ved gjennomlesning er skrevet inn på aktuelt sted i rapporten merket med teksten ”rettelse” eller ”tilføyelse”. Henvvisninger til tidspunkt i avhøret er skrevet inn på aktuelle steder. L.J)

(Innledningsvis ble vitnet gjort kjent med at politiet ønsket hans forklaring omkring ranet på Statoil i Snøfnuggata 30.08.11. L.J)

Vitnet forklarte at han på vei til skolen gikk innom Statoil for å kjøpe seg en cd. Han gikk inn på stasjonen og inn til venstre i butikken, hvor cdhyllen befinner seg.

Da han stod der ble han oppmerksom på to menn som kom inn. De ”marsjerte fokusert mot disken”. Den ene personen trakk frem et våpen, rettet dette mot vitnet og sa ”Get down on the floor”(07:30 L.J). (Denne personen er heretter omtalt som Gjerningsperson 1, forkortet til GP1 L.J) Dette gjentok han to-tre ganger og sa at vitnet skulle se ned i gulvet. Vitnet beskrev engelskuttalen som ”Petter Solberg engelsk”.

Vitnet klarte ikke å høre om den andre gjerningsmannen sa noe (heretter omtalt som GP2 L.J), men han kunne se at leppene beveget på seg. Han stod ved kassen og holdt en pose. Vitnet så at hendene til ekspeditøren beveget seg over posen, men han så ikke om vedkommende la noe oppi posen. Det var en blå statoil pose ifølge vitnet.

GP1 holdt våpenet i sin høyre hånd rettet mot vitne hele tiden. På spørsmål sa vitnet at våpenet var en sort pistol. Denne gjerningsmannen var kraftig og godt trent. Han var mellom 185-190cm, 30-40år og hadde hvit hud. Vitnet sa han hadde østeuropeisk eller nordisk utseende. Han var iført en grå, stor strikkelue og en lyseblå olabukse. (08:38 L.J)

GP2 var iført en sort eller grå caps. Vitnet mente også at han hadde på seg en gul jakke med sorte ermer fra skuldrene. Jakken var tykk og minnet om en vinterjakke.(14:50 L.J)

Begge gjerningspersonene stod ved kassen. GP2 stod fremst og GP1 stod rett bak ham. Vitnet er usikker på om GP2 hadde våpen.

Vitnet sa på spørsmål at han opplevde det som skummelt å ha et våpen rettet mot seg, men at han ikke har hatt noen problemer med dette i ettertid.

På spørsmål sa vitnet at han ikke hadde pratet med noen andre vitner om denne hendelsen, og at han heller ikke har lest eller hørt om saken i media.

Vitnet forklarte at det hele gikk svært fort, de brukte ikke mer enn 1-2 minutter. På spørsmål om hvordan oppførselen deres var, svarte vitnet at de var ”bestemte og effektive og det virket som de hadde gjort det før.” (17:58 L.J)

På spørsmål sa vitnet at gjerningspersonene forlot stasjonen sammen. De gikk ut til venstre i retning nord.(13:30 L.J) Vitnet så ingen biler utenfor.

Da gjerningspersonene hadde forlatt stasjonen gikk vitnet bort til ekspeditøren og forhørte seg om det gikk bra med vedkommende. Deretter ringte han politiet og gikk utenfor. Han så ikke gjerningspersonene da han var utenfor.

(Vitnet ble på et tidspunkt tildelt et ark og en kulepenn og bedt om å tegne hans egen og de andres plassering inne på bensinstasjonen. Tegningen var til hjelp for at jeg lettere skulle se for meg hvor de var plassert. Den blir ikke vedlagt saken ettersom det er sikret videoovervåkning som dokumenterer plasseringen. L.J)

Vitnet ønsker ikke at påtalemyndigheten skal fremme noen borgerlige rettskrav på vegne av ham.

Vitnet er villig til å delta i en rekonstruksjon dersom dette blir aktuelt.

Gjennomlest og vedtatt.

Per Nilsen

Politistudent Liv Johansen

Rapportskrivers bemerkninger:

Avhøret er i sin helhet tatt opp på lyd- og bilde. Originalopptaket oppbevares ved politistasjonen, kopi medfølger saken.

Treningsrapport 7:

ARBEIDSKRAV REL/PSY

Marit Karlsen B3

PSH

2. Individuell avhørsrapport

Sted, dato og tidspunkt for avhøret: Politihøgskolen, 09.09.2011, ca. kl. 12:40

Vitne: Kari Larsen, f. 23.02.1989.

Gjort kjent med: Vitneansvaret, hva det ønskes forklaring om.

(Informasjon til leseren: Avhøret ble tatt opp på lyd. Henvisninger til lydopptaket i teksten er skrevet i parentes. Tekst skrevet i parentes er rapportskrivers merknad. Tekst i “anførselstegn” er direkte sitat fra avhørte. Rettelser/tilføyelser under gjennomlesning er skrevet i *kursiv skrift* på det stedet i avhøret hvor rettelsen/tilføyelsen framkom. Rapporten ble utarbeidet etter avhøret på bakgrunn av lydopptaket. Original CD er sendt elektronisk arkiv ved politistasjonen med løpenummer 0000/00. Kopi av CD ligger vedlagt i saken.)

(Vitnet ble innledningsvis gjort kjent med at politiet ønsker hennes forklaring i anledning til at hun var vitne til et ran, som skjedde 300811 på Statoil bensinstasjon i Snøfnuggata 37. Hun ble bedt om å redegjøre for sine observasjoner før, under og etter hendelsen.)

Fri forklaring (02:47):

Vitnet var på vei til skolen, hun hadde en obligatorisk time 0915. Hun tror klokken var litt før 0800 på morgenen. Vitne ville kjøpe en CD som hun skulle bruke etter skolen. Når hun gikk inn på stasjonen kjøpte hun en CD først, og så gikk hun videre til godterihyllen. Her ville hun kjøpe godteri for filmkvelden som hun skulle ha sammen med sine venninner på kvelden. Kort tid etter kom to menn inn på bensinstasjonen. Vitne forklarer at de så “ganske norske av utseende”(03:36). Hun forklarer at de var lyse i huden. Begge mennene brølte på engelsk, men vitnet syntes at de snakket gebrokkent engelsk. For henne hørtes det ut som om de ikke var fra noen land hvor man har engelsk som morsmål. En gjerningsmann, heretter omtalt som gjerningsmann 1, gikk rett til disken, mens andre gjerningsmannen, heretter omtalt som

gjerningsmann 2, kom bort til henne. Han sa til henne på engelsk: "Get down on the ground", mens han pekte på henne med "en svart gjenstand, en Glock lignende gjenstand, en pistol."(04:12). Hun la seg ned på bakken med en gang. Hun ble veldig redd og hun turte ikke å gjøre noe annet enn å legge seg ned. Gjerningsmann 1, som stod ved disken, pekte på damen bak disken med en pistol og sa "Get me sigarets and money"(04:45). Vitne sier at hun er usikker på om gjerningsmann 1 hadde med seg en hvit pose eller om han fikk det av kassadamen. Vitnet forklarer at hun syntes at mennene så ruset ut, de var veldig aggressive og desperate etter å få alt unnagjort fort. Hun sier at damen bak disken var veldig redd og hun sa at de skal få det de vil, bare at de ikke skyter. Vitnet forklarer at hun ikke så hva damen la i posen, men hun vet at noe ble lagt i posen. Hun kunne ikke se noe over disken fordi hun lå nede på bakken. Det tok kanskje 2-3 minutter fra de kom inn i bensinstasjon til de var ute igjen. Da de fikk det de ville i posen løp de ut.

Vitnet beskriver mannen ved disken, gjerningsmann 1, som mørkt kledd. Han hadde på seg en mørk jakke og en grå lue. Vitnet husker at noen av gjerningsmennene hadde på seg en turbukse, men husker ikke hvilken av dem det var. Gjerningsmann 2, som stod like ved henne, hadde på seg dongeribukse og en grønn jakke. Hun tror at han også hadde en besj caps på hodet.

Etter at gjerningsmennene forlot bensinstasjonen sier vitne at hun ble veldig forvirret. Hun tror at hun lå på bakken også etter at de hadde forlatt åstedet. Politiet kom på stedet ganske fort etter at gjerningsmennene dro. Vitne sier at hun måtte rekke denne timen på skolen, og at hun sa seg villig til å avgi forklaring samme dagen etter skolen.

(Fri forklaring slutt. MK.) (07:38)

Oppklaring og utdyping 08:25:

På spørsmål svarer vitnet at hun går til politihøgskolen hver dag. Hun bor nesten ved skolen. Denne dagen gikk hun forbi skolen og ned til Statoil, fordi hun visste at det var det nærmeste stedet hvor hun kunne kjøpe musikk. Vitnet forklarer at hun ikke klarer å huske hva mennene brølte når de kom inn på stasjonen, men at det kan være noe som "This is a robbery"(09:40). Hun husker også at en av mennene var mer stresset enn andre og sa "Hurry up, get done with it"(09:56). Hun sier at hun hørte dem snakke engelsk, og ingen andre språk.

På spørsmål svarer vitnet at hun stod ca to meter fra kassedisken når gjerningsmennene kom inn. Når hun stod ved godterihyllen var kassedisken rett foran henne. Vitnet sier at hun la seg ned på samme stedet, ca to meter fra kassedisken.

På spørsmål forklarer vitnet at mennene hadde samme hudfarge som hun har. En gjerningsmann var litt brun i huden, men hun tror at dette var mer solbrun farge enn naturlig brun. Mennene hadde normal kroppsbygning, de var ca 170-180 cm høye. Dette var vanskelig for vitnet å bedømme fordi hun lå nede på bakken. Hun mener at de var helt normale norsk lignende personer. Ingen av dem var overvektige, de så ut til å være godt trente. Hun tror at de kunne ha veid rundt 80-90 kg. Hun tror at begge kunne ha hatt kort hår, fordi hun ikke så noe hårvekst. De hadde på seg luer, så kanskje de har puttet all håret i luen. På spørsmål svarer vitnet at det hun mente med gebrokkent engelsk, er at de snakket "norsk-engelsk"(13:10). Hun kunne høre at de ikke var fra England eller USA.

På spørsmål om hvit pose, forklarer vitnet at hun så posen når de var på vei ut. Posen var helt hvit og det var ingen merker på posen.

Vitnet forklarer at gjerningsmennene var aggressive og desperate på den måten at de stresset mye når de kom inn. Hun kunne se at hendene deres ristet. Det så ut som om de måtte "manne seg opp"(15:16) før de kom inn i butikken. Begge hadde med seg en pistol for å skape mer frykt, og begge pistolene pekte mot noen. Blikket deres "flakket litt rundt"(14:39), det så ut som om de var redde at noen andre skal komme i butikken. Samtidig pratet de ikke normalt. Hver gang de sa noe så "gapte de det ut"(16:00). De truet med høy og mørk stemme.

På spørsmål om pistolen forklarer vitnet at det var en helt svart gjenstand. Den hadde svart håndskjeft, og de holdt den med begge hender. Vitnet sier at hun ikke tror at det var softgun, fordi de virket veldig reelt. Hun kom aldri i kontakt med pistolen for å kunne si om den var ekte. Gjenstanden var ca 20 cm lang(17:34). Hun så at det var svart under pistolen, derfor tror hun at magasinet var i pistolen. Hun vet ikke om det var noen kuler i, fordi det aldri ble avfyrt noen skudd.

Vitnet ga følgende beskrivelse av gjerningsmann 1 (19:00):

- Kjønn: Mann, ca. 180 cm, 80-90 kg.
- Hudfarge: Lys i huden. Litt sommerbrun.
- Utseende: Ingen spesielle trekk. Hadde ingen mørk skjeggvekst.
- Særkjenne: Så ingen spesielle ting.

- Klesdrakt: Mørk allværsjakke, turbukse i svart/grønn/blå, grå lue.
- Dialekt/språkform: Gebrokkent engelsk. "Norsk-engelsk".
- Gjenkjennelse: Er usikker om hun ville ha kjent igjen denne personen, alt skjedde fort.

Gjerningsmann 1 var den som gikk først inn på stasjonen. Han stod ca 3-4 m unna vitnet. Han hadde ikke tildekket ansiktet med noe. På spørsmål svarer vitnet at hun tror at det var han som bæret ut den hvite posen, fordi det er han som truet til seg røyk og penger.

Vitnet ga følgende beskrivelse av gjerningsmann 2 (23:22):

- Kjønn: Mann. Ca 185-190 cm høy. Ca. 80-90 kg.
- Hudfarge: Lys i huden.
- Utseende: Ingen spesielle trekk. Han hadde ingen mørk skjeggvekst.
- Særkjenne: La ikke merke til noe spesielt.
- Klesdrakt: Grønn allværsjakke, dongeribukse, besj caps.
- Dialekt/språkform: Gebrokkent engelsk. "Norsk-engelsk".
- Gjenkjennelse: Vitnet er ikke sikker på om hun hadde kjent igjen denne personen heller.

Gjerningsmann 2 pekte med pistolen mot vitnet hele tiden. Han truet henne aldri, utenom når han ba henne legge seg ned på bakken.

Vitnet forklarer at ingen av gjerningsmennene hadde hansker på seg. Hun husker å ha sett bare hender som holdt rundt pistolskjeftet. På spørsmål svarer hun at hun er usikker på om de hadde noe på hendene i form av klokker eller armbånd. Hun sier også at hun mener å ikke ha sett noen ringer på hendene deres. Hun forklarer at mennene gikk til venstre når de kom seg ut av stasjonen. Mer enn det så hun ikke.

På spørsmål svarer vitnet at hun lå på magen hele tiden. Hun hadde ansiktet mot gjerningspersonene. Begge gjerningsmennene stod foran henne, og hun kunne se pistolen rettet mot seg hele tiden. Hun vet ikke om gjerningsmann 2 pekte mot hodet hennes eller ryggen. Vitnet sier at hun ikke gjorde noe for å provosere gjerningsmann 2, hun lå helt stille på bakken.

På spørsmål svarer vitnet at hun ikke husker hvordan damen bak disken så ut. Hun sier at hun ikke la merke til kassadamen når hun først gikk inn på stasjonen. Vitnet husker ikke hva hun hadde på seg eller hvordan hårfarge hun hadde. Vitnet forklarer at kassadamen virket redd og stresset for å gi gjerningsmennene det de ville ha fort. Vitnet tror at kassadamen gjentok hele

tiden “ja, ja”(30:13) og ga dem det de ville ha. Vitnet sier at gjerningsmennene aldri gikk bak disken, de fikk kassadamen til å hente ting for dem.

Vitnet forklarer at hun var redd og følte seg handlingslammet. Hun hadde tanker om å kanskje gjøre noe, men hun unnså at det ville skape problemer og gjøre situasjonen verre. Hun følte seg presset mot gulvet, uten mulighet for noe innspill. Hun understreker igjen at hun var veldig redd mens hun lå der. Etter hendelsen har hun vært litt skeptisk til at hun kanskje treffer gjerningsmennene på gata og at de kan kjenne henne igjen. Hun ser mer over ryggen nå enn før. Men ellers er hun ikke redd for noe.

Vitnet sier at hun tror at det var en kunde til på bensinstasjonen under hendelsen og at dette var en mann. Men hun vet ikke om han var på bensinstasjonen eller om han gikk ut i det gjerningsmennene kom inn. Hun klarte ikke å se han under hendelsen, og gjerningsmennene viet ingen oppmerksomhet til han. Sist hun så denne mannen var han på andre siden av lokalet. Hun klarer ikke huske hvordan han så ut eller hva han hadde på seg.

(Oppklaring/Utdypning/Oppfølgende spørsmål slutt. MK.) (35:20)

Vitnet ble opplyst om at hun må komme tilbake og lese gjennom avhøret når det er ferdig skrevet. På dette tidspunktet vil vi tilføye noe om hun ønsker dette eller rette på noe.

Avhøret avsluttet fredag 09.09.11 kl. 13:26

Ingen rettelser eller tilføyelser ved gjennomgang av avhøret.

Lest og vedtatt.

Treningsrapport 8:

Sak					
Anmeldt forhold Ran, grovt (Strl.§ 268), Statoil Stasjonen					
Fra dato	Kl.	Til dato	Kl.	Gjerningskommune	Statistikkgruppe
10.1.2012	08.00	10.1.2011	08.00	NORGE	
Vitne					
Navn Bjørn Pedersen				Fødselsnr. 310687	Kjønn M
Adresse Snøfnuggata 37			Postnr. og sted 0000 Norge		Telf. privat 90000000
Arbeidsgiver, adresse, postnr. og sted					Telf. arb.giver
Kan treffes på dagtid (jobb/telf.)					
Forhold/slektskap til den/de fornærmede/mistenkte/siktede Uforbunden, ubeslektet.					
Avhør/Forklaring					
Sted Politihøgskolen			Start (dag, dato, kl.) 09.9.2011 15:30		
Andre som var tilstede under avhøret Ingen					
Personer som ble varslet om avhøret, men ikke møtte Ingen					
Forklaring					

Gjort kjent med

- saken,
- ikke plikt å forklare seg for politiet
- vitneansvaret
- strpl. § 123, 1 ledd, første setning, om ikke å svare på spørsmål som kan utsette vitnet eller hans nærmeste for straff eller vesentlig tap av sosialt omdømme
- Strl.§ 168
- at det blir tatt lyd- og videoopptak

Villig til å forklare seg, forklarer:

(Tekst i parentes er rapportskriverens bemerkning, tekst i *kursiv* er rettelser/ tilføyelser ved gjennomlesing, og anførselstegn viser til direkte sitat jf. Lydopptak. Resymet ble gjennomgått med vitnet onsdag 12. mars, lydopptaket oppbevares ved politistasjonen. I den grad det henvises til lydfil er dette en angivelse av tid på opptaket. I.A)

(For å få full oversikt over hvilke spørsmål som er stilt, samt i hvilken rekkefølge opplysningene er fremkommet, må opptaket høres i sin helhet. I.A)

Vitnet, **Bjørn PEDERSEN** møtte til avhør, onsdag 18.1.2012 kl. 15.30. Etter innkallelse i forbindelse med det grove ranet som fant sted på Statoil bensinstasjon, Snøfnuggata 37, mandag 10.1.2012. Vitnet var til stedet under ranet og forklarte seg i den forbindelse til politibetjentene som ankom åstedet kort tid etter ranet.

11:02

Mandag 10.1.2012 syklet vitnet på vei til skolen. Han bor rett ved Statoil stasjonen, nærmere bestemt Kanariveien 12. Vitnet forteller at han trengte ny musikk til å ha med seg i treningsrommet på skolen. Da var klokka litt før 08:00. Han gikk litt rundt og kikket inne på stasjonen, og så ble han stående foran smågodt-hyllen. Her stod han med ryggen til kassen. Plutselig hørte han roping. To karer kom inn på stasjonen, begge hadde pistol i hånden og de ropte at han skulle legge seg ned.

13:17

Den ene raneren sa at vitnet skulle legge seg ned. Han ble sittende på knærne og holdt seg i ro. Den ene raneren stod rett ved siden av vitnet og pekte et våpen rett i mot vitnet. Den andre raneren rettet pistolen mot kassadamen, og kommanderte henne til å gi han pengene. Etter at raneren fikk pengene, gikk de rolig ut av Statoil stasjonen.

15:48

«Med pistolen rettet mot meg, glemte jeg alt annet rundt. Var bare konsentrert om pistolen. Alt gikk kjempefort.»

17:45

På spørsmål om hvor vitnet stod når ranerne kom inn på stasjonen, svarte han at han skal prøve å fortelle meg det.

18:15

Vitnet fikk et papir og en penn. Han ble bedt om å tegne og forklare. Vitnet fortalte at han stod med ryggen mot kassa og disken. Raner r 2 (jfr. tegning som er lagt ved saken) stod rett bak han og ropte til han at han skulle legge seg ned.

21:40

Vitnet ble spurt om han vet hvilket våpen som var rettet mot han. Han svarte at det var et pistol-lignende våpen. Svart i fargen, kanskje 9 mm, og det opplevdes som ekte for han.

22:38

Vitnet ble spurt om han kunne beskrive mannen som stod og pekte våpenet mot han? Han fortalte at mannen hadde på seg en ytterjakke med grønne detaljer. Kanskje en Gore-Tex jakke. Han hadde blondt hår, og han var lys i huden, han hadde en hette over hodet. Denne mannen virket litt høyere enn han andre. Mannen hadde normal kropp.

24:28

Vitnet fortalte at begge ranerne ropte på engelsk. I alle fall han som stod foran disken og truet til seg pengene. De ropte at «This is a robbery»

Vitnet fortalte at han som stod ved disken hadde lyse joggesko, grå genser, mørke bukser, mørk lue, ikke langt hår, han var lys i huden, hadde britisk/ engelsk aksent, og han var også litt kraftig.

På spørsmål om han trodde det var flere involvert i ranet svarte vitnet nei. Han var den eneste kunden inne i butikken. Ellers var det 2-3 som fylte drivstoff ute.

På spørsmål om han kunne huske hvilket språk de snakket seg i mellom svarte han at de snakket engelsk hele tiden.

Vitnet fikk ikke sett om de drog fra stedet i bil eller hvilken vei de tok. Han fikk ikke sett, fordi han satt nede på gulvet.

Vitnet kan ikke huske å ha lagt merke til om ranerne hadde med seg noen bag eller sekk.

På spørsmål om hvordan det har gått med han etter det han opplevde, svarte vitne at det har gått bra. Men han har vært litt ekstra på vakt når han har vært inne på bensinstasjoner i ettertid. Han fortalte at han ikke har behovd å gå til lege eller psykolog, han har brukt venner og familie til å snakke med.

Vitnet ble spurt om han hadde noen spørsmål. Han lurte på om stasjonen hadde overvåkningskamera, som kanskje hadde fanget opp hva som hadde skjedd.

Vitnets beskrivelse av mannen som sto nærmest han:

Mann: Lys i huden, blondt hår, normal kroppsbygning.

Særkjenne: Ikke noe spesielt.

Klesdrakt: En ytterjakke, med grønne detaljer, Gore-Tex(HH), hette over hodet.

Dialekt/ Språkform m.m: Engelsk.

Vitnets beskrivelse av mannen som stod ved kassen og truet betjeningen:

Mann: Lys i huden, Ikke langt hår, Litt kraftig.

Særkjenne: Ikke noe spesielt.

Klesdrakt: Lyse joggesko, grå genser, mørk lue, mørke bukser.

Dialekt/Språkform: Engelsk, britisk eller amerikansk aksent.

Det ble gjort avtale om at vitnet skulle komme tilbake til politistasjonen for å lese gjennom resymeet neste dag kl. 11.00.

Avhøret ble avsluttet onsdag 17.1.2012 kl.16:20.

(Avhøret er i sin helhet tatt opp på lyd og bilde. Dette er oppbevart på politistasjonen. IA)

Bjørn Pedersen

Phs. Inger Andersen